

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAKINÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**VIYANA KONGRESİ'NDE METTERNICH'İN
ROLÜ**

**Çiğdem SÜRÜCÜ
2501171022**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Mahir AYDIN**

İstanbul-2021

ÖZ

VİYANA KONGRESİ'NDE METTERNICH'İN ROLÜ

ÇİĞDEM SÜRÜCÜ

19. yüzyılın büyük güçleri olan Avusturya, Rusya, Prusya, İngiltere ve Fransa, Napolyon'un altüst ettiği Avrupa coğrafyasını yeniden eski haline getirmek ve kıtada siyasal bütünlük oluşturmak için 1815 Viyana Kongresi'nde toplandılar. Modernleşen Avrupa'nın bugünkü anlamıyla ilk kongrelerinden olan Viyana Kongresi, sonraki dönemlerde de devamı gelecek olan yeni bir "Kongre Sistemi"ni ortaya çıkardı. Viyana Kongresi'nden sonra Avrupa Devletleri'nin müttefik olarak gerçekleştirdiği siyasi gelişmeler ise "Metternich Sistemi" denilen yeni bir dönemi başlattı.

Napolyon Savaşları sonucunda büyük kayıplar veren Avrupa Devletleri, Viyana Kongresi'nde Avrupa'nın düzenini Napolyon işgalinden önceki haline döndürerek eski monarşi sistemini geri getirdiler. Kongre Başkanı olarak görevlendirilen Metternich, kıtada Fransız Devrimi'nden sonra yayılan aydınlıkçı fikir akımları nedeniyle olası bir ulus-devlet yapılanmasını engellemek istiyordu. Bu maksatla, küçük krallıklardan oluşan bir Alman Konfederasyonu'nun kurulmasını ve federasyonun yönetiminin Avusturya'ya verilmesini diğer devletlere de kabul ettirdi. Alman Devletleri'ni dağınık halde bırakarak en büyük rakibi Prusya'nın Almanlar üzerindeki hegemonyasına engel olmuştu. Benzer şekilde İtalya topraklarındaki krallıkların da birleşmesini engelleyerek Avusturya'nın siyasi güvenliğini sağlamıştı. Metternich, yapılan toplantılar, alınan kararlar ve bu kararların uygulanması konusunda kongrenin en etkili devlet adamı olmuştu.

Ancak toplumsal düzenin gereksinimleri gözetilmeksizin şekillendirilen yeni Avrupa düzeni özgürlükçü halkların ayaklanmalarıyla büyük bir darbe aldı. 1830-48 yıllarındaki bu ayaklanmalar ulusların bağımsızlık ilan etmesiyle birlikte devrim niteliği kazandı. Devrimlerle değişen sanayi devletleri, sonu sömürgecilığe varacak olan ekonomik büyümeler yaşarken Avusturya, köylü toplumlardan oluşması nedeniyle bu gelişmelerin gerisinde kaldı.

Bu alışmada Metternich'in Viyana Kongresi'ne etkileri ve Avrupa'daki politik gc ncelenecektir. Metternich'in dayattığı muhafazakâr sistemin bağımsızlık, ulusçuluk ve sosyalizm hareketleriyle yıkılması sonucunda gelişen küresel hareketlilik ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Metternich, Viyana Kongresi, Napolyon, Fransız Devrimi, Metternich Sistemi, Alman Konfederasyonu.

ABSTRACT

THE ROLE OF METTERNICH AT THE CONGRESS OF VIENNA

ÇİĞDEM SÜRÜCÜ

The Great Powers of the 19th century, Austria, Russia, Prussia, England and France, convened at the Congress of Vienna in 1815 to restore the European geography destroyed by Napoleon and to create a political unity in the continent. As one of the first congresses in the modern Europe in today's sense, the Congress of Vienna created a new “Congress System” that will continue in the following periods. After the Congress of Vienna and with the political developments in the allied countries of Europe, a new era started called the “Metternich System”.

European States suffered heavy losses in the Napoleonic Wars and reestablished the old monarchy system at the Congress of Vienna by setting the political order back to its status before the Napoleonic occupation. The President of the Congress, Klemens von Metternich, wanted to prevent a possible nation-state formation due to the enlightenment movements emerged in the continent after the French Revolution. For this purpose, he forced other states to accept the establishment of a German Confederation consisting of sovereign states and to let rule this federation by Austria. He prevented the hegemony of his biggest rival Prussia over the Germans by leaving the German States disorderly. He similarly ensured the political security of Austria by preventing the unification of the kingdoms in the Italian territories. Metternich was the most effective statesman at the Congress regarding the meetings, the decisions taken and the implementation of these decisions.

However, the new European order was shaped without considering the needs of the social order and therefore hit hard by the uprisings of libertarian peoples. These revolts between 1830-48 turned into revolutions after the declarations of independence by these nations. While the industrialized countries that have been changed with the revolutions experienced economic growth leading to colonialism, Austria lagged behind due to peasantry in the country.

The present study aimed to investigate the effects of Metternich on the Congress of Vienna and his political power in Europe. Furthermore, the global dynamism developed with the independent, nationalist and socialist movements and emerged after the collapse of the conservative system enforced by Metternich will be revealed.

Keywords: Metternich, Congress of Vienna, Napoleon, French Revolution, Metternich System, German Confederation.

ÖNSÖZ

Avrupa tarihinin dönüm noktası olan Napolyon Savaşları sonrasında toplanan Viyana Kongresi, Avrupa ve dünya diplomasi tarihine yön vermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Kongre ve konferanslar sistemini ortaya çıkaran bu toplantılar Avrupa’da yeni bir siyasal düzen başlatmıştır. Devletlerin siyasal amaçları ve kararlarını masa başında ele alıp yine masa başında çözdükleri bu yeni düzen, türünün ilk örneği olması bakımından önemlidir. Bu çalışmada, devletleri müttefiklik çemberinde bir araya getiren Viyana Kongresi’nin en önemli mimarı olan Metternich’in politik gücü ve yönetimi incelenmiştir. Dönemin başarılı bir diplomatı olan Metternich, siyasal zekâsı sayesinde kongreyi istediği biçimde şekillendirmeyi başarmıştır. Metternich’in kongre üzerindeki ve nihai kararlarındaki etkileri, sonrasında ortaya çıkan bir güçler birliği oluşumu açısından önemlidir.

Çalışmanın amacı Metternich’in, Viyana Kongresi’ndeki siyasal başarısı üzerine kıtanın yönlendirici gücü haline gelmesi ve Avrupa siyasetinde değişen dengeleri ortaya koymaktır. Metternich, Avrupa Devletleri’nin tarihinde ilk defa birbirleriyle çoklu ittifaklar oluşturarak sorunlara karşı güç birliği içinde olmalarını sağlamıştır. Bu güç dengesi sayesinde yeniden monarşi devletleri dönemi başlamış ve geleneksel hükümetler eski gücüne kavuşmuştur. Ancak monarşi düzeninin yıkılabileceğini bir kez tecrübe etmiş olan Avrupa’da 1815’ten sonra önü alınamaz bir isyan dönemi başlatmıştır. Bu isyanların bazıları bağımsızlıkla sonuçlanırken bazıları bastırılmıştır. Çalışmada bu tür ayaklanmalar ve sonrasındaki küresel gelişmeler bağlamında 1815-1830 yılları arasında Metternich siyasetinin neden olduğu gelişmeler ortaya konmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde Napolyon Savaşları ve Viyana Kongresi’ne giden süreçte Avrupa’nın siyasal durumu ele alınmıştır. Fransız Devrimi etkisiyle kıtaya yayılan düşünceler ve Metternich’in bu düşünceler karşısındaki tutumu anlatılmıştır. Viyana’nın ev sahipliği yapacağı kongre programının ve müzakere edilecek konuların hazırlanmasında Metternich’in etkin rolü incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Viyana Kongresi’nin gayriresmî olarak başladığı günden itibaren Avusturyalı ve Prusyalı gözlemciler tarafından kaydedilen kronikler

kapsamında; Metternich'in kongre gündemine, Alman anayasasının hazırlık aşamasına, kongre sonunda oluşturulacak Alman Konfederasyonu'na dahil olacak devletlerin ve bunların sınırlarının ne şekilde olacağına dair kararlardaki etkisi incelenmiştir. Bunun yanı sıra diğer büyük güçlere karşı da siyasi yönüyle baskın gelerek kongredeki en güçlü diplomat olması vurgulanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Metternich'in Viyana Kongresi'nde alınan kararlardaki etkisi de göz önünde bulundurularak sonraki siyasal süreç ele alınmıştır. Viyana Kongresi kararlarının ana başlıkları verilerek Avrupa'daki yeni durum ve siyasi ittifaklar konusu aktarılmıştır. Viyana Kongresi sonrasında oluşan yeni düzende birbiri ardına yapılan birliktelik antlaşmaları ve kongreleri kapsamında müttefik devletlerin baskıcı yönetiminin neden olduğu gelişmeler ele alınmıştır. Metternich'in, Viyana Kongresi'nin öncesinden başlayarak bütün bu süreçte siyasi başarısıyla oluşturduğu yeni düzen ve bu düzenin kıta halkları üzerindeki baskıları sonucu ortaya çıkan ayaklanmaların hem Avrupa'da hem de dünya çapında neden olduğu küresel gelişmeler aktarılmıştır.

Burada Avusturya ve Almanya'nın kısıtlı dijital arşivinden faydalanarak bulabildiğimiz ilgili kaynakları kullanmaya çalıştık. Çoğunluğu Avusturya Milli Kütüphanesi Dijital Arşivi'nden olan kaynaklarla çalışmayı şekillendirdik. Fakat arşive bizzat ulaşım şansımız olmadığı için, Viyana Arşivi'nden yararlanmak üzere başladığımız çalışmada dijital kaynakların sayıca azlığı, çalışmanın hacmini aynı doğrultuda etkilemiştir. Çalışmada kullanılan Almanca kaynakların dijital kopyalarından yararlanılmış ve Türkçeye çevirisi bizzat yapılmıştır.

Bu çalışmada engin tecrübelerini ve bilgilerini sabırla aktaran, öğrencisi olmaktan onur duyduğum, her türlü yardımı, desteği ve bana olan sonsuz güveninden dolayı danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mahir AYDIN'a, tezin şekillenmesinde kıymetli bilgilerinden faydalandığım Sayın Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca 2018-2019 dönemlerinde bursiyeri olduğum TÜRK TARİH KURUMU'na yüksek lisans öğrenimimdeki değerli katkıları için teşekkürü borç bilirim.

Son olarak bu sürecin en küçüğünden en büyüğüne bütün sıkıntıları benimle birlikte omuzlayan can dostum sevgili Barışcan DURGUT'a, bugünlere gelmemde en kıymetli destekçilerim; başta annem olmak üzere biricik aileme, hayatım boyunca bilgi birikimi ve vizyonu ile yolumu aydınlatan, daima arkamda durarak bana kendi yolumu çizdiren ve o yolu benim için yaşanabilir hale getiren, maddi manevi her konuda sonsuz destekçim olan kahramanım, ağabeyim Mesut SÜRÜCÜ'ye yürekten teşekkür ediyorum.

İstanbul 2021,

Çiğdem SÜRÜCÜ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. VİYANA KONGRESİ ÖNCESİNDE METTERNICH'İN POLİTİKASI

1.1. Metternich'in Stratejisi ve Avrupa'nın Siyasal Durumu	12
1.2. Metternich'in Ulus-Devlet Yapılanmasını Engelleme İsteği.....	19
1.3. Metternich'in Kongreye İlişkin Hazırlıkları	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. VİYANA KONGRESİ'NE METTERNICH'İN ETKİLERİ

2.1. Metternich'in Kongre Programlarını İsteddiği Biçimde Düzenlemesi	28
2.2. Metternich'in Alman Anayasasını Avusturya Lehine Hazırlatması	32
2.3. Metternich'in Alman Devletlerinin Sınırları Konusundaki Etkisi	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. VİYANA KONGRESİ SONRASINDA METTERNICH'İN POLİTİK GÜCÜ

3.1. Metternich'in Yüceltilmesi ile Avrupa'nın Yeni Durumu.....	47
3.1.1. Viyana Kongresi Kararları 9 Haziran 1815.....	49
3.1.1.1. Polonya	49
3.1.1.2. Hollanda Krallığı ve Lüksemburg Büyük Dukalığı.....	53
3.1.1.3. İsviçre Konfederasyonu	53
3.1.1.4. İtalya	54
3.1.1.5. Portekiz	55
3.1.1.6. Deniz Taşımacılığı Kararları	56
3.1.1.7. Genel Kararlar.....	56
3.2. Metternich'in Yönlendirmesi Sonucunda Kurulan Güç Dengeleri.....	59
3.3. Metternich'in Neden Olduğu Küresel Gelişmelerin Başlaması.....	67
SONUÇ	76
EKLER	82
KAYNAKÇA	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Avusturya Dışişleri Bakanı Prens Klemens Wenzel Nepomuk Lothar von Metternich (1733-1859).....	85
Şekil 2: Metternich'in bilinen son fotoğrafı.....	86
Şekil 3: Viyana Kongresi (1815).....	87
Şekil 4: Viyana Kongresi sonrasında Avrupa'nın haritası ve Alman Konfederasyonu'nun sınırları (1815).....	88
Şekil 5: “Metternich'in Pasaportu” (1848).....	89
Şekil 6: Christian Schöller tarafından çizilen karikatür. Metternich'in eşek üzerinde “şampanyasız” sürgüne gönderilişi (1848).....	90

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.e.** : Aynı eser
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.y. : Aynı yer
Bkz. : Bakınız
bs. : Baskı
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
Ed. : Editör
s. : Sayfa
S. : Sayı
vb. : ve benzeri
y.ç. : Yazarın çevirisidir
y.y. : Yayın yeri yok

GİRİŞ

Napolyon Bonaparte, 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında çeyrek yüzyıla yakın bir süre Avrupa tarihini etkilemiş bir komutan ve güçlü bir imparatorudur. Fransa'daki nüfuzunu Avrupa'nın tamamına empoze etmek üzere işgallere girişmiş ve kendi yönetiminde tek bir Avrupa medeniyeti oluşturmayı hedeflemiştir. Devletlerin sınırlarını kaldırıp tek elden yönetilen bir toprak bütünlüğü haline getirmeyi planladığı bu yeni Avrupa düzeninin, Napolyon ülkesi olarak güçlü ve baki kalacağı düşüncesindedir. Hırslı bir imparator olarak Napolyon, hedefi doğrultusunda başlattığı işgaller ve girdiği savaşlardan birbiri ardına zaferler kazanmaya başlamıştır. Kalabalık ordusu ve askeri zekâsı Napolyon'u kıtanın tek hükümdarı yapmak üzeredir. Ne var ki, Avrupa Devletleri'nin ittifakları eninde sonunda Napolyon'a galip gelmeyi başarmıştır. Bu galibiyet Napolyon iktidarının sonunu getirirken kıtada yeni bir dönem başlatmıştır.

Napolyon hırslı bir iktidar sahibi olarak yenilmeyi bir seçenek olmaktan çıkarmış hatta işgallerine son veren yenilgisinde bile bunu kabullenmediği halde Fransa senatosunun kendisini azletmesi üzerine Avrupa'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Köklü bir kıtanın siyasi haritasını sil baştan çizen imparatoru bu denli güçlü kılan maiyetindeki ordu, devlet adamları ve toplumların güvenidir elbette. Ancak daha mühimi, Napolyon'u bunca hırslı bir adam haline getiren, iddialı başarılarının ta kendisidir. Zafer sarhoşluğu da denilebilecek bu hissiyatın hep daha fazla istek doğurması durumunu şöyle açıklayabiliriz:

“Herhangi bir şekilde yönetme gücü ele geçtiğinde değişiklik yaratma gücü düzenli olarak artar ve bir eşik noktasından sonra bu güç daha sert bir şekilde azalmaya başlar. Bunun sebebi muhalefetin, karşıt güçlerin, tedbirlerini artırması veya daha iyisini vaat etmesi gibi sebepler olabilir. Burada önemli olan gücün zirveye ulaşmadan ana hedeflere ulaşılmasıdır.”¹

¹ Gökhan Alptekin, “Napolyon’un Avrupa Sistemi’nde Yarattığı Değişiklikler ve Napolyon Sonrası Avrupa (1799-1848)”, y.y., 2014, s. 2.

Avrupa düzenini istediği yönde değiştirebileceğini kanıtlayan Napolyon'un hep daha ileri gitmeyi arzulaması bu güçlü olma isteğinin sonsuz bir açlığa dönüşmesindendir. Ancak siyasetin usulü göz ardı edildiğinde bütün muktedir koltuklar sağlamlığını yitirir. Napolyon'un işgalleri de siyaseten usulsüz ve savaş etiğinden uzak saldırılardır. Yasal bir dayanağı olmayıp yalnızca "Avrupa İmparatorluğu" rüyasından kaynaklanan bu saldırılar, yasal olarak güç birliği oluşturmuş devletlerle karşılaşınca meşruiyetini yitirip adeta anarşi boyutuna ulaşmıştır. Güçlü olmanın doyumsuzluğu ise "iktidar yozlaşması" denilen bir sonuç doğurmuştur:

"İktidarın devam etmesi iktidar sahiplerinin gittikçe daha otoriter ve daha istediği gibi hareket etmesini sağlayacaktır. Bu yüzden bir noktaya kadar bu yozlaşma devam edecek ve bir noktadan sonra iktidar sahibi iktidarını elde tutmak için daha sert bir son tedbir alabilecek ve hemen sonrasında düşüşe geçecek ve iktidarı teslim edecektir."²

Napolyon 1814'te iktidarı teslim etmiş ancak siyasal düzeni tersyüz etmesiyle ardında adeta bir kaos ortamı bırakmıştır. Napolyon'dan sonra ne yeniden monarşi düzenine dönmek sonuç vermiştir ne de cumhuriyet rejiminin isteğinin yayılması engellenebilmiştir. Dolayısıyla Napolyon, gerek iktidarının başından beri kurduğu dengelerle gerekse Viyana Kongresi sonrasında oluşan düzen ve nihayetinde global değişimlerle yüzlerce yıllık bir siyasi hareketlilik başlatmıştır. Hırslı bir imparator olmanın verdiği yanılgıyla Napolyon, dünyayı değiştirebilecek güçteki potansiyelini kendisi adına tarihin tozlu sayfalarına bırakmıştır:

"Napolyon'un esas yenilgisi operatif değil stratejik düşüncelerindeki zaafıtan kaynaklanmaktaydı. İhtilalin ona sunduğu olanaklarla büyük zaferler elde etti, ancak bunlarla nasıl bir barış istediği konusunda bir fikri yoktu. Nasıl bir barış istediğinizi referans almayan hiçbir strateji başarılı olamaz. Avrupa'nın bir kısmı onun özgürlük getireceğini sandı ve onu iyi karşılamaya hazırды; ama Napolyon bunu değerlendirecek bir adam değildi. Önemli reformlar yapmasına rağmen bir müstebit, üstelik yabancı bir müstebitti. Bu nedenle özgürlük beklentisiyle ona kucak açanlar, yaptıklarını görünce göz açıp kapayıncaya kadar direnişe geçtiler."³

² Alptekin, a.y.

³ Alptekin, a.g.m., s. 4.

Napolyon yenilgiyi asla kabul etmediği gibi 1815'te sürgünde bulunduğu Elba Adası'ndan kaçarak yeniden tahtına geçmiş ve yüz günlük bir saltanat dönemi yaşamıştır. Güçlü ve azimli bir hükümdar olmanın hakkını vererek adeta son kozlarını oynamıştır. Fakat Avrupa halkları artık Napolyon'un parlak imparatorluk dönemindeki kadar itaatkâr değildir. Napolyon'un iktidarını korumak için giriştiği bu son hamle feci bir mağlubiyetle son bulmuş ve bu kez kaçamayacağı daha uzak bir yere, Saint Helena Adası'na sürgün edilmiştir.

Napolyon, ardında devrimin getirdiği yeni düşünceler, akımlar ve cumhuriyet yanlısı bir Avrupa kıtası bırakmıştır. Yeni fikirler, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle kıtada yayılmaya başlamış ve toplumları yeni bir siyasi düzenin kurulabileceğine inandırmıştır. Liberal ve ulusçu düşünceler dayanağını Fransız Devrimi'nden alırken diğer önemli akım olan sosyalizm, somut bir başarıya ulaşmasa da işçi sınıfının bilinçlenmesini sağlamıştır. Napolyon Avrupa'nın istenmeyen adamı olunca, en az onun kadar hırslı ve başarılı bir devlet adamı olan Metternich sahnede yerini alacaktır.

Metternich de Napolyon gibi iktidarının gücüyle zehirlenmiş ve şahsi çıkarları uğruna her türlü toplumsal değeri görmezden gelebilen hırslı bir diplomattır. Metternich'in bu denli güçlü olmasının en önemli nedeni ise İmparator Franz'ın Metternich'e olan sonsuz güvenidir. Kendisine en kritik yetkiler bizzat imparator tarafından verilmiştir. Hırslarına kapılıp hem ülkesi adına hem de kendi çıkarları uğruna monarşiyi korumak için gereken her türlü yöntemi kendine müstahak görmüştür. Bu da tıpkı Napolyon'un serüveninde olduğu gibi Metternich'i de bir "iktidar yozlaşması" içine sokmuştur. Avrupa Devletleri nezdinde gittikçe güçlenen siyasi otoritesi, toplumların isteklerini hiçe sayarak yaptığı son hamleleri ile düşüşe geçmiştir. Bu hamle kuşkusuz birbiri ardına çıkan ayaklanmaları sert ve kanlı bir şekilde bastırmış olmasıdır. Baskılar karşısında daha da güçlenerek yeniden isyanlara başlayan Avrupa halkları, nihayetinde Metternich'i koltuğundan uzaklaştırarak onun muhafazakâr yönetimine son vermiştir.

19. yüzyılda Avrupa siyasetine yön veren Metternich de tıpkı 18. yüzyıl sonlarından başlayarak Avrupa haritasını değiştiren Napolyon gibi politik gücünün zaaflarına yenik düşerek kendi sonunu getirmiştir. Daha ılımlı bir politika her iki ismi de uzun yıllar yaşatabilirdi muhakkak. Ancak bu ılımlılık cumhuriyetçilik ve demokrasi kavramlarıyla temellendirilmiş olmalıydı. Çünkü devrimin ayak sesleri

yavaş yavaş bütün kıtada duyuluyordu. Fakat Metternich'in politikası muhafazakâr sistemi koruyarak monarşileri güçlendirmek üzerine kuruluydu. Bu yönüyle Metternich yeni olan her şeye karşıydı. Yeniliklerin, beraberinde sonu görünmeyen sorunlar getirebileceği ve köklü monarşi devletlerinin bu tür riskler almasının şuarsuzca olabileceği kanaatindeydi. Dolayısıyla hiçbir yeni fikir doğmamalıydı. Avrupa'nın tek ihtiyacı doğacak yeni fikirlere engel olmaktı. Tarihçilerin "Metternich Sistemi" olarak adlandırdıkları Viyana Kongresi sonrasında başlayan dönem için Metternich o yıllarda bunun bir sistem olmadığını söylüyordu. Ortaya çıkan düzenin, Orta Çağ'dan beri ayakta kalan köklü devletlerin devamlılığını sağlamaktan başka bir şey olmadığını savunuyordu. Sistem sözcüğünü bile kabul etmeyen bir siyaset adamı, bugünkü modern devlet düzeninin temelini oluşturacak sistemleri aslında kendi çağında başlatmış oluyordu. Yüzyılın en parlak diplomatı olan Metternich için çağdaşlarından bir araştırmacı şu yorumu yapmıştı:

"Avrupa'yı diplomasi ile idare etmek mümkün oldukça idare etmişti. Metternich, dünyanın en şayanı dikkat adamıdır. Dirayeti, malumatı ve zarafetile herkesin kalbini kazanmıştı. Cihanın siyaset denilen komedisi, Avrupa'nın entrika ile dolu diplomasi sahnesi bu kadar mükemmel bir aktör görmemiştir."⁴

Metternich, Viyana Kongresi ile önce Avrupa'nın daha sonra tüm dünyanın siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerine sebebiyet vermiştir. Viyana Kongresi Avrupa Devletleri arasında daha önce görülmemiş bir siyasi birliğe zemin oluştururken diğer yandan yok sayılmış aydınlıkçı fikirlerin dünyaya yayılmasını da kolaylaştırmıştır. Bu yönüyle Metternich'in politikası küresel bir olaylar zinciri oluşturarak uzun vadede birbirinden farklı değişimlerin başlangıcı olmuştur.

Burada asıl önemli nokta ise bu denli güçlü bir diplomatın dünya çapında etkilere neden olmasına yol açan Napolyon siyasetidir. Napolyon'un Avrupa İmparatorluğu planı başarısızlığa uğrayınca tarih sahnesinden yavaş yavaş çekilmesi, Metternich'i kıtanın yeni gücü haline getirmiştir. Bu bağlamda, Birinci Dünya

⁴ Ahmet Şükrü Esmer, **Siyasi Tarih**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1944, s. 97.

Savaşı'na kadar etkileri devam edecek olan sürecin temellerini atan kişinin Napolyon olduğu çıkarımını yapmak olasıdır. Bugünkü devletlerin siyasi sınırlarının aşağı yukarı Dünya Savaşı'ndan sonra şekillendiğini düşünürsek, savaşa giden süreçte rol oynayan devlet adamlarını incelerken Metternich'ten de geriye giderek başlangıcı Napolyon'a atfetmemizin açıklaması şudur:

“1984 adlı romanında Orwell, bugünün denetimini ellerinde bulunduranların geçmişi, geçmişi ellerinde tutanların da geleceği kontrol ettiklerini söylemişti. Bu saptama kurgu olmanın çok ötesinde bir şeydir. Öyle ki, bugün yaşamakta olanlar, kendilerine şimdi içerisinde bir yer bulmak, bugünkü ve gelecekteki yaşam tarzlarını meşrulaştırmak için bir evveliyata, maziye ve seleflere gerek duyar. (...) İnsanlar, sözcüğün tam anlamıyla bugünlerinin ve yarınlarının köklerini dünde bulmak ihtiyacındadırlar.”⁵

Napolyon kendi döneminin en parlak ismiydi. Onun çöküşüyle birlikte Metternich en güçlü politikacı haline gelmiştir. 18. yüzyılın kıtaya hâkim olan devleti Fransa ve en büyük gücü Napolyon ise; 19. yüzyılın ilk yarısında söz sahibi olan devlet Avusturya ve onun Başbakanı Metternich, yüzyılın ikinci yarısında ise Alman İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren en güçlü devlet Almanya ve ülkenin Başbakanı Bismarck olmuştur. Avrupa'nın bu büyük isimlerinin yöntem ve usul bakımından birbirlerinden etkilendikleri açıktır. Metternich, Fransa Büyükelçiliği yaptığı dönemde Napolyon ile münasebetleri sonucunda Napolyon'un zayıf yönlerini tek tek keşfetmişti. Napolyon'a karşı mücadelesinde ise onun hakkında bildiklerini kullanarak sükunetle zafere ulaşmıştır. Avrupa'nın en güçlü imparatorunu akı ve zekasıyla yerle bir eden Metternich “fatihin fatihi” rolünü üstlenmiştir.⁶ Kendi siyasetinde de Napolyon'un “Avrupa İmparatorluğu” düşüncesinden etkilendiği ortadadır. Metternich, Avrupa Devletleri'nin aynı amaçlar yönünde siyasi birlik oluşturmasını sağlayarak Napolyon'un bu fikrini, daha gerçekçi bir temelde ortaya koymuştur.

⁵ Keith Jenkins, **Tarihi Yeniden Düşünmek**, Çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997, s. 30.

⁶ Esmer, a.y.

Avrupa Devletleri'nin birbiri üzerindeki güç gösterileri ya bir savaş ya da masa başında bir genel antlaşmayı zorunlu kılmıştır. Napolyon tehdidinden kurtulan devletler savaş yanlısı değillerdi, ancak haritanın son durumuna bakıldığında sorunlar masa başında çözülecek kadar da sıradan değildi. Napolyon tarafından işgal edilmiş ve sınırları, yetkileri tamamen değiştirilmiş olan devletlerin birbirinden farklı çıkarları vardı. Çıkarlarının çatıştığı noktaların çözümü ise kalemle yazılıp çizilecek kadar kolay görünmüyordu. Napolyon tarafından orduları telef edilip büyük zararlar gördükleri için yeni bir kıta savaşı ise oldukça yıpratıcı olabilirdi. Bu nedenle, Napolyon'u yenilgiye uğratan Avusturya, Rusya, Prusya ve İngiltere 30 Mayıs 1814'te Paris Barış Antlaşması'nı imzalamış ve bu antlaşmada yeni bir kongrede toplanarak Avrupa'nın geleceğine karar vermeyi kabul etmişlerdir.

Çağımızda bilimsel toplantılar bütünü olarak gerçekleştirilen kongreler, 19. yüzyılda büyük devletlerin siyasi çıkarlarını görüşmek maksadıyla barış ortamında bir araya geldikleri toplantıların adıydı. Ancak devletlerin politik gücünü ortaya koyan bu toplantılar siyasi bağlayıcılıktan uzaktı. Savaş meydanında galip gelenin mağlubun elinden gücü yettiğince istediğini alması kolaydı. Söz konusu bu paylaşımı güzellikle gerçekleştirmek olunca, birbirinden hırslı büyük devletler masa başında bu işi memnuniyetle sonlandıramamıştır.⁷ Bununla birlikte kongre sisteminin Avrupa'da geçici bir düzen oluşturduğu da yadsınamaz. Viyana Kongresi, modern anlamıyla kongre sisteminin ilk örneklerinden olması ve ilk kez savaşmamış devletlerin bir araya gelmesi bakımından 19. yüzyıl Avrupası'nda yeni bir toplantı sistemi ortaya çıkarmıştır. 1815 sonrasında siyasi güçlerini birleştiren devletler bu yeni sistemle bir dizi kongreler gerçekleştirmiştir. Bunlar sırasıyla; Aix-la-Chapelle Kongresi (1818), Karlsbad Kararnamesi (1819), Troppau Kongresi (1820), Laibach Kongresi (1821), Verona Kongresi (1822). Bu görüşmeler birbiriyle savaşa girmemiş devletlerin masa başına geçmesi ve nihayetinde barışçıl bir ortam oluşturması bakımından Viyana Kongresi ile başlayan kongreler sisteminin devamı niteliğindedir. Burada saydıklarımız dışında 1814'ten 1912'ye kadar uluslararası düzeyde üç kongre (1814 Viyana, 1856 Paris, 1878 Berlin) ve 24 konferans gerçekleşmiştir.⁸

⁷ Mahir Aydın, "Tophane Konferansı "Doğu Rumeli'ye Veda", **Tarih Dergisi**, S. 53, 2011/1, s. 115.

⁸ Kemal Beydilli, "Şark Meselesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2010, C. 38, s. 354.

1815 Viyana Kongresi ile oluşturulan yeni düzeninin bir diğer önemli yanı ise “Avrupa Uyumu”nu sağlamış olmasıdır. Avrupa Devletleri’nin siyasi hedefleri doğrultusunda birlikte hareket etmek üzere oluşturdukları bu uyum, bugünkü Avrupa Birliği’nin temeli sayılabilecek niteliktedir. Bu beraberlik Metternich’e göre büyük güçlerin birbirini kontrol altında tutmasıydı. Yani bu uyum, büyük devletleri birbirlerine karşı sorumlu kılmakla beraber birinin diğerinden bağımsız hareket etmemesini sağlıyordu. Böylelikle Avrupa Uyumu büyük devletler için bir güç dengesi ortaya çıkarmıştır. Güç dengesi sistemi Avrupa Devletleri’nin birbiriyle olan rekabetini azaltmış ve kıtada yaklaşık yarım yüzyılı savaşız geçirmelerini sağlamıştır.⁹ Bu uyum ve güçler birliği, Metternich’in ülkesi lehine olan konuları da diğer devletlerin konusuymuş gibi kabul ettirerek çeşitli başarılar elde etmesini kolaylaştırmıştır. Avrupa’daki ahengi dengelemek adına ittifak antlaşmaları yapılmış ve böylelikle devletler iç işlerinde bağımsız ancak sınırları dışındaki çıkarları gereğince güç birliği göstermişlerdir. 1815’ten 1848’e kadar Fransa, İtalya, Almanya ve İspanya’da yaşanan ayaklanmaların sert bir şekilde bastırılması da bu uyumun ortaya koyduğu güçler dengesi sayesinde gerçekleşmiştir.

Viyana Kongresi, devletlerin arasında savaş olmadan barış yapılması bakımından farklı bir niteliğe sahiptir. Göreceli bir barış ortamı sağlaması nedeniyle uzun yıllar boyu birbiriyle savaşmayan devletler ekonomilerini büyüterek gelişme fırsatı bulmuşlardır. Yüzyılın sonunda sömürge ihtiyacı doğuracak olan bu büyümeler, bir sonraki yüzyılda sanayi devletlerini dünya devi yapacaktır.

Viyana Kongresi’nin bir diğer özelliği de büyük güçlerin geleceğin Avrupası’nı tasarlarken uluslararası barışı değil öncelikli olarak Avrupa’da bir barış ortamını ele almalarıdır. Bu devletleri yuvarlak masa etrafında toplamaya zorlayan tek şey ise Napolyon tehlikesidir. Aslında Napolyon olmasaydı bu devletler barışı hedefleyen ortamda bir araya gelmek bir yana, belki aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle hala savaşıyor olacaktı.¹⁰

⁹ Metin Ünver-Murat Hulkiender, **Osmanlı Fransız İlişkilerinde Krizler ve Çatışmalar 1901 Hadisesi (Loranda ve Tubini Meselesi)**, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 1. bs., İstanbul, 2018, s. 27-33.

¹⁰ Süleyman Erkan, “Savaş ve Barış Bağlamında XIX. Yüzyıl Uluslararası İlişkilerinin Özellikleri,” **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 22, Aralık 2010, s. 98.

Avrupa Devletleri'nin göz ardı ettikleri bu samimiyeysiz barış ortamı ve devletlerin aslında topluluğun değil kendi çıkarlarını gözetmesi ise Viyana düzenini yıkacak güce sahipti. Napolyon'a karşı güçlenmek maksadıyla bir araya gelen Avrupalı devletler Viyana Kongresi'ni gösterişli balolarla danslarla geçirirken ve kendi ülke çıkarlarından taviz vermemek adına tekrar tekrar toplantılar gerçekleştirip henüz kesin kararlara ulaşamamışken onları kongrenin nihai senedine götüren, ortak kararlara imza attıran da yine Napolyon'un Elba Adası'ndan kaçtığı haberi olmuştur.

Viyana Kongresi'nde muhafazakâr bir sistemin öncüsü olan diplomatlar, Fransız Devrimi'nin yaydığı fikirleri görmezden gelerek aslında uzun vadede gerçekleşecek olan değişimler nedeniyle kendi sonlarını imzalamışlardır. Devrimin liberalleri yönetimin tek kişinin elinden alınıp parlamenter ve demokratik bir sistemin getirilmesini istemişlerdir. Dönemin büyük güçleri, liberalizmin Avrupa toplumlarında çok etkileyici bir fikir olacağını düşünmemiş olacaklar ki Viyana Kongresi kararlarıyla demokrasi kavramının üstünü çizdiklerine inanmışlardır. Bunun yanı sıra Napolyon'un işgallerinden sonra değişen sınırlar, birbirinden farklı milletleri aynı yerde yaşamaya mecbur bırakmıştır. Ulusçuluk akımı kıtada siyasi devletler yerine milli devletlerin kurulabileceği ve aynı milletten insanların aynı devletin topraklarında yaşayabileceği inancını doğurmuştur. Nihayetinde liberal ayaklanmalar bağımsız devletleri, ulusal ayaklanmalar da milli devletleri ortaya çıkarmıştır. İtalya ve Almanya'nın milli ve bağımsız bir devlet olarak kurulması bunun en bariz örneğidir.

Viyana Kongresi'nin uzun vadede yarattığı en önemli değişimlerden biri de işçi sınıfı üzerinde olmuştur. O yıllarda henüz bir kıvılcım olarak ortaya çıkan ve aydın yazarların toplumu bilinçlendirmek adına yayınlar yaptığı işçi sınıfı meselesi, bugünkü modern çalışma sistemlerinin başlangıç noktası olması bakımından önemlidir. Burada zikredilmesi gereken en önemli iki isim Karl Marx ve Friedrich Engels olmuştur. Marx ve Engels, 1848'de "Komünist Manifesto"yu yayınlayarak işçileri uluslararası bir oluşumda birleştirmeyi amaçlamıştır. Avrupa'da bu fikir o yıllarda çok yaygınlaşmasa da 1864'te İngiltere'deki I. Enternasyonal ile uluslararası işçi federasyonu

kurulmuştur.¹¹ Ayrıcalıklı burjuva sınıfının elinde bulunan sanayi sektörü, tarım alanları ve buralarda çalıştırılanların ağır şartlara maruz kalması komünist aydınların fikrî mücadeleleriyle toplumlara aktarılacaktır. Komünist Manifesto’da emek sömürsünün ve eşitsizliğin çözümü şöyle sıralanmıştır:

- “1. Toprak mülkiyetinin kaldırılması ve her türlü toprak gelirinin kamu yararına kullanılması.
2. Ağır bir artan oranlı vergi.
3. Her türlü miras hakkının kaldırılması.
4. Tüm göçmenler ve asilerin mülküne el konması.
5. Kredilerin, devlet sermayesiyle işletilen ve kesin bir tekel uygulayan bir ulusal banka aracılığıyla devlet elinde toplanması.
6. Haberleşme ve ulaştırma araçlarının devlet elinde toplanması.
7. Devlete ait fabrikalar ve üretim araçlarının çoğaltılması; çorak toprakların tarıma elverişli duruma getirilmesi ve toprakların ortak bir plan uyarınca ıslah edilmesi.
8. Herkes için eşit iş taahhüdü. Özellikle tarımda sanayi ordularının oluşturulması.
9. Tarımın sanayi işletmeleriyle birleştirilmesi; bütün ülkede daha dengeli bir nüfus dağılımı sağlanarak kent ile köy arasındaki ayrımın giderek ortadan kaldırılması.
10. Tüm çocuklar için devlet okullarında parasız eğitim. Çocukların bugünkü biçimiyle fabrikalarda çalışmalarına son verilmesi. Eğitimin sanayi üretimiyle uyum içinde yürütülmesi, vb...”¹²

Manifesto, “BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİNİZ!” cümlesiyle bitiyordu.

O yıllarda oldukça ütöpik görünen bu öneriler, Avrupa’yı bugünkü medeniyetine kavuşturan yadsınamayacak bir öneme sahiptir. İşçilere sunulan ağır şartların nedeni, Viyana Kongresi’nde ısrarla üzerinde durulan, devletlerin refahını sağlayacağı düşüncesiyle burjuva sınıfı zümrelere verilen ayrıcalıklardır.

Metternich’in muhafazakarlık direnişi, Viyana Kongresi’nden sonraki dönemde yaşanan memnuniyetsizlikler sonucunda Avrupa kıtasında birbiri ardına

¹¹ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, 11. bs., İstanbul, 2004, s. 17.

¹² Karl Marx-Friedrich Engels, **Komünist Parti Manifestosu**, Çev. Celal Üster-Nur Deriş, Can Yayınları, İstanbul, 2008, s. 79-80.

olumsuz gelişmelere neden olmuştur. Bunlar yukarıda belirttiğimiz gibi sırasıyla; liberal ve ulusçu toplumların ayaklanmaları ile bu ayaklanmaların sert bir biçimde bastırılması, bastırılamayan ayaklanmaların ise devrim niteliğinde yenilikler getirmesi, milli devletlerin kurulması gibi konulardır. Sürecin devamında ise ayrıca önem arz eden bir konu da Sanayi Devrimi yaşayan kıtanın ham madde ve pazar eksikliğinden dolayı sömürgecilik arayışına başlamasıdır. Yüzyılın sonunda yüzlerce sömürge imparatorlukları kurulmuş ve Avusturya bu devletlerin gücüne yetişememiştir. Metternich'in 1848 yılında bıraktığı Avusturya İmparatorluğu uzun yıllar daha köylü toplumları ve tarım üretimiyle meşgul olmuştur.

Fransız Devrimi, Avrupa'ya yaydığı aydınlıkçı fikirlerin ve ayaklanmaların devrimsel niteliğinden dolayı uzun vadede amacını gerçekleştirmiş. Bu devrim olay olmaktan çıkıp bir toplumsal olgu haline gelmiş ve siyasi kuvvetlerin karşısında güçlenmiştir. Kuşkusuz, toplumun yok sayıldığı bir yönetim biçimi düşünülemez. 19. yüzyılın yöneticileri, devleti oluşturan değerler piramidinde toplumu üçüncü plana geriletmek için masa başında yaklaşık bir yıl boyunca ter dökmüşlerdir. Ancak halkların temel haklarına ulaşacakları toplumsal olguların dayanağı, yöneticilerinkinden daha gerçekçi bir sonuca ulaşmıştır.

Metternich Fransız Devrimi'nin etkilerine karşı nasıl mücadele vereceğini bilmiyordu ancak devrim etten kemikten bir insan suretine bürünürse onunla nasıl başa çıkacağını farkındaydı. Devrimin insan suretine dönüşmüş şekli Napolyon'du ve Metternich mücadelesini devrime karşı değil Napolyon'a karşı verecekti. Çünkü Napolyon'u yenik düşürmek devrimi yerle bir etmek demektir. Bu durumu Metternich "ben genel barışın ve siyasal dengenin temel kurallarının koruyucusu olarak Napolyon'un nezdine atandığımda karşımda Napolyon'u devrimin insan haline dönüşmüş şekli olarak gördüm"¹³ diyerek açıklıyordu. Bu durumda Metternich, Napolyon yönetiminin Avrupa'ya yaydığı değişikliklere karşı mücadele edip onları eski haline getirebilirse devrimin fikir akımlarını da önlemiş olacaktı.

Burada Metternich'in siyasetini incelerken hem kendi döneminde hem de istifasının ardından değişen düzlemde ortaya çıkan değerleri ele almaya çalıştık.

¹³ Hüner Tuncer, **Metternich'in Osmanlı Politikası (1815-1848)**, Kaynak Yayınları, 1. bs., İstanbul, 1996, s. 36.

Kendisini anlayabilmek için dönemin tarihsel olaylarının başlangıç ve bitiş noktalarına, toplumsal olguların tarihteki etkilerine bakmak gereklidir. Ancak bugünden bakarak Metternich'in kafasında olup bitenleri tam anlamıyla idrak edebilmek elbette mümkün değildir. Biz de şu yöntemden yola çıkarak anlamaya çalıştık:

“Geçmişte yaşamış olanların aklına en olmadık işler gelmişse, tarihçiler bunu doğru biçimde nasıl tahayyül edebilirler? Yanıt, geçmişteki insanların bu tuhaflığını inkâr etmek ve kültürlerinden soyulduğunda, geçmişte yaşamış ve şimdi yaşayan bütün insanların temelde aynı olduklarını söyleyen ‘insan doğasının sürekliliği’ savını öne çıkarmak olmuştur.”¹⁴

Siyaset zemininde en üst düzeyde yetki verilen her insan kaçınılmaz olarak kendi hırsları tarafından kuşatılmıştır. Bununla birlikte, yetkiyi üst makamlardan alan siyaset adamlarının çoğu yıkılmaya mecbur olmuştur. Toplumsal değerler, kâğıt üstündeki yasalardan her zaman daha üstün çıkmıştır. Burada Metternich'in politikasını öncelikle hırsları ve hedefleri olan bir insan, sonra da hırslı çıkarlarının yol açtığı değişimlerle dünya çapında temeller oturtan bir siyaset adamı olarak irdelemeye çalıştık.

Bayezid-i Bistami'nin dediği gibi “bu bilgiyi arayarak bulamazsın; ama bunu bulanlar da yalnızca aramış olanlardır.”¹⁵ Naçizane, bilgiyi aramak için çıkılan yolun bir ön alıştırması sayılabilecek bu çalışmada Viyana Kongresi'ndeki gelişmeleri ve sonrasındaki Avrupa düzenini göz önüne alarak Metternich'in buradaki etkin rolünü incelemeye çalıştık. Çalışmada Avusturya Milli Kütüphane Arşivi, Almanya Devlet Arşivi ve Alman Bilim Araştırmaları Arşivi'nin dijital veri tabanından ulaşabildiğimiz kadarıyla; Viyana Kongresi Kronikleri ve dönemin ilgili kaynakları odağında, kongre başta olmak üzere 19. yüzyıl olaylarında Metternich'in etkilerini ortaya koymaya çalıştık.

¹⁴ Jenkins, **a.g.e.**, s. 58.

¹⁵Şahin Uçar, **Varlığın Mânâ ve Mazmûnu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 166.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. VİYANA KONGRESİ ÖNCESİNDE METTERNICH'İN POLİTİKASI

1.1. Metternich'in Stratejisi ve Avrupa'nın Siyasal Durumu

19. yüzyılın Avrupa'sında, kıtanın ve dünyanın geleceği için önemli kararlar alan Avrupalı devletlerin yanı sıra bu kararlarda son derece etkili olan siyaset adamı, “*Politikanın Efendisi*”¹⁶ olarak 19. yüzyıl tarihinde ve dolayısıyla sonraki küresel gelişmelerde önemli izler bırakan isim Avusturya Dışişleri Bakanı Prens Klemens Wenzel Nepomuk Lothar von Metternich'ti.

Metternich 1773'te Koblenz'de doğdu. 1788'de Strasbourg Üniversitesi'ne girdi ve orada diplomasi eğitimi aldı. 1790'da Mainz Üniversitesi'nde hukuk okudu. 1795'te Şansölye Kaunitz'in kızıyla evlenerek ilk kez asiller sınıfı ile yakın bir bağ kurdu. 1797'deki Rastatt Kongresi'nde Vestfalya Koleji Kontları Temsilcisi olarak siyasi kariyerine başladı. 1801'de Saksonya Sarayı nezdinde diplomat olarak görev aldı. Metternich, 1848'e kadarki siyasi başarılarının danışmanı olan Friedrich von Gentz ile burada tanıştı. Saksonya'daki siyasi tecrübelerini aktardığı anı türündeki eserini kaleme aldı. Bu eserde, sonradan Metternich'in dış politikası haline gelecek olan, Avrupa dengesinin yalnızca güçlü bir Avusturya sayesinde sağlanacağı düşüncesini ilk kez dile getirdi. 1803'te Berlin'de Avusturya Büyükelçisi olarak görev aldı. 1806'da bizzat Napolyon'un isteğiyle Paris'e Avusturya Büyükelçisi olarak atandı. 1809-1848 yılları arasında Avusturya İmparatorluğu'nun Dışişleri Bakanlığı görevini yerine getirdi. 1813'te Avusturya İmparatoru tarafından soyuna da intikal etmek koşuluyla “Prens” unvanı verildi. 1821'den sonra Avusturya Başbakanlığı yaptı. 1848 Devrimleri sırasında 13 Mart 1848'de görevinden istifa ettirilerek

¹⁶ Bu tabir Danışman Hocam Sayın Prof. Dr. Mahir Aydın'a aittir.

İngiltere'ye sürgüne gönderildi. 1851'de Viyana'ya geri döndü ve 11 Haziran 1859'da Viyana'da öldü.¹⁷

Ren bölgesinden köklü bir ailenin çocuğu olan Metternich, aslen Alman kökenliydi. Kibirli bir kişiliğe sahipti. Kendisi neredeyse dünyanın gözlerinin de o yöne çevrildiğini düşünüyordu. 1817'deki İtalya ziyaretini “tarihin en ehemmiyetli hadisesi”, Frankfurt ziyaretini ise “Mesih'in gelişi” olarak nitelendirecek derecede şahsına önem veriyordu.¹⁸ Kendisini şöyle tanımlamaktaydı:

“İnsanlar bana kendilerini mutlak karanlıktan çıkaracak yolu gösteren bir tür fener gözüyle bakarak yaklaşmakta. Dünyanın bana gereksinimi var çünkü benim yerim başka kimse tarafından doldurulamaz. Benim gibi olabilmek için deneyim birikimine sahip olmak gerekir. Bakan olarak uzun süreli mesleğim boyunca yönetenlerin arasında yönetme kabiliyetine sahip olan tek kişi olmuşumdur.”¹⁹

Bu düşünceler Metternich'i 1815 sonrasında Avrupa'da zeki ve başarılı bir diplomat haline getirecekti. Metternich ile çok yakın bağ kuran ve daima onun kararlarının onaylayıcısı olan Avusturya İmparatoru Franz, Metternich hakkında şöyle diyordu: “*Halkımın her ‘Tanrı İmparator Franz’ı bağışlasın’ dediğinde ben de kendi kendime ‘Tanrı bana Metternich’i bağışlasın’ diyorum.*”²⁰

Metternich'i bu denli önemli bir devlet adamı yapan da Napolyon'a karşı yürütülen siyasette Avrupa Devletleri'nin birleştirici gücü olmasıydı. 1789 Fransız Devrimi'nden sonra Fransa'da değişen rejim, monarşiyle yönetilen devletler için tehlike oluşturmaya başlamıştı. Napolyon Avrupa'yı işgale başladığında, bütün Avrupa Devletleri'ni tek bir siyasi birlik haline getirmeyi hedeflemişti. Bütün kıta sanki tek bir devlet gibi olacaktı ve tek elden yönetilecekti. Kıta genelinde aynı kanunlar uygulanacak halk istediği topraklarda yaşayabilecek, seyahat özgürlüğü

¹⁷ Karl Otmar Freiherr von Aretin, **Neue Deutsche Biographie**, Duncker&Humblot GmbH, Berlin, 1994, s. 236. (Yazarın çevirisidir. Almanca kaynaklardan yapılacak olan alıntılarda bundan sonra y.ç. kısaltması kullanılacaktır.)

¹⁸ Esmer, **a.g.e.**, s. 97.

¹⁹ Hüner Tuncer, **a.g.e.**, s. 14-15.

²⁰ Tuncer, **a.g.e.**, s. 15.

olacaktı. Fransa'daki yönetim şeklini tüm Avrupa'da uygulayarak kıtanın tek yöneticisi de Napolyon olacaktı. Napolyon'un bu maksatla yaptığı işgallere karşı, çok uluslu devletlerin cumhuriyet rejimi hayaliyle etkilenmesinden korkan monarşi devletleri birleşti. Bu devletler ile Fransa arasında 1792'den 1815 yılına kadar sürecek olan Koalisyon Savaşları başladı. Bu süre zarfında yedi ayrı savaş gerçekleşti. Bunlar sırasıyla şu şekildedir:

Birinci Koalisyon Savaşı: 1792-1797 yıllarında İngiltere, Avusturya, Prusya, Sicilya, Piyemonte ile Fransa arasında gerçekleşti. Fransa, Kuzey İtalya'yı fethetti, Milano'da Cisalpine Cumhuriyeti'ni kurdu. Avusturya Hollanda'sını Lombardiya'yı aldı. Ren'in batı kıyısındaki egemenliğini kabul ettirdi. Mora'da ve Balkanlar'da Osmanlı Devleti'ne komşu oldu.²¹

İkinci Koalisyon Savaşı: 1798-1802 yıllarında İngiltere, Avusturya, Rusya, Osmanlı, Portekiz, Napoli ile Fransa arasında gerçekleşti. Fransa; İsviçre, Hollanda ve İtalya'da Fransız Cumhuriyetleri kurdu. Avusturya; Breisgau, Salzburg, Belçika, Kuzey İtalya ve Ren'in batı kıyısını kaybetti.²²

Üçüncü Koalisyon Savaşları: 1803-1805 yıllarında Avusturya, Rusya ile Fransa arasında gerçekleşti. Fransa, Viyana'ya girdi ve Avusturya İmparatoru I. Franz teslim oldu. Prusya bazı topraklarını Fransa ile Bavyera'ya bırakmak zorunda kaldı. Avusturya, Tirol bölgesini Bavyera'ya, Venedik ile Dalmaçya'yı da Fransa denetimindeki İtalya Krallığı'na bıraktı. Bavyera ve Württemberg hükümdarları kral yapılarak Avusturya İmparatoru'na bağlılıkları sonlandırıldı. Napolyon 1806'da Ren Konfederasyonu'nu kurdu ve 16 Alman devleti Kutsal Roma İmparatorluğu'ndan ayrılarak Napolyon'a bağlılık yemini etti. Böylelikle Kutsal Roma İmparatorluğu feshedilmiş oldu.²³

Dördüncü Koalisyon Savaşları: 1806-1807 yıllarında İngiltere, Rusya, Prusya, İsveç, Saksonya ile Fransa arasında gerçekleşti. Fransa, Berlin ve Varşova'yı işgal etti. Avusturya, Prusya ve Rusya'nın denetimi altındaki Polonya'yı ele geçirdi. Prusya'nın

²¹ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitabevi, 4. bs., İstanbul, 1995, s. 21.

²² Tuncer, **a.g.e.**, s. 21.

²³ Coşkun Üçok, **Siyasal Tarih (1789-1960)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 36.

Elbe Nehri'nin doğusundaki toprakları üzerinde Vestfalya Krallığı kuruldu. Toskana, Piacenza, Parma ve Roma'yı topraklarına kattı. Napolyon, İspanya hanedanının yerine kardeşi Joseph Bonaparte'ı geçirdi. Madrid'i İspanyollardan teslim aldı.²⁴

Beşinci Koalisyon Savaşları: 1809-1812 yıllarında Avusturya, İngiltere, Rusya ile Fransa arasında gerçekleşti. Fransa'nın galibiyeti sonucunda imzalanan 1809 Schönbrunn Antlaşması ile Avusturya, Polonya'daki Doğu Galiçya'yı Varşova Büyük Dukalığı'na, batı Galiçya'yı Rusya'ya, Berchtensgaden ile Salzburg'u Bavyera'ya, Adriyatik kıyısındaki Carinthia, Carniola, Görz, Istria, Trieste, Hırvatistan ve Dalmaçya'yı Fransa'ya bırakmak zorunda kaldı. 1809'daki başarısızlığından dolayı Avusturya Dışişleri Bakanı Graf von Stadion'un istifası üzerine Metternich Dışişleri Bakanı görevine getirildi. Metternich, galibiyet için uygun şartları hazırlayana kadar Fransa'ya karşı daha ılımlı yaklaşmayı yeğledi.²⁵ Avusturya, bu tarihten sonra Avrupa Devletleri arasında arabuluculuk görevi üstlendi. Savaşa katılmak yerine “silahlı arabuluculuk” yapmak Avrupa'yı ortak çıkarlar etrafında toplamak, Napolyon'a karşı güçlenmek anlamına geliyordu. Büyük güçleri birleştirecek ortak payda ise yıkılan Kutsal Roma İmparatorluğu yerine bir Alman Konfederasyonu kurulması düşüncesi idi. Metternich, savaş halindeki devletlerin arabulucusu sıfatıyla 1813'te Napolyon ile görüştü. Napolyon'a önerisi şöyleydi:

“Avrupa'nın kaderi ile sizin geleceğiniz sizin ellerinizdedir. Avrupa ile sizin şimdiye değin izlediğiniz amaçlar arasında mutlak bir karşıtlık bulunmaktadır. Dünyanın barışa gereksinimi var; sizin gücünüzü, genel barışla uyumlu olabilecek bir düzeye indirmemiz gerekmektedir. Bugün hala barışı gerçekleştirebilirsiniz, yarın ise bunun için çok geç kalmış olabilirsiniz.”

Napolyon'un yanıtı ise netti:

“Onlar benim kendimi aşağılamamı mı istiyorlar? Asla! Tahtların sahibi olarak doğmuş bulunan sizin hükümdarlarınız, yirmi kez mağlup edilebilirler ve onlar

²⁴ Üçok, a.g.e., s. 38-39.

²⁵ Üçok, a.g.e., s. 40.

hala saraylarına geri dönebilirler. Bunu ben yapamam; benim hükümlerim, güçlü olmayı yitirdiğim gün sona erecektir.”²⁶

Altıncı Koalisyon Savaşları: Napolyon teslim olmayı kabul etmeyince 1813-1814 yıllarında Rusya, Prusya ile Fransa arasında Altıncı Koalisyon Savaşı gerçekleşti. Bu savaş müttefik güçler tarafından Fransa’yı yok etmek maksadıyla yapıldı. Napolyon bu itirazı ile kendi kaderinin sonunu da yazmıştı. Müttefik devletler, bozulan Avrupa dengelerini nasıl düzeltereklerine dair görüşmeler yapıyorlardı. Avrupa’nın büyük düşmanı ile nasıl baş edeceklerine ve Napolyon’u yenilgiye uğrattıkları takdirde Fransa yönetiminin kime devredileceği ile ilgili görüşler sundular. Birinci seçenek Napolyon’dan teminat alarak yönetimde kalmasına müsaade etmekti. Ancak Napolyon, müttefiklerin teklifini kabul etmemişti. İkinci seçenek Napolyon’un oğlunu tahta getirmekti. Üçüncüsü Fransız General Bernadotte idi. Son seçenek ise meseleyi Fransızların kararına bırakmaktı. Fakat müzakerelerin sonucunda iki seçenek kalmıştı ya Napolyon kalacak ya da XVIII. Louis tahta geçirilecekti.²⁷

Bu savaşta yenilgiye uğrayan Napolyon, antlaşmadaki “Fransa’nın 1792 sınırlarına dönmesi” önerisini kabul etmeyince Fransız Senatosu Napolyon’un tahttan indirilmesi kararını aldı.²⁸ İngiltere, Avusturya, Rusya ve Prusya’nın oluşturduğu Dörtlü Koalisyon Bloku 1 Mart 1814’te Chaumont Antlaşması yaptıktan sonra Fransa’yı işgal ettiler. 31 Mart 1814’te Paris teslim oldu ve Napolyon imparatorluktan alındı. 11 Nisan 1814’te yapılan Fontainebleau Antlaşması ile Napolyon’un yerine XVIII. Louis Fransa Kralı olarak tahta geçti. Antlaşmaya göre Napolyon, İtalya’nın batısında ve İngiliz donanmasının kontrolündeki Elba Adası’na sürgüne gönderildi. Bunun üzerine galip gelen müttefik devletler 30 Mayıs 1814’te Paris Barışını imzaladılar. Paris Barışı’yla 1792 sınırlarına geri çekilen Fransa’da tekrar Bourbon hanedanı dönemi başladı.²⁹

Yedinci Koalisyon Savaşları: Viyana Kongresi toplantıları devam ederken Napolyon Elba Adası’ndan kaçarak XVIII. Louis’yi tahtından indirip yeniden

²⁶ Tuncer, **a.g.e.**, s. 29.

²⁷ Esmer, **a.g.e.**, s. 87

²⁸ Tuncer, **a.g.e.**, s. 31.

²⁹ Üçok, **a.g.e.**, s. 45-46.

imparatorluğunu ilan etti ve Avrupa Devletleri'ne savaş açtı. 1815 yılında Fransa ile müttefik güçler arasında Waterloo Savaşı gerçekleşti ve bu karşılaşmada Napolyon yeniden esir düşerek Saint Helena adasına gönderildi. 20 Kasım 1815'te müttefikler İkinci Paris Barışı'nı imzalayarak Fransa ile düşmanlığa son verdiler.³⁰ Napolyon'un yüz gün süren imparatorluğu neticesinde Fransa'ya verdiği maddi zarar 1,570 trilyon Frank civarındaydı.³¹

Fransa'nın eski sınırlarına dönmesi Avrupa'daki siyasi sorunları çözmeye yetmedi. Napolyon'un sürgüne gönderilmesinden sonra önemli bir sorun gündeme oturmuştu. Napolyon'un işgalindeki devletlerin sınırlarının yeniden düzenlenmesi konusu müttefikleri düşündürüyordu. Napolyon'un Avrupalı devletlere bıraktığı fethedilmiş toprakların tamamında 32 milyon nüfus barınıyordu.³² Bunların geleceği, Fransa'nın, Saksonya'nın, Varşova Dukalığı'nın, Belçika, Hollanda ve İsviçre'nin ne olacağı önemli konuların başında geliyordu. Aslında bu konularda Avrupa Devletleri daha Napolyon ile savaşlar devam ederken anlaşmışlardı. Ancak bu anlaşmaların ve oluşturulacak yeni düzenin görüşülmesi ve herkes tarafından kabul edilebilecek duruma getirilmesi gerekiyordu. Bunun üzerine Viyana'da bir kongre toplanmasına karar verildi. Kongre Başkanlığı'nı da Avusturya Dışişleri Bakanı Metternich yapacaktı.³³

Metternich, Napolyon'un düşmesiyle Avrupa'da diplomasi alanındaki en güçlü devlet adamı haline geldi. Siyasi zekâsı ile Avusturya İmparatoru Franz'ı da gölgede bırakmıştı. Metternich için asla taviz verilmeyecek konulardan biri mutlak monarşilerin güç kaybetmesiydi. Fransız Devrimi'nin yaydığı düşüncelere karşıydı. Çünkü Avusturya İmparatorluğu çeşitli din ve mezheplerden oluşan, farklı diller konuşan ulusların yaşadığı bir coğrafyaydı. İmparatorluğu ayakta tutabilmek için çok uluslu bir yapının milliyetçilik, özgürlük gibi düşüncelerden uzak kalması gerekiyordu. Dolayısıyla Metternich, devrim düşüncelerine karşı en ön safta siyasi ve diplomatik mücadeleler verdi.³⁴ Metternich'e göre Avrupa ile Avusturya'nın çıkarları

³¹ Esmer, **a.g.e.**, s.93.

³² Esmer, **a.y.**

³³ Üçok, **a.g.e.**, s. 48.

³⁴ Üçok, **a.g.e.**, s. 63.

ortaktı. Avrupa da Avusturya gibi çok uluslu devletlerin yaşadığı bir kıtaydı. Dolayısıyla bu devletlerin devamlılığı için barış gerekiyordu. Barışın yaşatılması için gereken güç dengesi de yapılacak kongrede sağlanan güç birliğiyle gerçekleştirilebilirdi.

Metternich Viyana Kongresi'nde Avrupa'ya muhafazakarlığı kabul ettirmeye çabalamıştı. Bunun için önerisi ise eski Avrupa düzenine geri dönmek ve mutlak monarşilerin devamlılığını sağlamaktı. Ancak bu şekilde Avrupa Devletleri devrimin etkilerinden korunabilirdi. Metternich bu çabasını şöyle açıklıyordu:

“1809 ve 1848 yılları arasındaki imparatorluğumuzun ve Avrupa'nın durumuna bir bakın ve tek bir insanın, tek bir zekânın bu buhran durumunu kesin bir biçimde ortadan kaldırmasının mümkün olup olmadığını kendinize sorun. İşte bu nedenle ben de halen var olanı korumaktan başka bir şey yapma yönünde çaba harcamadım.”³⁵

Çabaları başarıya ulaşmış ve Avusturya İmparatorluğu'nun gücünü 50 yıl daha korumuştur. Yalnızca imparatorluğun sınırlarını korumak değil en büyük başarılarından biri de Viyana'da toplanan kongre olmuştu. Metternich bu kongrede hem yönetici hem arabulucu rolü üstlenerek her iki görevini de başarıyla gerçekleştirdi. Kongre sonucunda Avrupa'da yeni bir düzen kurulmasını sağladı. Bu düzen değişikliğini başarıya ulaştıran da Metternich'in ileri görüşlülüğünden ziyade diplomatik yetenekleriydi. Oysa diplomatik becerilerinin yanı sıra ileri görüşlü bir kişiliği de olsaydı Viyana Kongresi'nde yuvarlak masaların başında ellerine aldıkları kalemle rastgele Avrupa haritası çizerken orada yaşayan halkların bu değişimden ne derece memnun kalacağını da düşünür, toplumu gerçekten bir arada tutacak gerçekçi çözümler bulabilirdi.

Bundan sonra bütün devletler kendi toprak bütünlüğünü ve çıkarlarını düşünmek zorundaydı. Ama devletlerin çıkarları birbiriyle çatışıyordu. Metternich bu çatışmaları tek başına önleyip kendi çıkarlarını hayata geçirebilmek için kendisi gibi güçlü bir devlet adamına ihtiyaç duyuyordu. Napolyon'un hiç işgal etmediği ada

³⁵ Tuncer, a.g.e., s. 14.

ülkesi İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Castlereagh, Metternich gibi istikrarlı bir dünya düzeni ve monarşinin Avrupa'da yeniden kurulmasını gerçekleştirmek istiyordu. Castlereagh'ın bu düşüncesi elbette İngiltere'nin Avrupa dışındaki sömürge topraklarını koruma amacına dayanıyordu. Metternich'e Avrupa'da eski monarşi düzenini getirmek ve kıtayı özgürlükçü, ulusçu düşüncelerden arındırmak için yardım edebilecek devlet adamı Castlereagh idi. Castlereagh ve Metternich'in el ele vermesi barış ve istikrarlı bir düzen kurma isteğiyle Viyana Kongresi düzenini ortaya çıkardı.³⁶

1.2. Metternich'in Ulus-Devlet Yapılanmasını Engelleme İsteği

Metternich, bu kongre ile olası bir Alman birliğini engelleme amacı güdüyordu. Almanya'nın birleşmesi Avusturya başta olmak üzere bütün Avrupa Devletleri'ni önemli bir güçle karşı karşıya bırakacaktı. Aynı şekilde İtalya'nın da dağınık devletler halinde kalması kıtadaki güç dengelerini yerine tutacaktı. Avusturya, İtalya'da ve Almanya'daki nüfuzunun güçlü kalmasını istiyordu. Ayrıca Avusturya, kendi gücünün Rusya ve Fransa'nın tehdidine düşmesinden çekiniyordu. Bunun sağlamasını da Belçika Hollanda ve Ren bölgesindeki Alman prensler aracılığıyla yaparak kendisini güvenceye almak niyetindeydi.³⁷

Avusturya İmparatorluğu, Avusturyalılar dışında diğer büyük devletler gibi farklı dilden ve dinden insanın bir arada yaşadığı bir coğrafyaydı. Özellikle Viyana nüfusu, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızla büyüme göstermiştir. 1804'ten itibaren Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yeni yönetim şekliyle kurulan Avusturya İmparatorluğu'nda etnik çeşitliliği nedeniyle Viyana merkezi bir konuma getirilmişti. 1815 Viyana Kongresi'nin ardından da yeni muhafazakâr sisteminin merkezi olmuştu.

³⁶ Oral Sander, **Siyasi Tarih-İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları, 1. bs., Ankara, 1989, s. 97.

³⁷ Rifat Uçarol, **a.g.e.**, s. 36.

Onlarca farklı ulusun yaşadığı Viyana, baskıcı sistemin getirdiği yıkıcı ulusçuluk eylemlerinden de en çok etkilenen şehirlerden biri olacaktı.³⁸

Metternich'e göre ulusçuluk fikri bir devletin siyasi temelini oluşturmaya yetmiyordu. Aynı dili konuşmak veya aynı ırktan olmak bir devletin her türlü çıkarlarını ayakta tutacak yeterli bir değer değildi. Millet olmak ortak bir hükümdara vatandaşlık bağıyla bağlı olmak anlamına geliyordu. Milletlerin bağımsızlığı Avusturya başta olmak üzere çok uluslu bütün Avrupa Devletleri için anarşiye yol açacaktı.³⁹

Orta Çağ'ın Rönesans ve Reform döneminde insanların sanat ve din alanlarındaki özgürlükleri gündeme gelmeye başlamıştı. Ancak bunlar insanın siyasal anlamda da özgür olacağı anlamına gelmiyordu. İnsan ile tanrı arasında bağ oluşturduğunu öne süren din adamlarına itaat azalsa bile insanlar, gücünü ve yetkisini tanrıdan aldığını öne süren hükümdarların mutlak yönetimine tabi kalıyordu. İnsan, kendi kişiliği ve tam bağımsızlığı ile toplumda bir karakter olarak yer edinememişti. Kişi olarak değil ancak tebaa olarak bir anlam ifade ediyordu. Fransız Devrimi ile bu algı yıkılmış ve insan, kendi özgürlüğü ve temel haklarıyla birey olarak toplumun bir parçası haline gelmişti. Devrimin liderleri 28 Ağustos 1789'da "İnsan Hakları ve Yurttaşlar Bildirgesi" yayımlayarak kişilerin hürriyet, mülkiyet, güvenlik ve zulme karşı direnme haklarını ilan etmişlerdi. Bireyin statüsünü yükselten bu haklar hükümdarın otoritesini de aynı oranda kısıtlıyordu. Bu sayede insan ilk defa siyasal düzende hak sahibi sayılıyordu. Bu yeni siyasal düzen *liberalizm* ya da *hürriyetçilik* denilen ve Avrupa'da ilk defa görülen bir hareketi ortaya atıyordu. Ayrıca kişinin sahip olduğu bu hakların hükümdar tarafından kabul edilmesi de yeterli değildi. Bir anayasa ile bu kişisel haklar güvence altına alınmalıydı. Fakat anayasa ile belirlenmiş bir liberalizm hareketi hükümdarın yetkilerini oldukça sınırlandırıyordu. Bu özgürlükçü hareket küçük krallıklardan başlayarak Avusturya, Prusya, Rusya, İngiltere gibi çok uluslu devletlerde tehlike oluşturmaya başlamıştı.⁴⁰

³⁸ Kemal Beydilli, "Viyana", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2013, C. 43, s. 114.

³⁹ Tuncer, **a.g.e.**, s. 44.

⁴⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 13.

Fransız Devrimi'nin ulusları etkileyen bir diğer akımı *nasyonalizm* veya *ulusçuluk* akımıydı. Bu düşünce bireyin toplumda edineceği özgürlüğün uluslara da yansıtılacak olan haliydi. Ulusların kendi bağımsızlıklarını ilan ederek milli bir devlet kurmalarını sağlayabilecek olan ulusçuluk akımı bütün Avrupa'yı tehdidi altına almıştı. Avusturya topraklarında başta Macarlar olmak üzere, Polonyalılar, Çekler, Hırvatlar ve Romenler gibi birçok farklı ulustan insanlar yaşıyordu. Bu ulusların her birinin kendi milli devletini kurması Avusturya'yı tamamen yok edeceğinden Metternich, Viyana Kongresi'nde Almanya'yı ve İtalya'yı dağınık tutarak olası bir ulusçu ayaklanmanın Avusturya'ya da sıçramaması çabasındaydı. Bu sayede hem Avusturya sınırlarında hem de kendi içinde kurulabilecek milli devletlere karşı ülkesinin bütünlüğünü korumuş olacaktı.⁴¹

Ulusçuluk akımından en çok etkilenenler Alman toplumlarıydı. 1815'e gelindiğinde Almanlar çoktan milli devlet fikrinin etkisi altına girmişti. Özellikle Alman üniversitelerindeki öğrenci ve aydınların bu ideolojiyi benimseyip toplumu bilinçlendirmesi nedeniyle Almanlar milliyetçi duygulardan uzaklaştırılamayacaktı. Metternich'in en büyük emeli ulusların milli kimlikleri altında birleşmelerine engel olarak çok uluslu ülkesinin geleceğini kurtarmaktı. Dolayısıyla ulusçuluk düzleminde Avusturya için en büyük tehlikeyi yanı başındaki Prusya oluşturuyordu. Prusya'nın Alman Konfederasyonu altında tüm Almanları birleştirme planı Metternich'in aklındaki konfederasyon düşüncesinden farklıydı. Prusya, kendisinin yönetiminde milli bir devlet teşekkülü planlıyordu. Metternich'e göre Almanların milli birliği Avusturya'daki çeşitli etnik toplulukları da aynı eyleme sürükleyeceğinden, Alman Konfederasyonu'na asla milli bir kimlik verilmemeliydi. Prusya'ya benzer şekilde milli devlet olarak birleşmesine engel olunan İtalya da ulusçuluk fikirlerinden nasibini alacaktır.

Fransız Devrimi'nin diğer önemli fikir akımı *sosyalizm* ise özellikle 1815'lerden sonra gelişti. Özellikle yazarlar tarafından siyasal eşitliğin yanı sıra ekonomik eşitliğin de oluşturulması gerektiği düşüncesi ortaya atıldı. Ancak fikrin ortaya atılması tek başına bir işlev oluşturmadığından pek çok yazar arasında bir

⁴¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 15.

toplumun ekonomik eşitliği için nasıl bir sistem kurulması gerektiği gibi konular çokça tartışıldı. Sosyalizm konusu 19. yüzyılda sistematik bir düzene dönüştürülemediği için liberalizm ve nasyonalizm gibi fiili hareketlere evrilmedi. Bununla beraber Karl Marx ve Friedrich Engels 1848 ihtilallerinde fikri bakımdan yadsınamayacak bir etkiye neden oldular.

Kıtayı etkisi altına alan bu fikir akımları Metternich'in mutlak monarşi konusunda ısrar etmesine ve diğer devletleri de monarşinin devamlılığı konusunda fikir birliğine çekmesine sebep oldu. Avrupa Devletleri elbette devrimin getireceği yıkımdan çekiniyorlardı. Fakat Viyana Kongresi'nde toplanma amaçları yalnızca devrimin etkilerini ortadan kaldırmak değildi. Her devletin kendi çıkarlarını kollayan düşüncesi vardı ve bu kongre her birinin çıkarlarını kabul ettirmesi için bir fırsat sunuyordu.

İngiltere'nin iki büyük amacı vardı. Biri Koalisyon Savaşları sırasında Fransa ve Hollanda'dan ele geçirdiği sömürgeleri diğeri de Avrupa'daki dengenin bozulmamasıydı. Aynı zamanda Rusya ile Avusturya'nın güçlenmesini istemediğinden gerektiğinde Prusya'nın veya Fransa'nın yanında durmayı planlıyordu. Rusya ise Polonya'yı ele geçirmek ve sonrasında Osmanlı Devleti'ne yönelmek istiyordu. Prusya hem Ren bölgesinde hem de Saksonya'da yerleşmek istiyordu. Avusturya ise Prusya ve Rusya'nın büyümesini istemiyordu. Prusya'nın Saksonya'ya yerleşmesi durumunda Almanya'nın liderliğini eline almasından çekiniyordu. Bu nedenle Prusya'nın kazanımlarını Ren bölgesinde gerçekleştirmesini sağlamak düşüncesindeydi. Ayrıca Avusturya, Kuzey İtalya'nın kontrolünü de elinde bulundurmak istiyordu. Bu sayede Fransa üzerinde baskı uygulayabilirdi.⁴² Devletlerin istekleri birbiriyle, özellikle de Avusturya'nın istekleriyle çakışıyordu. Ancak daha sonra kongrenin nihai kararlarında da göreceğimiz gibi toprak paylaşımları Metternich'in müdahaleleriyle Avusturya'nın lehine olacaktır.

Viyana Kongresi'nin yuvarlak masa başlarında zengin yemek menüleri eşliğinde verilen köklü kararlarının hiçbirini bireyi, köylüyü, işçiyi ve onların haklarını

⁴² Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, s. 74-75.

gözetmiyordu. Bu kararlar bireyi veya toplumu, monarşilerin bir parçası olarak ele alıyor ve onların bireysel gereksinimlerinin devletin geleceğinden başka bir şey olmayacağını savunuyordu. 19. yüzyılda ortaya çıkan bağımsızlık, eşitlik ve ulusçuluk düşünceleri bu türden ihmaller nedeniyle uzun vadede kalıcı başarılarla ulaşacaktı. Öte yandan Metternich'in de çabasıyla, Viyana Kongresi kararları neticesinde ulus-devlet yapılanması da yüzyılın ikinci yarısına ertelenmiş olacaktı.

1.3. Metternich'in Kongreye İlişkin Hazırlıkları

Köklü monarşilerle yönetilen Avrupa devletleri için Viyana Kongresi, devletlerin eski sınırlarına dönmesi ve bu sınırları koruyacak katı kararların alınması anlamına geliyordu. İstedikleri sınırlara ulaşan büyük devletler artık diğer planlarını da gerçekleştirmek için bir fırsat elde edeceklerdi. Metternich ve dolayısıyla Viyana Kongresi'nin meşruiyet iddiası şuydu:

“Mevcut devletlerin sınırları kutsaldır, dokunulamaz ve her devlet bu kutsal sınırlarının içinde istediği gibi hareket etmekte ve istediği rejimi kurmakta serbesttir. Özetle, Metternich önderliğindeki Viyana Kongresi, Avrupa barış ve gönencinin, ilgili halkların ‘sözde’ isteklerine uyularak değil, meşru otoriteye titiz bir itaat sağlanarak korunabileceği kararına vardı.”⁴³

Bu konudaki diğer önemli etkileyici isim ise kongreye Fransa'yı temsilen gelen Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand olmuştı. Talleyrand, zaten yenilmiş olan Fransa'yı bu kongreden mümkün olduğunca az zararla çıkarmak istiyordu. Bu nedenle “*Meşruiyet İlkesi*” denilen bir görüş sundu. Buna göre Napolyon Savaşları'ndan önceki meşru hükümdarlar tahtlarına iade edilmeliydi.⁴⁴ Talleyrand bu düşüncesiyle, yenilmiş bir devletin temsilcisi olmasına rağmen prestij kazandı. Çünkü diğer devletlerin de sınırlarını korumak adına istekleri bundan farksızdı.

⁴³ Sander, **a.g.e.**, s. 99.

⁴⁴ Armaoğlu **a.g.e.**, s. 75.

Kongre hazırlıklarının başlamasının ardından Avusturya ve Prusya’da çok sayıda yayın yapıldı. Gazetelerde kongrenin formalitesi halka duyurulurken bazı yazarlar tarafından kongrenin geleceği olumlu yönde değiştireceğine dair kitaplar yayımlandı. Kasım 1814’te Viyana’da bir gazetede “Resmi Haber” başlığıyla yayımlanan ve Avusturyalı gözlemciler tarafından hazırlanan yazıda, Viyana Kongresi’nin formalitesi ve kongre kelimesinin anlamı, kongrenin düzeyi ve içeriği hakkında bilgilendirme yapıldı. Metnin içeriği şöyleydi:

Tüm Avrupa kamuoyunun dikkatinin Viyana’daki görüşmelere odaklandığı bir dönemde, okuyucularımıza buradaki muhabirlerimizin ilettiği aşağıdaki bilgileri yüksek müsaadelerinizle takdim ediyoruz.

Kongrede çalışmalar ciddiyet içinde ve titizlikle yürütülmektedir. Kabine görevlilerimiz formaliteleri tamamladıktan sonra kongrede, Paris Barışı’nı imzalamış taraflar arasında barışı tesis etmek için önemli kararlar alınacağı kanaatindeyiz. 8 Ekim beyannamelerinde belirtildiği gibi, Paris Barışı’nı imzalamış taraflar, yanıtı bırakılmış soruların çözümü ve kendi görüşlerini iletmeleri için Viyana’ya davet edilmişlerdir.

Bu Viyana Kongresi’nin bir öncekini model olarak alamayacağını anlamak için derin bir siyasi kavrayışa gerek yoktur. Şimdiye kadar bu adla anılan toplantılar, savaş için silahlanmış iki ya da daha fazla taraf arasında veya birbirleriyle savaş halinde olan devletler arasında gerçekleşmişti. Ancak bu kongrede kimse savaş halinde değil. Kongre belirli amaçlara yönelik anayasal bir süreçte gerçekleşecek ve bir barış antlaşması ile nihayete erdirilecektir.

Bu kez taraflar belirli çıkarlar besleyerek dostça duygularla toplanacaktır. Bu dostluğun pekiştirilmesi için birlikte müzakere edilecektir. Paris Barışı’nı sonuçlandıran güçler, kuşkusuz bu yeni kongre sisteminin anlamını idrak ederek mantıklı kararlara ulaşmak için en uygun yöntemleri deneyeceklerdir. Bu kongre, tüm ilgili taraflar için eşit derecede avantajlı bir ortam hazırlamaktadır.

Kongre yetkilileri, toplumun temel haklarına müdahale etmeksizin yalnızca siyasi konuları çözüme ulaştıracaktır. Çok sayıda hükümdarın, kabine yetkililerinin, büyük küçük tüm mahkeme temsilcilerinin bireysel ölçekteki temsili ile, tartışmalı konular müzakere edilerek bir sonuç elde edilecektir. Aynı amaçlarla bir araya gelen

büyük güçler ortaklık ve birliktelik içinde alacaktır. Alman anayasası oluşturmak için Alman güçleri bir araya gelecektir.⁴⁵

1814'te Napolyon karşıtı yazar Ernst Moritz Arndt, yayımladığı bir kitapta Ren Birliği'nden, prenslerden, birlik sisteminden, Ren Birliği'nin bakanları, generalleri ve prenslerinden, basın özgürlüğünden bahsetmiş ve kongrenin toplumların yaşamını iyileştirici kararlara sebep olacağını propagandasını yapmıştı.⁴⁶ Bu tarz yayınlar 1814 Paris Barışı'ndan itibaren başlamış kongre sonuna kadar çeşitli eserler ortaya çıkmıştı. Avrupa'da liberal ve ulusçular haricinde Metternich'in politikasını son derece güçlü ve çözümcü olarak kabul eden önemli bir kitle vardı.

Bu yayınların yanı sıra Avusturya ve Prusya'da süreli yayın olarak basılmak üzere kongrenin ilk günlerinden itibaren kayıt tutuldu. Kongre'ye atanan gözlemciler günbegün her türlü hareketliliği kaydetti. Bu kayıtların odak noktası elbette Metternich'ti. Kendisinden daima övgüyle bahseden gözlemci diğer katılımcıların geldiği günlerden başlayarak balo ve eğlenceleri en ince ayrıntılarıyla aktarıyordu. Kongreye davet edilen hükümdarlar, bakanlar, bakan yardımcısı ve diğer yetkililer büyük törenlerle karşılanıyordu. Nehirden ulaşım sağlayacak olanlar için Tuna kıyılarında askerler karşılama töreni düzenliyordu. Kara yoluyla gelen katılımcılara atlı süvariler refakat ediyordu. Metternich'in özel emriyle bu karşılama törenleri ve sonrasındaki davetler, yüzyıl boyunca konuşulacak gösterişli biçimde hazırlanıyordu.⁴⁷

Davetliler Eylül ayında Viyana'ya gelse de kongre henüz başlamamıştı ve başlaması için Ekim ayının 16-18'i gibi tarihler düşünülüyordu. Bu arada 27 Eylül 1814'te Metternich davetlileri Baden'deki evinde ağırlayarak jest yapmıştı. Henüz kongrenin hangi binada gerçekleştirileceği bile belli olmamışken Metternich, görkemli yemek davetleri ve eğlence geceleri organize etmekle meşguldü.⁴⁸

⁴⁵ Johann Ludwig Klüber, **Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815**, 1. Band, 1.-4. Heft, J. J. Palm und Ernst Enke, Erlangen, 1815, s. 40-42. (y.ç.)

⁴⁶ Ernst Moritz Arndt, **Beherrigungen vor dem Wiener Kongreß**, S. I., Leipzig, 1814. (y.ç.)

⁴⁷ **Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses**, Enderes und Herter'sche Buchhandlung, Frankenthal, 1814-1815, s. 17-23. (y.ç.)

⁴⁸ **A.e.**, s. 26. (y.ç.)

İlk halka açık kutlama 29 Eylül'de Prater'de havai fişek gösterisi eşliğinde gerçekleşti. Akşam saat 18.00 sıralarında bütün halk ve krallar alana giriş yaptılar. Avusturya ve Rusya Kralları ve Kraliçeleri ilk vagonda, Bavyera Kralı ve Kraliçesi ile Danimarka, Prusya Kralı ikinci vagonda, Weimar ve Oldenburg Prensesleri ve Dukaları üçüncü vagonda, Württemberg Kralı dördüncü vagonda tek başına alana girdiler. Kuşkusuz bu sıralama da Metternich'in politikasının bir yansıması niteliğindedir. Eğlenceyi merakla izleyen halk topluluğunun önünde Saat 19.00'da altı sembolik tablo halinde havai fişek gösterisi gerçekleşti: Birincisi geleceğe bakışı, ikincisi peygamberleri, üçüncüsü yaşamın en kutsal noktasını, dördüncüsü barış çemberini, beşincisi Avrupalı halkların teşekkürünü, altıncısı birlik çemberini temsil ediyordu.⁴⁹ Böylece büyük güçler, Viyana halkına muhteşem günlerin başlangıcı haberini vermiş oluyorlardı. Kongrenin, halkı şükranla boğacağı konusunda da tereddütleri yoktu.

Sonraki günlerde bütün Avrupa'nın, Alman ruhunu doyasıya yaşayacağı ve tanıyacağı düşünülen organizasyonlar yapıldı. Metternich öncelikle, Avusturya sarayının zenginliğini gözler önüne sermek için oldukça karakteristik bir akşam partisi verdi. Metternich'e göre Parisliler Almanlardaki parayı yalnızca kendilerine tazminat ödendiğinde görüyorlardı. Artık Viyana'da, o paranın nasıl bir görkeme dönüştüğünü göreceklerdi. Napolyon yönetiminde para tek idoldü. Bu yüzden ulaşabilecekleri en değerli şey Alman paralarıyla evlerine dönmek ve sonrasında Alman cesaretiyle alay etmektir. Fakat artık görülüyordu ki, Napolyon karşısında sınırlarda savaşan çelik zırhlar değil, Alman cesaretinin ta kendisiydi.⁵⁰

Kongreye atanan gözlemcilerin kayıtları haricinde kongredeki gelişmelerin ayrıca bir günlüğünün tutulması kararı alınmıştı. Kayıtlarda yemekler, gösteriler ve balolar için harcanan para her seferinde özellikle belirtiliyordu. Örneğin saray mutfağının bir günlük harcaması 45 bin Frank olarak belirtilmişti.⁵¹ Avusturya o yıllarda savaşlardan dolayı ekonomik çöküntü halinde olmasına rağmen harcanan büyük rakamlar, kongrenin sonunda 16 milyon doları bulmuştu.⁵²

⁴⁹ A.e., s. 30. (y.ç.)

⁵⁰ A.e., s. 32. (y.ç.)

⁵¹ A.e., s. 39. (y.ç.)

⁵² Esmer, a.g.e., s.88.

Kongre esnasında ve resmi evraklarda hangi dilin kullanılacağı tartışması sonuca bağlandı. Bundan önceki antlaşmalar Fransızca olarak kaydedilmiş olsa da Alman dili her şeyi açıklayabilecek kadar güçlüydü. Bu yüzden görüşmelerde herkes kendi dilini kullansa da belgelerin orijinalleri Almanca yazılacaktı. Taraflar isterlerse kendi dillerinde nüshalarını oluşturacaktı.⁵³ Bu karar Metternich için Almanlar nezdinde ve Fransızlar karşısında adeta bir gövde gösterisiydi.

Metternich Hristiyan dinini toplumu birleştirici ve düzen sağlayıcı bir temel olarak görüyordu. Devlet ile kilise arasındaki bağı mümkün olduğunca güçlü tutmaya çalışıyordu. Bu sebeple hem kongre sürecinde hem de sonraki dönemde dini olgulara sığınarak ve siyasi kararlarını dini argümanlarla destekleyerek toplumu bir arada tutmayı hedefliyordu. Metternich'in din hakkındaki yorumu şöyleydi:

“Devletlerin varlığı ve sürekliliği öncelikle ahlaki öğelere bağlıdır. Bu ahlaki öğeler de halkın onayı, gücün yukarıdan geldiği düşüncesi ve özellikle dindir. Gerek mutlak gerekse meşruti monarşilerde kamu güvenliği ancak çoğunluğun itaat etmesiyle sağlanabilir. Her toplum dine dayanır. İnsan ırkının tanık olduğu en büyük devrim, uygar toplumun temelini oluşturan Hristiyanlığın kabulü olmuştur. Her yönetim, gücünü yukarıdan alır ve bu güç ne bireyin ne de bir kitlenin iradesidir; o, ancak yüce bir iradeyi temsil eder. İşte gücün temeli de budur.”⁵⁴

Dini unsurlara son derece önem veren Metternich, kongre öncesinde davetli hükümdarlar ve devlet adamları için halka açık özel bir merasim daha düzenlemişti. Viyana'da Aziz Stephan Katedrali'nde “Almanların Jübile Günü” başlığıyla anlatılan özel bir seremoni gerçekleştirildi. Hükümdarlar, prensler ve soylular, Napolyon'u kesin olarak yenilgiye uğrattıkları Leipzig Muharebesi'nin yıl dönümünde Viyana'daki Aziz Stephan Katedrali önünde toplandılar. Alman halklarının sükûnete kavuşturulduğu bugünün anısına daha önce hiçbir kongre şehrinde görülmemiş bir kutlama yapıldı. Katedralde, hatırası da kendisi de çok büyük olan kilise çanı bu kutlamaya eşlik etti. (Bu çan, Türklerin Viyana Kuşatması'ndan kalan toparlarının dökülmesiyle üretilen ve Aziz Stephan Katedrali'nin yaklaşık 18 ton ağırlığındaki en

⁵³ A.e., s. 51. (y.ç.)

⁵⁴ Tuncer, a.g.e., s. 38.

büyük çanıdır.) Tanrının kutsal tapınağında, binlerce Alman'dan oluşan bir topluluğun önünde, Alman hükümdarlar dostluk ve beraberliğe önayak olarak görüşmelerin sonucunu sükûnet içinde bekleyeceklerdi.⁵⁵

İKİNCİ BÖLÜM

2. VİYANA KONGRESİ'NE METTERNICH'İN ETKİLERİ

2.1. Metternich'in Kongre Programlarını İstedığı Biçimde Düzenlemesi

Viyana Kongresi'ne katılan güçler sadece Paris Barışı'nı imzalamış olan devletlerdi. Bu devletlerden hükümdarlar dışında hangi devlet adamlarının çağrılacağına dair liste Metternich'in gözetiminde oluşturuldu. Ülkelerin temsilci listeleri şöyleydi:

Avusturya: Avusturya Dışişleri Bakanı Prens Metternich, Londra Elçisi Wessenberg Baronu.

Rusya: Eski Viyana Büyükelçisi Kont Rasumovski, şu anki Viyana Elçisi Kont Stackelberg, Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Kont Nesselrode.

Fransa: Prens Talleyrand, Dalberg Dükü, Kont La Tour du Pin, Kont Aleris Roailles.

İngiltere: Dışişleri Bakanı Lord Castlereagh, Rusya Büyükelçisi Lord Cathcard, Haag Büyükelçisi Lord Clancart, Lord Castlereagh'ın kardeşi, Viyana Büyükelçisi Lord Stewart.

Prusya: Başbakan Prens Hardenberg, Paris Elçisi Freiherr von Humboldt.

İsviçre: Rusya Elçisi Kont Löwenhielm.

İspanya: Dışişleri Bakanlığı'nda Danıştay Şövalye Labrador.

Portekiz: İngiltere Elçisi Kont Palmella Souza Holstein, Rusya Elçisi Kont Saldanha da Gama, Viyana Elçisi Şövalye Lobo de Silveira. Bunun dışında Alman konularını görüşmek üzere beş ayrı saraydan protokol belirlendi. Yetkilileri ise Avusturya için Metternich, Prusya için Humboldt, Bavyera için Feldmareşal Wrede, Hannover için Kont Münster ve Kont Hardenberg, Württemberg için Kont

⁵⁵ *Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses*, s. 61. (y.ç.)

Winzingerode ve Freiherr von Linden.⁵⁶ Ayrıca toplamda 36 Alman Prensliği de temsilci gönderdi. Yalnızca Osmanlı Devleti ve Papalık Viyana’da gözlemci bulundurmakla yetindiler.

Kongre henüz başlamamışken İngiltere gazetelerinde Viyana Kongresi’nde müzakere edilmesi gereken konular şu şekilde sıralanmıştı:

- 1) Polonya’nın bağımsız bir devlet olarak tamamen veya kısmen restorasyonu
- 2) Saksonya Krallığı’nın ve diğer çeşitli Alman Devletleri’nin kaderi
- 3) Bağımsız Alman Devletleri’nin federal anayasası
- 4) Belçika ile ilgili hükümler ve sınırları
- 5) İtalya’daki devletler hakkında çeşitli hükümler
- 6) İspanya’nın Parma ve Piacenza Düklükleri’ni istemesi
- 7) Portekiz’in Olivenza’yı İspanya’ya geri vermesi
- 8) İsviçre’nin organizasyonu
- 9) Zenci ticaretinin kaldırılması
- 10) Korsanlara karşı önlemler.⁵⁷

Buna karşılık Viyana’da hazırlanan gündem başlıkları şöyleydi:

- 1) Polonya’nın krallık olması
- 2) Saksonya Krallığı’nın şu anki siyasi durumunu devam ettirmesi
- 3) Ren üzerinde Prusya ve Bavyera’dan başka herhangi bir gücün etkili olamayacağı
- 4) Jülich ve Berg’in Prusya’ya verileceği
- 5) Brabant’ın Hollanda’ya verileceği
- 6) Alman Birliği’nin krallık olarak kurulacağı
- 7) Her Alman devletinde bir orta sınıf oluşturulacağı
- 8) Alman Birliği’nin federal mahkemeye değil imparatorluk mahkemesine bağlı olacağı
- 9) Alman anayasasının askerî anayasayı da kapsayacağı
- 10) Alman Devletleri ile Fransa arasındaki Queich sınırının aynı kalacağı
- 11) Mainz’in Bavyera’ya verileceği
- 12) Ren hakkında yeni kararlar alınacağı

⁵⁶ Klüber, **a.g.e.**, s. 39. (y.ç.)

⁵⁷ Klüber, **a.g.e.**, s. 35. (y.ç.)

- 13) Nehirlerin kullanımı için kesilecek ücreti bölgelerin hükümdarının belirleyemeyeceği
- 14) Paris Barışı'nın 6. maddesine dayanarak Alman Devletleri'nin kendi içlerindeki bağımsızlıklarını daha detaylı hale getirebileceği
- 15) Paris Barışı'nın 6. maddesini daha açık hale getirmek için münazaraya ihtiyaç duyulabileceği
- 16) Kendi ülkesinde kalmak istemeyen her Alman'ın başka bir ülkeye sorunsuzca göç etme hakkı olacağı
- 17) Almanların basın özgürlüğü olacağı
- 18) Postane gibi kurumlarda yeni düzenlemelere gidileceği.⁵⁸

İngiltere'nin gündemiyle Viyana'daki gündem birbirinden oldukça farklıydı. Viyana'daki telaş, bir Alman Konfederasyonu oluşturmak ve bu çatının altında irili ufaklı devletleri dağınık tutarak Prusya'nın, Alman Konfederasyonu üzerinde hegemonya kurmasına engel olmaktı. Nihayetinde Metternich'in hazırlattığı taslaktaki konular kongre gündemini İngiltere'ninkinden daha fazla meşgul edecekti.

Metternich'in Alman Konfederasyonu hakkındaki gizli amaçlarından habersiz, kongredeki gözlemci yazarın 3 Ekim 1814'te not düştüğü açıklamalarda önemli bir ifade yer alıyordu:

Kongrede Almanların meseleleri ele alınmadan önce, Avrupa'nın tüm büyük güçlerini ilgilendiren konuların görüşülmesi önem arz etmektedir. Öncelikli olarak ülkeler arasında dostane olmayan davranışların sergilenmesine neden olan Napolyon'un talan etmek için gayret gösterdiği milletlerin hakları ele alınacaktır. Ticaret ve gemi taşımacılığı ikinci sırada yer alacaktır. Belki de çok özlenen fakat asla ulaşılamayan, bütün Avrupa Devletleri'nin kapsayıcı bir yasa altında birleştiği "Dünya Cumhuriyeti"ne (Weltrepublik) hiç bu kadar yaklaşılmamıştı. Kongredeki Avrupa'yı ilgilendiren görüşmelere, Avusturya, Rusya, Prusya, Fransa, İngiltere, İspanya, İsveç ve Portekiz'in elçileri katılacaktır. Avusturya, Rusya, Prusya ve İngiltere, kongrede daima inisiyatif sahibi olacaktır.⁵⁹

⁵⁸ Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses, s. 24-25. (y.ç.)

⁵⁹ A.e., s. 43. (y.ç.)

“Dünya Cumhuriyeti” hayali tek çatı altında birleşmek isteyen Prusyalılar için göz alıcı bir amaç olabilir. Fakat Metternich, yeni kurulacak olan Alman Konfederasyonu’nun asla cumhuriyet tarzı bir yönetime dönüşmesine müsaade etmeyecekti. Viyana Kongresi ile Avrupa’da devletler birliği kurulacak ancak bu cumhuriyetlerin değil monarşilerin birliği olacaktı. 1820’de Kutsal İttifak hareketinin tüm dünya Hristiyanlarını kapsamasını isteyen Çar I. Aleksandr’a karşı Metternich’in, bu ittifakın yalnızca Avrupa Hristiyanlarını birleştirmesi fikri baskın gelecekti. Burada da aynı şekilde, “Dünya Cumhuriyeti” kurmak isteyen Prusya’ya karşı Metternich’in bütünleşmiş bir “Avrupa Cumhuriyeti” düşüncesi daha çok kabul gördü. Metternich’in ideali tıpkı Avrupa Birliği gibi, tek ve bölünmez bir ulusun yaşadığı ve bu ulusların birbiriyle savaşmadığı bir “Avrupa Cumhuriyeti” kurmaktı. Burada bahsedilen cumhuriyet sözcüğü “milli egemenlik” değil, “hükümdarların egemenliği” gibi bir anlamda kullanıldığı için aslında yine monarşiyi işaret ediyordu. Kıtada Viyana Kongresi’nden sonra ortaya çıkan “Avrupa Uyum” ise Metternich’in bu hedefini gerçekleştirmişti.⁶⁰ Bu durumu kendisi şöyle anlatıyordu:

“Avusturya, bazen yerinde durmakla suçlanmaktadır. Böyle bir şey söz konusu olamaz. Biz, zamanla hareket etmekteyiz ancak; bu, ilkelerimizden ayrılmamızı gerektirmemektedir. Hiçbir imparatorlukta bizimkinde olduğu gibi farklı uluslara daha fazla saygı gösterilmemiştir. Bizim imparatorluğumuzda herkes yasa karşısında mutlak eşittir, vergiler hakçadır ve yargı bağımsızdır. İmparatorluğun her oluşturu parçasında devlet kurulları ve liberal birer belediye sistemi vardır. (...) Avusturya, doymuş bir güçtür. Yeterince büyüktür, yeterince zengindir. Sahip olduklarını korumak ona yeterli gelecektir.”⁶¹

Henüz şehirleşmenin başlamadığı, sanayi sektörünün yaygınlaşmadığı, köylü toplumların yaşadığı Avusturya İmparatorluğu için daha fazla büyümek muhakkak tehlike oluşturabilirdi. Kıtadaki diğer sanayi devletleri kadar hammadde ve üretim gücü olmadığından tarımla geçinen bir ülkeydi. Büyümek uğruna dışarıdaki ilerlemelerden etkilenmektense sahip olduğu kadarını korumak kuşkusuz yerinde bir karardı. Ancak Viyana Kongresi’nin perde arkasından da gördüğümüz üzere Metternich her konuda aynı derecede istikrarlı kararlar veremeyecekti. Avrupa

⁶⁰ Tuncer, **a.g.e.**, s. 39.

⁶¹ Hüner Tuncer, **Osmanlı-Avusturya İlişkileri (1789-1853)**, Kaynak Yayınları, 1. bs., İstanbul, 2008, s.52.

halklarını Hristiyanlık dininin emirleriyle bir arada tutmaya çalışırken öte yandan da imzaladığı Kutsal İttifak kararlarına sadık kalmayacaktı. Buradaki amacı ise Rusya'nın baskısı altında kalmamaktı. Viyana Kongresi ve sonraki süreçte görebileceğimiz buna benzer değişken kararları olmuştur. Birçok Avrupalı tarihçinin de yorumladığı gibi Metternich'in politikaları ne yazık ki istikrardan yoksundu:

“Metternich'in taktikleri hiç kuşkusuz kurnaz ve aldaticıydı. O, imparatoruna ya da Avusturya'nın yurt dışındaki diplomatlarına dahi tüm gerçeği hiçbir zaman söylememişti. Başkalarını taahhütlerde bulunmaya yöneltirken kendisi yolunu değiştirmeye ve geri adım atarken de izlerini silmeye her zaman hazır olmuştu.”⁶²

2.2. Metternich'in Alman Anayasasını Avusturya Lehine Hazırlatması

Kongre henüz resmi olarak başlamamışken beş Alman ülkesi (Avusturya, Prusya, Bavyera, Hannover, Württemberg) arasında bir konferans gerçekleşti. 13 Eylül 1814'teki bu konferansta Metternich ve Hardenberg, yeni Alman anayasasına dair birlikte oluşturdukları bir taslak sundu. Taslakta anayasaya dair her türlü detay düşünülmüş ve Avusturya'nın itibarı da elbette korunmuştu. Anayasa taslağının içeriği şu şekildeydi:

1) Alman Konfederasyonu adıyla kurulacak olan birliğin antlaşmasına göre üye devletlerin bu federatif sistemden ayrılmasına kesinlikle müsaade edilmeyecektir.

2) Bu federasyon, Avusturya'ya ait olan Salzburg, Tirol, Berchtesgaden, Vorarlberg ve Yukarı Ren bölgesi; Prusya'nın Elbe Nehri'nin batısında sahip olduğu yerler; Baltık Denizi, Ender, Kuzey Denizi, Hollanda, Fransa ve İsviçre bölgeleri ile sınırlanmış tüm Alman Devletleri'ni kapsayacaktır.

3) Burada bahsedilmeyen Avusturya ve Prusya bölgeleri federasyonun dışında kalacaktır. Böylece her iki monarşinin federasyona dahil edilen bölgelerinin federal yasalara tabi olması ve federasyonun bütünlüğü sağlanmış olacaktır. Avusturya ve Prusya, büyük güçler olarak federasyon ile kopmaz bir bağlılık oluşturmakta ve

⁶²Tuncer, **Metternich'in Osmanlı Politikası**, s. 39 s. 34.

böylece hem anayasanın hem de federasyonun bütünlüğünün teminatını sağlamaktadır.

4) Kendi egemenliğine sahip her devlet, kendi sınırları içinde egemenlik yetkilerini federal yasalara aykırı olmadığı sürece kullanabilecektir.

5) Daha önce imparatorluklarda görev almış eski prensler, kontlar ve lordlar, sözleşmede hak sahibi olacaktır. Devletin egemenliğine tabi kalırlarsa, hak ve görevleri hem şahısları hem de mülkleri açısından kesin olarak belirlenecek ve federal hükümet tarafından garanti altına alınacaktır.

6) Devletler her türlü baskıya karşı güvence altında olacaktır.

7) Devletleri güvenceye alan yasalarda olduğu gibi benzer hükümler insanlar için de geçerli olacaktır.

8) Almanların medeni hakları, federal kanunlarla güvence altına alınacaktır. Özgürlük engeli ve vergi ödeme yükümlülüğü olmadan başka bir federal devlete göç etmek ya da onun hizmetine girmek, mülkiyet güvenliği, hakimler ve federasyon karşısında şikâyet bildirme hakkı, belirlenecek düzenlemelere göre basın özgürlüğü, herhangi bir Alman eğitim kurumunda eğitim görme hakkı gibi çeşitli haklar yeniden düzenlenecektir.

9) Federasyona ait her devletin kendi anayasası olacağı için devletler nezdinde bir genel ilkeler temeli oluşturulacaktır.

10) Kapsayıcı yasalar, aynı paranın kullanılması, gümrük vergilerinde ve posta sisteminde revizyon, ticaret ve alışverişin kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeler gibi, birliğin istikrarına ve kamu yararına yönelik yapısal reformlara odaklanacaktır.

11) Federal Alman Devletleri yedi bölgeye ayrılacaktır. Bunlar; Batı Avusturya, Bavyera ve Frankonya, Svabya, Yukarı Ren, Aşağı Ren ve Vestfalya, Aşağı Saksonya, Yukarı Saksonya ve Thüringen.

12) Batı Avusturya bölgesi Salzburg, Tirol, Bergtolsgraden (Berchtesgaden) ve Vorarlberg şehirlerinden oluşacaktır.

13) Bavyera ve Frankonya bölgesi Bavyera Krallığı'nın bütün şehirlerini kapsayacaktır.

14) Svabya bölgesi Württemberg Krallığı'nın bütün şehirlerinden oluşacaktır.

15) Yukarı Ren bölgesi Avusturya'nın Yukarı Ren bölgesindeki Baden Dukalığı ve Hohenzollern Prenslığı'ndan oluşacaktır.

16) Aşağı Ren ve Vestfalya bölgesi Ren'in her iki kıyısından Weser nehrine kadar olan yerleşik ya da ele geçirilmiş Prusya Krallığı'na ait tüm bölgelerden ve Hollanda Prenslığı'nin egemen olduğu ve içinde Almanların yerleşik bulunduğu Detmold, Nassau, Weilburg, Usingen ve Waldeck bölgelerinin tamamını içine alacaktır.

17) Aşağı Saksonya bölgesi şimdiye kadar Aşağı Saksonya ve Vestfalya'da bulunan Hannover rejimine ait şehirleri kapsayacaktır. Bunlar; Braunschweig, Glückstadt ve Oldenburg Sarayları'na ait şehirler, Schaumburg ve Hamburg'un üç şehri ile Lübeck ve Bremen.

18) Yukarı Saksonya ve Thüringen bölgesi Saksonya Krallığı, Mecklenburg, Saksonya, Anhalt, Schwarzburg, Reuse Dukalıkları, Hessen Kassel ve Darmstadt şehirleri ve özerk olarak bırakılan federal Frankfurt şehrini içine alacaktır.

19) Her bölgede antlaşmalar, kararnameler, genel düzenlemeler gibi konularla ilgilenecek ve bölge güvenliğini sağlayacak bir ya da iki yetkili bölge başkanı bulunacaktır. İki yetkilinin olduğu yerde ilki uygulamalarla ilgilenirken ikincisi de onu denetleyecektir. Bu yetkililerin bağlı oldukları üst makamlar:

Batı Avusturya bölgesi Avusturya Kayzeri'ne

Bavyera-Frankonya bölgesi Bavyera Kralı'na

Svabya Württemberg bölgesi Kralı'na

Yukarı Ren bölgesi Avusturya Kayzeri ve Baden Büyük Dukalığı'na

Aşağı Ren-Vestfalya bölgesi Prusya Kralı'na

Aşağı Saksonya bölgesi Hannover'i elinde bulunduran İngiltere Krallığı'na

Yukarı Saksonya-Thüringen bölgesi Prusya Kralı'na bağımlı ve sorumlu olacaklar.

20) Frankfurt am Main özerk olduğu için burada prensler, bölge başkanları ve yönetim kurulundan oluşan bir federal kurul oluşturulacaktır.

21) Frankfurt am Main'in kurul yönetimini de bütün federal kurulların başkanlığına sahip olan Avusturya Kayzeri ve Prusya Kralı beraber yönetecektir.

22) Bölge meclislerinde bulundurulacak vekil sayıları ise şöyle: Avusturya yönetici olarak bir, Batı Avusturya bölgesi bir, Yukarı Ren bölgesi bir, Prusya yönetici olarak bir, Yukarı Saksonya-Thüringen bölgesi bir, Aşağı Ren-Vestfalya bölgesi bir, Bavyera ve Bavyera-Frankonya bölgesi bir, Hannover ve Aşağı Saksonya bölgesi bir, Württemberg, Svabya bölgesi bir, Baden ve Yukarı Ren bölgesi bir, Hessen ve Yukarı Saksonya-Thüringen bölgesi bir olmak üzere toplamda 11 vekil bulunacaktır.

23) Bölge konseyleri, federasyonun dış ilişkilerini ilgilendiren konularda diğer şehirlerden bağımsız şekilde faaliyet yürütebilecek ve oy çokluğu ile alınan kararlar doğrultusunda antlaşmaların uygulanması, elçi ve heyetlerin karşılanması ve gönderilmesi, savaş ve barış kararlarının hayata geçirilmesi ve belirli koşullar altında askeri gücün kullanılması gibi yetkilere sahip olacaktır.

24) Federal genel kurul sadece genel çıkarılara yönelik yasal düzenlemeleri ele alacağı için, çıkarılacak bölgesel yasalar da bu doğrultuda olacaktır. Bölgesel yasaların federal yasalara hiçbir surette aykırı olması söz konusu değildir.

25) Frankfurt am Main için ayrı bir federal mahkeme oluşturulacaktır. Sorumlu kişiler yalnızca kişisel konularda ya da federal antlaşmaları ihlal eden konularda bu mahkemede hak sahibi olacaktır. Bunun dışındaki davalar bölge mahkemelerinde görülecektir.

26) Hiçbir federal üye diğerine savaş açma veya zararını kendi yöntemleriyle giderme hakkına sahip değildir.

27) Federal mahkemede görülecek temyiz davaları şunlardır: Federal antlaşmaya ve vatandaşlık haklarına aykırı meseleler ve ülke yöneticilerine yönelik hukuki meseleler.

28) Yüksek mahkeme bölgeye ait tüm konularda son karar merciidir. Bölge mahkemeleri tarafından verilen ve belirli bir ceza eşiğini aşan ceza davası hükümleri için, yüksek mahkemenin davayı yeniden görme yetkisi bulunmaktadır.

29) Federal bölgelerin askeri anayasaları güçlü ve hızlı yardım sunabilecek nitelikte olmalıdır. Her başkan kendi bölgesinde, iki başkanın olduğu yerlerde de birincisi askerlerin başkomutanı niteliğindedir.

30) Öncü birlikler ve savunma birlikleri için kontenjanlar belirlenecektir. Yalnızca tam teçhizatlı alay ve üzeri donanıma sahip yönetimler kendi birliklerini bulundurma hakkına sahiptir. Geri kalan yönetimler, bölge konseyinin ordusuna belirli sayıda asker göndermek ve savaş bütçesine belirli oranda katkı sunmakla yükümlüdür. Askeri birlikler her zaman savaş donanımına sahip ve harekete hazır halde bekletilecektir. Askerlik görevi ve kendi topraklarını savunma yükümlülüğü kapsamında genel esaslar belirlenerek yasal güvence altına alınacaktır.

31) Her bölgenin askeri birliklerine bölge başkanlarına benzer şekilde ödeme yapılacaktır.

32) Askerler barış zamanında ülke yöneticisinin emrinde kalacaklardır. Ancak savaş, yasaların uygulanması ve bölgede sükunetin tesis edilmesi söz konusu olduğunda, bölge başkanının orduyu toplama ve komuta etme yetkisi bulunmaktadır.

33) Birliklere yapılacak ödemeler ve savaş ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik maddi kaynaklar, bölge başkanının kontrol ve sorumluluğunda olacaktır.

34) Üye yönetimlerin askeri birlikleri diğer şehirlere gönderme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nakil ancak bütün federal bölgelerin kararıyla gerçekleştirilebilecektir.

35) Federal kaleler için gerekli konumlar belirlenecek ve tesis edilmesi, korunması, asker yerleştirilmesi ile ilgili hususlar, bölge yetkilisinin sorumluluğunda olacaktır.

36) Bir federal şehir saldırıya uğradığı takdirde, takdirde, federasyonun tüm üyeleri savunma desteği sunmakla yükümlüdür. Bölge konseyi, tehdit altındaki veya savaş halindeki federasyon üyesi ile özel bir ittifak yapıp yapılmayacağının kararını almakla yükümlüdür.

37) Dış coğrafyada toprak sahibi olmayan şehirlerin tek başına savaşa girme veya yabancı güçlerle müzakere etme hakkı mevcut değildir.

38) Birleşik Hollanda ve İsviçre, Alman federallerle kalıcı bir ittifaka davet edilecektir.

39) Bu ittifakın siyasi varlığı ve kalıcılığı, sözleşme yapılan güçlerle (beş Alman ülkesi) güvence altına alınacaktır.⁶³

⁶³ Klüber, **a.g.e.**, s. 45-56. (y.ç.)

Bu anayasa taslağının daraltılmış son hali Aralık 1814'te 15 madde halinde Metternich tarafından kongreye sunuldu. Metternich, Avusturya aleyhine olan birçok maddeyi elemişti.⁶⁴

1) Alman Devletleri, Alman Konfederasyonu adıyla birleşecektir. Hiçbir üye devlet diğerlerinin de onayını almadan bu birlikten ayrılamayacaktır.

2) Bu birliğin amacı dışarda huzur ve bağımsızlığı, kendi içlerinde ise güvenliği sağlamaktır.

3) Üye devletlerin hiçbiri diğerine baskı uygulayacak üstünlükte olmayacaktır.

4) Birliğin bütün işleri federal meclis aracılığıyla yürütülecektir. Meclis oylaması beş Alman devleti kontrolünde gerçekleşecektir.

5) Federal meclisin yöneticisi Avusturya olacaktır. Başbakan'ın (Metternich'in) yetkileri aynı zamanda federal meclisteki yetkileri olarak kabul edilecektir.

6) Oy çokluğu durumunda da oy birliği halinde karar veren yöneticiler karar verecektir.

7) Bu meclis, yeni bir açıklamaya kadar toplantılarına kesintisiz şekilde devam edecektir

8) Federal meclis, savaş ve barış, dış devletlere karşı savunma, yabancı devletlerle yapılan antlaşmalar gibi konularda karar verebilecektir.

9) Birliğin yasama güçleri, her türlü tehlike durumunda birlikte savunma ve genel refahı sağlamak adına yetkilerini genişletebilecektir.

10) Savaş koşullarında askeri birliklerin sayıları her devletin nüfusuna göre belirlenecektir.

11) Savaş masrafları, her devletin sağladığı asker sayısına göre hesaplanacaktır.

12) Devletlerin herhangi birinde bir tehlike söz konusu olduğu takdirde, üyeler dış ülkelerle bağlantı kurmadan kendi içinde birlik olarak müzakere edecektir.

⁶⁴ Johann Ludwig Klüber, **Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815**, 2. Band, 5.-8. Heft, J. J. Palm und Ernst Enke, Erlangen, 1815, s. 1-5. (y.ç.)

13) Devletlerin iç düzeni ve vergiler konusunda ayrıcalıklı haklar verilen zümreler sürekli kontrol edilecektir.

14) Burjuva sınıfına mensup zümrelerin sahip olacağı ayrıcalıklar bilahare belirlenecektir.

15) Birliğin üyesi olan bütün devletlerde, Hristiyan olanlar eşit vatandaşlık hakkı elde edecektir.

Buradan hareketle, Metternich'in belirlediği nihai taslağın Avusturya İmparatorluğu'nu önce yabancı ülkeler karşısında sonra da diğer Alman devletleri karşısında güvenceye aldığını söyleyebiliriz. Üye devletlerin bir diğerinden üstün olamayacağını kabul ettirerek kongre sonrası süreçte bir bakıma kendi politikasını dayatma hakkı elde etmişti. Alman Federasyonu'nun başkanının kendisi olması konusu ise Prusyalı diplomatlar tarafından kabul görmeyip uzun toplantılar ve tartışmalara sebep olduysa da Metternich, meslektaşlarına üstün gelmeyi başarmıştı. Federasyonun başkanı olmak ise Metternich'i hem Alman devletleri hem de diğer güçler nezdinde yaklaşık 30 yıl söz sahibi yapacaktı. Çünkü diğer devletlerle yapılacak antlaşmalar için yetki verdiği meclisin başkanı da bizzat kendisiydi. Savaş durumunda asker sayısını ülkelerin nüfusuna bağlaması da muazzam bir üstünlük oluşturuyordu. Kongrenin bitiminde amaçladığı toprakları alıp Prusya'yı dağınık bırakırsa en çok nüfusa sahip olan Alman devleti Avusturya olacaktı. Bu da herhangi bir savaş durumunda Avusturya askerinin sayıca çokluğu nedeniyle, savaşın yönetimi konusunda avantaj sağlıyordu.

Metternich'in anayasa taslağına Württemberg Kralı itiraz edip çeşitli düzenlemeler önermişti. Önerisi genele hitap edecek eklemelerin de muhakkak bulunması konusundaydı. Ayrıca yalnızca federasyon için değil, bütün üye devletler açısından detaylandırmaların olması gerektiğini belirtmişti. Bu tarzda bir taslağı bizzat hazırlayarak Metternich'e de iletmişti. 16 Kasım 1814'teki eleştirisi şu şekildeydi:

Federal birliğin başlıca isteğinin içerde sükûnet ve düzen, dışarıda güvenlik olduğu anlaşılmıştır. Ancak bunun beraberinde bazı değişikliklerin yapılacağı da konuşulmuştur. Bu değişiklikler üzücü sonuçlar doğurabilir. Birliğin üyeleri henüz kesin olarak belli olmamakla birlikte mülkiyet alanları da aynı şekilde bilinmemektedir. Birliğin fiziksel ve politik sınırları belli değildir ve ortaya konulan tasarıdan kendi avantajı üzerinde tartışılmayacak haklar talep edenler olacaktır. Karar

verme konusunda birliğin birbiriyle ilişkisi hakkında kim ne zaman katkıda bulunacak, birliğin tamamını kapsamayan, kendi aralarındaki çatışmalarda kim karar verecek, çatışmayı ya da savaşı sonlandırmak için kiminle iletişime geçeceklerdir?⁶⁵

Metternich 22 Kasım 1814'te cevap verdi:

Yukarıdaki not komitede oluşturulan planın ayrıntı noktalarının kaçırıldığına dair suçlama içermektedir. Planın taslağında kusur olduğunu söyleyip “majestelerinin çok fazla işi olduğundan dolayı gözden kaçan ayrıntılar olduğunu, planın tamamı açıklanırsa onaylayabileceğini” ima eden açıklamalar yer almaktadır.

Alman federatif sisteminin oluşumunda Avusturya ve Prusya yetkililerinin asla gözden kaçıramayacağı iki önemli konu vardı. Birincisi Alman birliğine ait olanların bölgesel varlığının kendi devletlerine bağlı olduğu, ikincisi birliğin politik anayasasının da aynı şekilde bağlılığı konusuydu. Bölgesel paylaşım ise henüz belirlenememiştir.

Avusturya ve Prusya açısından şu durum bilinmelidir ki bölgesel değişikliklerin bütün detaylarının tek tek bilinmesi ve komite üyelerinden büyük güçlerin dahil olması gerekli değildir. Bölgesel ilişkilerde ne kadar az zayıflık olursa o kadar güçlü devletler birliği oluşturulur. İlerleyen zamanlarda birlik anlaşmasına karşı görüşler için kongre süresince değişiklikler yapılabilir.

Komitenin ilk planı Bavyera, Hannover ya da Württemberg Krallığı'ndan çok fazla tepki çekmemiştir. Şu anda gelen bu eleştiri, federasyon müzakereleri hakkında olumsuzluk yaratmak üzere bilinçli olarak ortaya konmuştur. Bu eleştiriye sunan güçler, böyle ucuz görüşlere katılmaları ve bu planın düzenlenmesi için karşıt çaba sergiledikleri takdirde daha makul görüşler sunmakla mükelleftir.

Avrupa'ya özgürlüğünü kazandıracak olan bu müttefiklik, birlik olan güçler sayesinde açıkça ve resmi olarak şu sözü yerine getirecektir; bu da Ren Birliği'nin ortadan kaldırılması ile Alman bağımsızlığının ve anayasanın kabul edilebilir şekilde hazırlanması konusudur. Bu amaç doğrultusunda halklar silahlarını alacak, devletler aynı amaç uğruna yürüdüklerini açıklayacaktır. Paris Barışı, savaşa karışan güçlerin

⁶⁵ Klüber, **a.g.e.**, 1. Band 1.-4. Heft, s. 102. (y.ç.)

federatif birlik olarak bir Alman ülkesi kurmasını kesinleştirmiştir. Avrupa'nın isteği de Alman ülkesinin birlik olarak sükûnet ve bağıllık kurabilmesidir.⁶⁶

Nihayetinde Alman anayasasının tüm devletler tarafından kabul edilen hali söz konusu eleştiriler dikkate alınmadan Metternich'in oluşturduğu taslağın neredeyse tamamını kapsayacak şekilde hazırlanmıştı. Siyasal anlamda oluşturduğu Alman Birliği'ni coğrafi olarak küçük parçalara ayırmış ve her bir parçayı en üst yetkiliye yani Avusturya'ya bağımlı kılmıştı. Prusya'nın Almanya hükümdarlığı amaçlarını Metternich sonuçsuz bırakmayı başarmıştı.

Aynı gün beş Alman Devleti'nin (Avusturya, Prusya, Bavyera, Hannover, Württemberg) toplandığı konferansta Metternich Alman ülkelerinin federasyon birliğinden kazanımları hakkında şunları sıralamıştı:

- 1) Alman şehirleri, Alman isimleriyle varlığını sürdürebilecekleri bir birlik kuracak ve bu birlik daimî olacaktır.
- 2) Bu birliğin amacı dışarda huzur ve bağımsızlığı, içerde her sınıftan insanın yasal ölçüdeki haklarını sağlamak olacaktır.
- 3) Birliğe üye olan devletlerin vatandaşları da anavatanları için birlik içinde hareket edecektir.
- 4) Birliğin; bölge meclisleri veya diğer kurullar aracılığıyla Alman anayasası düzenlemek ve böylece üye devletlerin geleceğini garanti altına almak, her bölge başkanının anayasaya itaat etmesine dayanarak bölgesinde güvenilir olmasını sağlamak gibi amaçları vardır.
- 5) Bölge meclislerinde; Avusturya iki, Prusya iki, Bavyera bir, Hannover bir, Württemberg bir vekil bulunduracaktır.
- 6) Bölge başkanları kendi aralarında eşit haklara sahip olacak. Meclis yasalarını, yönetim şeklinin nasıl olması gerektiğinin anlaşılması için Avusturya yönetecektir.
- 7) Bölge başkanları; federal kararnameleri doğru uygulayacak, bölgede birliği sağlayıp devam ettirecek, en önemlisi savaş durumunda bölgesini iyi savunacaktır.

⁶⁶ Klüber, **a.g.e.**, s. 104-108. (y.ç.)

8) Herhangi bir federal devletin dış güvenliği tehlikedeysse diğer federasyon üyeleri de sürece dahil olacaktır.

9) Savaşın durumuna ve bu durumu karar verme hakkı Alman prenslerine ait olacaktır.

10) Federasyon antlaşması ile her şehirde halkın her bir ihtiyacına göre bir planlama yapılacak ve vatandaşların temel haklarına karar verilecektir.

11) Federal antlaşma, her Almanın belirli kurallar çerçevesinde istediği diğer Alman ülkesine göç etmesine müsaade edecektir. Bu maddede Avusturya ve Prusya, Alman birliğine dahil olmayan çok fazla bölgeden oluştuğu için değerlendirmeye tabidir.⁶⁷

Sonuca baktığımızda Alman Konfederasyonu'ndan en kazançlı çıkan ülkenin Avusturya olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Geneli ilgilendiren konular diğer devletleri de avantajlı kılmış fakat özele indirgenerek eklenen maddeler Avusturya'nın lehine olmuştu. Meclis kararlarını yönetebilecek olan Avusturya bu şekilde federasyon içerisinde kendi aleyhine olacak hiçbir karar aldırmayacaktı. Özellikle son maddedeki göç etme hakkı Avusturya ve Prusya için teferruata tabi tutulmuş ve sonraki süreci göz önünde bulundurursak isabetli bir karar olmuştu. Aksi halde 1820'den başlayarak Metternich'in baskıcı yönetiminden kaçıp İtalya'daki ayaklanmalara katılmak isteyen Avusturya halkları durdurulamazdı. Metternich bu konudaki ileri görüşlülüğünü, Fransız Devrimi etkilerinin yayılması konusunda da geliştirebilseydi belki Avrupa'daki monarşi düzenini çok daha uzun süre yaşatabilecekti.

2.3. Metternich'in Alman Devletlerinin Sınırları Konusundaki Etkisi

Alman ülkeleri olabildiğince dağınık halde şekillendirilirken kongrede tedirginlikler gittikçe artmaya başladı. Bir İngiliz delege Rusya Bakanı'na yazılı olarak ilettiği notlarda kendi endişesini dile getiriyordu. Delegenin görüşüne göre, Avusturya Alman Birliği'nin kalıcı kralı olacak, Prusya Alman Konfederasyonu'na dahil edilmeyecek ve Bavyera ile Württemberg Avusturya'ya bağlanacaktı. Metternich bu

⁶⁷ Klüber, **a.g.e.**, s. 57-61. (y.ç.)

söylentileri de ustalıkla sindirmiş ve ikna etmiş olacak ki birkaç gün sonra Alman Anayasası'nın nihai olarak 12 madde halinde hazırlandığını duyurdu. Anayasanın bu son şekliyle kabul edileceğini de bizzat kendisi bildirmişti.

Almanya'nın yedi bölgeye ayrılması konusu Alman devletleri arasında gerçekleşen protokollerde uzun uzun tartışıldı. Sonuç olarak varılan kararda bu bölgeler şöyleydi:

- 1) Ens, Salzburg, Innviertel, Berchtesgaden'a kadar olan Avusturya
- 2) Bavyera ve Svabya'yı kapsayan Bavyera
- 3) Württemberg Krallığı'nın kurduğu Svabya
- 4) Batı Avusturya ve Baden topraklarından oluşan Yukarı Ren
- 5) Avusturya ve Prusya'nın elindeki Ren'in batısı kıyısından oluşan Aşağı Ren
- 6) Hannover, Braunschweig ve Hansestadt'tan oluşan Aşağı Saksonya
- 7) Saksonya Krallığı, Saksonya Dukalığı ve Elbe Nehri'nin batısındaki Prusya topraklarından oluşan Yukarı Saksonya bölgesi.⁶⁸

Artık anayasa taslağı ve Alman devletlerinin bölgelere ayrılması gibi konular kesinleşince Metternich bu kez kongre kararları ile ilgili taslaklar hazırlamaya başladı. Viyana Kongresi'nin sonucunda Avrupa Devletleri'nin almayı planladığı yerler şu şekilde belirlendi:

Avusturya için Parma, Quastala, Piacenza, Pologna, Ferrara, Lausitz ve Breisgau; Prusya için Saksonya'nın kırsal bölgesi, Rusya için Polonya'nın Marta'ya kadar olan bölümü, Napoli için Urbino ve Ancona, Sardunya için Cenova, Maria Louise için Salzburg ve Berchtesgaden. Bununla birlikte Danzig, Thorn ve Krakau bağımsız şehir olacaktı. İlki Prusya, ikincisi Rusya, üçüncüsü Avusturya'nın himayesinde olacaktı. Bu arada 1814 yılının sonuna gelinmesine rağmen Saksonya ve Polonya hakkında hala net bir karara varılamamıştı.⁶⁹

Devletler toprakları gönüllerince paylaşırken kongre kararlarına dair taslaklar sunan çok sayıda devlet adamı vardı. Yılbaşı gününde bütün Alman yetkililerin yeni

⁶⁸ Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses, s. 304. (y.ç.)

⁶⁹ A.e., s. 546. (y.ç.)

yıldan beklentileri minvalinde birlikte hazırladıkları istekleri vardı. Bu isteklerin çoğunluğu siyasi birlik altında yaşayacak olan Alman ulusunu ilgilendiren nitelikteydi.⁷⁰ Bundan başka, Prusyalı diplomat Freiherr von Humboldt'un bizzat kongreye sunduğu Alman siyasi birliğinin işleyişine dair önerileri vardı. Bunlardan en önemlileri şöyleydi:

1) Birliğin genel görüşü: Avusturya ve Prusya'nın önderliğinde kurulacak olan birliğin her üyesi ortak karar vermek zorunda kalmaksızın birlikten ayrılma hakkına sahip olmalıdır.

2) Birliğin amacı: Her üyenin dışarıda huzurlu, içerde anayasaya uygun bir şekilde bağımsız olarak yaşaması amaçlanmalıdır.

3) Birlik kurulu: Her üyenin koltuk ve konuşma hakkına sahip olduğu genel kurul olmalıdır.⁷¹ Ayrıca Humboldt'un önerilerinde her bir devletin savaş durumunda ne yapacağı, iç işlerinde nasıl olacağı, üstleriyle ilişkilerinin ne şekilde olacağını da detaylandıran önemli konular da vardı.⁷²

Ancak birinci maddede gördüğümüz “her devletin ortak karar vermeksizin birlikten ayrılma hakkı” Metternich'in taslağında yer alan “hiçbir devlet federasyon üyeliğinden ayrılamaz” ifadesinin tamamen zıddıydı. Humboldt'un önerisini kabul etmek Metternich'in hedeflediği siyasi birliğin, herhangi bir olumsuzluk karşısında ayrılan üye devletler nedeniyle zayıflaması demekti.

İkinci maddedeki “içeride bağımsız yaşama” önerisi de yine Metternich'in federal meclislere başkanlık etmesini ve meclisler aracılığıyla üye devletler üzerindeki kontrolünü engelleyecek nitelikteydi. Aynı şekilde, bir genel kurul olması demek her devletin federal meclisler üzerinde söz hakkı olması demekti. Prusyalı diplomatların kabul etmedikleri en önemli konu, Metternich'in Alman Konfederasyonu'nu oluşturan yedi bölgenin tek başına yöneticisi olmasıydı. Federasyon için kendinden daha donanımlı birinin olmadığını düşünen Metternich yöneticilik ve üstünlük vasfını şöyle açıklıyordu:

⁷⁰ A.e., s. 510. (y.ç.)

⁷¹ A.e., s. 534. (y.ç.)

⁷² A.e., s. 567. (y.ç.)

“Neden bu kadar milyon insanın arasında ben ve yalnız ben düşüneyim de diğerleri düşünmesin. Ben yapayım, ben yazayım da diğerleri yapmasın ve yazmasın? Çünkü başkaları yapmasını bilmiyorlar.”⁷³

Henüz kongre resmi olarak başlamamışken 22 Ekim 1814'te Metternich, Prusya Başbakanı Hardenberg'e gizli bir yazı göndermişti:

Avusturya'nın imzaladığı antlaşmalar, merkezi güçler arasındaki yakın ilişkiler ve gelişen süreç ile birlikte, Alman Konfederasyonu'na sükûnet garantisi ve tüm Avrupa'da barışın tesis edilmesi gündeme gelmiştir. Şu anda her iki kabinede de üç önemli konu mevcuttur. Avusturya ve Prusya arasındaki federasyon antlaşmalarının içeriğine karşı çıkan Rusya, Avrupa'nın huzuruna yönelik kaygı yaratacak niyetler taşımaktadır. Saksonya'nın kaderi ve geçici olarak işgal eden müttefikler tarafından paylaşımı ise bir diğer konudur. Avusturya Kayzeri, Varşova Dukalığı'nın kaderinin, Polonya konusunda taraf olan güçlerin çıkarlarıyla ortak olduğu kanaatindedir. Prusya, Rusya'nın belirli sınırları geçmesini ve özellikle iki monarşi için gerekli savunma noktalarını ele geçirmesini engellemek için en az Avusturya kadar makul gerekçelere sahiptir.

Prusya ile Rusya ilişkilerinin, sağlıklı bir politik müzakere süreci ile belirlenen ilkelere dayanmadıkça uzun ömürlü olmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Avusturya'nın, İmparator Aleksandr'ın bu ilke ve yaklaşımları titizlikle takip ettiğine ve her türlü desteği sunmaya hazır olduğuna dair inancı tamdır.⁷⁴

Alman Konfederasyonu planı, Alman güçlerinin Avusturya'yı suçlaması sonucunda güvensizlik olarak görülebilir. Bu federasyonun oluşumunda iki sarayın ters düşmesi durumu asla kabul edilemez. Öte yandan nihai karar olarak Prusya'nın Saksonya ile birleşmesi durumunda her iki gücün arasında kesin olarak ticaret antlaşmaları ve Elbe Nehri'nde serbest gemi dolaşımı gibi konularda sınır noktaları belirlemek zorunda kalınacaktır.⁷⁵

⁷³ Esmer, a.g.e., 97.

⁷⁴ A.e., s. 696. (y.ç.)

⁷⁵ A.e., s. 792. (y.ç.)

Metternich bu sözleriyle, Rusya tehlikesine karşı Prusya'yı yanına almayı başarmış ve kongre sürecinde etkin faktör olarak rol almanın yolunu daha en başından açmıştır. Buradan anlaşıldığı üzere Viyana Kongresi'nin asıl amacı Metternich'in sözcüsü Gentz'in söylediği gibi *“yenilenlerden kurtarılanların yenilenler arasında bölüşülmesiydi”*.⁷⁶

Viyana Kongresi sürecinde ismini anmadan geçemeyeceğimiz bir diplomat daha vardı. Bütün büyük devlet adamları gibi Metternich'in de başarılarına önyak olan zeki danışmanı Friedrich von Gentz (1764-1832) idi. İyi bir diplomat ve yazar olan Gentz, Metternich Sistemi'nin yürütülmesinde etkili isimlerden biri olmuştu. 1802'de siyasi kariyerine başlamış ve Napolyon'a karşı yürütülen dış politikanın medya danışmanlığını yapmıştı. 1815 Viyana Kongresi'nde protokol yürütücülüğü yapmış ve bundan sonraki yıllarda Metternich'in propaganda bakanı olarak tanınmıştı. Metternich'in yanında uzun yıllar liberal ve milliyetçi hareketlere karşı mücadele vermiş ve bu dönemdeki basına yönelik sansürün denetleyicisi olmuştu.⁷⁷ Aynı zamanda iyi bir yazar olan Gentz, 1800'den itibaren çok sayıda günlük, kitap, gazete yazıları, resmi yazışmalar ve mektuplar dahil sayısız eser bıraktı.⁷⁸ Bu çok yönlü diplomasi danışmanı kongre sürecinde Metternich'in söylemleri konusunda etkili olmuş sonrasında ise “Metternich Sistemi”nin işleyişini sağlayan önemli bir karakter olarak tarihte yerini almıştı.

Gentz de Metternich gibi, tek milletten oluşan bir Alman İmparatorluğu'nun kurulamayacağını düşünüyordu. Bunun yerine sıkı tedbirlerle denetlenen bağımsız Alman devletlerinin daha uzun ömürlü bir siyasi düzen oluşturabileceğini savunuyordu. Avusturya ise bu devletlerin içinde en büyük değil, sadece Alman devletler birliğinin liste başındaki ismi olabilirdi. Eğer en büyüğü olmak isterse, çok sayıda Alman devletinden oluşan bu birlik kısa zamanda anarşiyle karşı karşıya

⁷⁶ Erkan, a.g.m., s. 98.

⁷⁷ Tuğba İsmail Kacı, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Habsburg Monarşisi'nin Şark Siyasetine Dair Perde Arkası Tartışmalar,” *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. IV, S. 1, Bahar 2019, s. 225-226.

⁷⁸ **Metternich und seine Zeit Sonderausstellung-1**, Wien, 1959, s. 6. Ayrıntı için bkz. *Die Schriften von und über Friedrich von Gentz. Eine bibliographische Übersicht. Von Friedrich M. Kircheisen.* (y.ç.)

kalabilirdi.⁷⁹ Gentz bu konudaki ileri görüşlü yorumunda haklı çıkmıştı. Metternich'in bu anarşi olasılığını görmesine engel olan ise kibir ve gururundan başka bir şey değildi.

⁷⁹ Heinrich von Treitschke, **Der Wiener Kongress**, Ferdinand Hirt Verlag, Breslau, 1815, s. 36. (y.ç.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. VİYANA KONGRESİ SONRASINDA METTERNICH'İN POLİTİK GÜCÜ

3.1. Metternich'in Yüceltilmesi ile Avrupa'nın Yeni Durumu

7 Mart 1815'te Lord Wellington, Napolyon'un 26 Şubat'ta maiyetindeki 1500 adamla Elba Adası'ndan kaçtığı haberini verdi. Kongredeki diplomatlar Napolyon'un Fransa'nın güneyine, Napoli'ye, Türkiye'ye ya da Amerika'ya sığınacağını düşündüler.⁸⁰ Bunun üzerine kongreye katılan büyük güçler bir bildiri yayımlayarak Napolyon'un antlaşmayı bozduğunu, dünyaya verdiği barış sözünü yasal olarak çiğnediğini, Napolyon'un vatandaşlık ve toplumsal ilişkilerle alakasının kesildiğini ve dünyanın huzurunu bozduğu için yargılanacağını duyurdular. Paris Barışı'nda imzaladıkları gibi ortak güçlerini kullanacaklar ve birleşik güçleriyle bütün Avrupa'nın ortak isteğini yerine getireceklerdi.⁸¹

Günlerce diplomatik sessizliğin hâkim olduğu Viyana'da 28 Mart 1815'te Napolyon'un Paris'e girdiği haberini alan büyük güçler, Nisan ayında kongreyi bir an önce sonlandırma kararı aldılar.⁸² Aynı gün ortak bir duyuru yayımlandı:

Avrupalı güçler, Paris Barışı'nda belirlenen sınırları düzenlemek ve kalıcı bir sonuca bağlamak için Viyana Kongresi'nde toplandılar. Bu kongrede zorlu ve karmaşık sorunların çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Kongrede büyük güçler, 20 yıldır süregelen kaosla zarar görmüş düzeni ve dev bir harabeye dönmüş politik yapıyı yeniden tesis etmeyi amaçlamaktadır.

İşin önemli kısmı sona ermiş, sayısız ve zorlu engeller bertaraf edilmiştir. Cevap bekleyen sorular açıklığa kavuşturulmuş, karşılıklı talepler karşılanmış, problemler çözülmüş ya da büyümesi engellenmiştir. Kongrede beklentileri karşılama, ideoloji farkı gözetmeksizin toplumun her kesimine ulaşma doğrultusunda çaba gösterilmiş ve kongre süreci boyunca hüküm süren zor şartlar altında, alınabilecek en iyi kararlar alınmıştır.

⁸⁰ Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses, s. 722. (y.ç.)

⁸¹ A.e., s. 754. (y.ç.)

⁸² A.e., s. 799. (y.ç.)

Bu kongre ile yeni bir çağı başlatan egemenlerin ilk görevi barışı tesis etmek, halkının refahını sağlamak, sosyal ve kültürel kodların kök salmasını sağlamaktır. Avrupa halkı kendini bu kutlu birlikteliğe teslim etme arzusunda. Avrupa milletleri huzur, güven ve barış içinde yaşayacakları günleri görmeyi ümit etmektedir.⁸³

13 Mart 1815'te Viyana Resmî Gazetesi'nde, Avrupa Devletleri "Napolyon'un kaçtığı ve silahlı olarak Fransa'ya girdiği haberi gelmiştir. Bu açıklama, toplumsal düzeni bozmakla suçlanan eski imparator karşısında büyük güçlerin harekete geçtiğinin duyurusudur" başlığıyla bir bildiri daha yayımladılar. Bildirinin altında Avusturya, İspanya, Fransa, Büyük Britanya, Portekiz, Prusya, Rusya ve İsveç'in imzaları yer alıyordu.⁸⁴

Kongre bir an önce sonlandırılmak istense de devletlerin ve prensliklerin kendi çıkarları doğrultusunda diretmeleri ve bu tepkilere Metternich tarafından baskıcı güç uygulanması kongreyi haziran ayına kadar uzatmıştı.

Viyana Kongresi 9 Haziran 1815'te sona erdi ve kararlar imzalandı. Bunun öncesinde Avrupa Devletleri kendi aralarında bir dizi dostluk ve barış antlaşmaları imzaladılar. Bunlar sırasıyla;

- 1) 3 Mayıs 1815'te Avusturya ile Rusya arasında,
- 2) 3 Mayıs 1815'te Rusya ile Prusya arasında,
- 3) 3 Mayıs 1815'te Avusturya Rusya ve Prusya arasında,
- 4) 18 Mayıs 1815'te Prusya ile Saksonya arasında,
- 5) 18 Mayıs 1815'te Avusturya ile Rusya arasında,
- 6) 20 Mayıs 1815'te Avusturya, İngiltere, Rusya, Hollanda ve Sardunya arasında,
- 7) 29 Mayıs 1815'te Prusya ile Hannover arasında,
- 8) 31 Mayıs 1815'te Avusturya, İngiltere, Rusya, Prusya ve Hollanda arasında barış antlaşması imzalandı.⁸⁵

⁸³ A.e., s.656. (y.ç.)

⁸⁴ A.e., s. 755. (y.ç.)

⁸⁵ Johann Ludwig Klüber, **Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815**, 6. Band, 21.-24. Heft, J. J. Palm und Ernst Enke, Erlangen, 1816, s. 11. (y.ç.)

3.1.1. Viyana Kongresi Kararları 9 Haziran 1815

Kroniklerde kongre kararlarının başlıkları şeklinde verilen liste şu şekildedir:

3.1.1.1. Polonya

Varşova Dukalığı ile ilgili genel kararlar

Polonya Dukalığının sınırları

Galiçya ve Rus bölgeleri ile sınırları

Ternopil'in Avusturya'ya geri verilmesi

Krakow'un bağımsız şehir olması

Krakow'un sınırlarının belirlenmesi

Krakow için tarafsızlık

Krakow için anayasa, akademi ve piskoposluk

Podgorze için ayrıcalık

Varşova Dukalığı için genel af

Polonya eyaletlerindeki ürünlerin sirkülasyonunda bağımsız deniz taşımacılığı.

Alman Konfederasyonu (Deutschland)

1) Bölgesel Düzenlemeler

a) Prusya

Saksonya'nın Prusya'ya bırakılması

Prusya'ya teslim edilmesi konusunda Avusturya, Rusya ve Büyük Britanya'nın garanti vermesi

Prusya ve Saksonya'nın birbirlerinin bölgelerindeki feodal haklardan karşılıklı feragati

Avusturya Kayzeri'nin federal Lausitz bölgesinden feragati

İsteyenlerin ülkeyi terk etmesi hakkı

Dini enstitü ve eğitim kurumlarının birliği

Genel af

Prusya'nın eski eyaletlerini tekrar alması

Ren'in her iki kıyısında da Prusya hakimiyeti.

b) Hannover Krallığı

Hannover Krallığı'nın kuruluşu

Prusya'dan Hannover'e devredilenler

Emden şehri için bir tarafta ve Lauenburg Dukalığı için diğer tarafta deniz geçişi ve ticaret

Hannover'e ait olması için aracılık edilen bölgeler.

c) Oldenburg Büyük Dukalığı

Hannover'den ayrılması

Büyük Dukalık olması.

d) Mecklenburg Schwerin ve Strelitz Büyük Dukalığı

Hepsine büyük dukalık verilmesi.

e) Saksonya Weimar Büyük Dukalığı

Büyük dukalık verilmesi

Prusya'dan ayrılması

Prusya ile arasında kalan bölgelerin durumu.

f) Fulda

Prusya'nın Fulda bölümünden ayrılması.

Fulda Prensliği'nin ve Hanau Lordluğu'nun ticaret sahaları.

g) Wetzlar

Wetzlar ile ilgili Prusya lehine kararlar alınması.

h) Vestfalya Çemberinde Birleştirilen Bölgeler

Vestfalya'da Prusya'ya ait olan bölgelerin birleştirilmesi.

i) Würzburg ve Aschaffenburg

Würzburg Büyük Dukalığı ve Aschaffenburg Prensliği hakkında Bavyera lehine kararlar alınması.

j) Frankfurt Büyük Dukalığı'nın Kazancı

Frankfurt Prensi'nin hakları, kararları, özel istekleri ve uğraşları gibi hakkı verilmesi.

k) Frankfurt Şehri

Frankfurt Alman birliğine bağlı bağımsız bir şehir olacaktır. Kendi anayasası olacak ve anayasası hakkında karar verme yetkisi olacaktır.

l) Hessen Büyük Dukalığı

Hessen Büyük Dukası'nın zararı ödenecektir.

m) Hessen-Homburg

Hessen Homburg Lordu'nun eski durumuna getirilmesi, hakları ve politik ilişkileri.

n) Ren'in Sol Kıyısının Oldenburg, Coburg, Wecklenburg Strelitz,

Hessen Homburg ve Pappenheim Kontluğuna Ayrılması

Bu bölgelerle ilgili olarak gelecekte düzenlemeler yapılması.

o) Ren'in Her İki Kıyısındaki Devletler

Ren'in her iki kıyısında da Avusturya'ya bırakılan devletlerin adları.

Isenburg Prenslığı'nın Avusturya hakimiyetine girmesi.

2) Alman Birliği

Birliğin tesisi

Birliğin amacı

Birliğe ait bölgelerin ve isimlerinin kararlaştırılması

Birlik haklarının ve işlerinin bütün üyeler için eşitliği

17 maddelik federal birlik anayasası

Avusturya'nın başkanlığı ve diğer üyelerin yetkileri

Karar metinlerini onaylayacak yetkili sayısı

Oyların düzenlenmesi

Federal anayasanın açılışı ve oturumu

Anayasanın ilk işi; temel yasaları oluşturmak ve birliği düzenlemek

Birliğin tamamının ve her bir üyenin korunma savaş ve birlik hakları.

3.1.1.2.Hollanda Krallığı ve Lüksemburg Büyük Dukalığı

Hollanda krallığının tesisi

Krallığın sınırları

Lüksemburg büyük dukalığının Alman birliğine dahil olması

Lüksemburg şehrinin birlik kalesi olması

Bouillon Büyük Dukalığı'nın sınırları

Bouillon Büyük Dukalığı hakkında kararlar

Fransa'dan ayrılan Belçika şehirleriyle bağlantısı

Belçika şehirleriyle birlik belgeleri.

3.1.1.3.İsviçre Konfederasyonu

19 kantonun bütünlüğü

Üç yeni kantonun kabulü

Basel piskoposluğunun birliği ve Biel şehrinin Bern kantonuyla birliği

Bern ile birlik olan bölgelerde yaşayanlarının hakları

Sardunya'nın Cenevre ile birleşmesi

20 Mart 1815'te Paris Barışı'nı imzalayan güçlerin ortaya koyduğu bildirinin kabulü.

3.1.1.4.İtalya

a) Sardunya Devletleri

Devletlerin Sardunya Krallığı ile sınırları

Cenova ve Piemonte devletlerinin birliği

Cenova Dukası'nın Sardunya Krallığı'ndaki unvanı

Cenovalıların hakları ve ayrıcalıkları

Feudi İmparatorluğu'nun Sardunya ile birliği

Sınırsız sağlamlaşma hakkı

Faucigny ve Chablais şehirlerinin tarafsızlığı.

b) Avusturya Devletleri

Avusturya'ya geri verilen mülkiyetin sayımı

Avusturya monarşisiyle yeni birleşecek olan yerler

Avusturya İtalya sınırı

Polonya'da deniz taşımacılığı

Napolyon ile ilgili kararlar.

c) Este Devletleri

Modena, Reggio ve Mirandola devletlerinin Este Arşidükü Ferdinand'a verilmesi

Massa ve Carrara devletlerinin Este Arşidükü Maria Beatriz'e verilmesi.

d) Parma ve Piacenza

Parma ve Piacenza hakkında Kraliçe Marie Louise lehine kararlar.

e) Toscana Büyük Dukalığı'nın Devletleri

Toscana Büyük Dukalığı ve Presidi şehri, Elba Adası, Piombino Prenslığı ve Feudi İmparatorluğu'nun çeşitli şehirleri hakkında kararlar.

f) Lucca

Lucca Dukalığı'nın İspanyalı Marie Louise'ye verilmesi.

g) Kilise Şehirleri

Kutsal bölgeler ve yaşayanlarına dair kararlar.

h) Napoli

Kral IV. Ferdinand'ın Thron'dan Napoli'ye eski konumuna getirilmesi.

3.1.1.5.Portekiz

Olivenza'nın geri verilmesi

Fransa Portekiz ilişkileri

Fransa'ya ait Guyana'nın Portekiz'den Fransa'ya geri verilmesi.

3.1.1.6.Deniz Taşımacılığı Kararları

Farklı devletlerden geçen nehirlerde deniz taşımacılığı ve özgürlüğü

Taşımacılıktaki teslimat ve polis yetkilerinde eşit sisteme gidilmesi

Teslimat fiyatları

İstasyon hakları

Gümrükler

Ren, Main, Neckar, Mosel, Maas ve Schelde nehirleri için ayrıca düzenlemeler.

3.1.1.7.Genel Kararlar

Kongrede sunulmuş broşür, sözleşme, bildiri, düzenleme ve belirli belgelerin kabulü

Fransızca çeviri kaydı

Bu belgelerin aslının Viyana devlet ve saray arşivinde bulundurulmasının kabulü.⁸⁶

Nihayetinde devletlerin çoğu kendi çıkarlarını bir şekilde de olsa kabul ettirmişti. İngiltere, Yedi Ada'nın yanı sıra Hollanda, Fransa, İspanya ve Danimarka'dan aldığı topraklarla sömürge imparatorluğunu genişletmişti. Rusya, Varşova Büyük Dukalığı'nın bir kısmını alarak önemli bir kazanım elde etmişti. Prusya, Saksonya'nın ancak yarısını alabilmişti. Polonya'nın Pozen, Danzig ve Thorn şehirlerini ve Ren Nehri'nin batı kıyısını da almıştı. Avusturya, İtalya'dan

⁸⁶ Klüber, **a.g.e.**, s. 4-10. (y.ç.)

Venedik, Lombardiya, Milan, Carinthia, Carniola ve Trieste'yi, Polonya'dan Galiçya'yı, Prusya'dan Tirol ve Salzburg'u almıştı.

Kararların içinde hiçbir şekilde ulusallık, kültür, din, soy gibi kavramlar gözetilmemişti. İtalyanların yaşadığı topraklar Avusturya'ya, Katolik Lehler Prusya ve Ortodoks Rusya'ya, Norveç İsveç'e verilmiş ve bu kararlarda yalnızca kral soyu çıkarları gözetilmişti. Ayrıca uluslararası düzeyde bir karara varılmış ve köle ticareti de yasaklanmıştı.⁸⁷ Köleliğin kaldırılması tam anlamıyla icra edilmese de insan haklarına aykırı ve teklifi kabul edilemez bir durum olduğu onaylanmıştı. Resmi olarak tamamen kaldırılması ise uzun yılları alacaktı.

Avusturya, kongrenin başından beri çabaladığı sonuca ulaşmıştı. Napolyon'un kurduğu Ren Konfederasyonu yıkılmıştı, Ren'in batısındaki Alman toprakları Prusya'ya bağlanarak doğuda Rusya batıda Fransa'ya karşı denge oluşturabilecek güce getirilmişti. 39 devletten oluşan Alman Konfederasyonu milli birlik yerine siyasi birlik olarak dağınmış halde bırakılmıştı ve Prusya'nın güçlenmesi önlenmişti.⁸⁸ Metternich, Fransa ile Avusturya arasına İtalya'yı tampon bölge olarak belirleyip Fransa'nın olası hareketliliğinden kendini koruyacak imkân elde etmişti. Yaklaşık bir yıl süren kongrede Metternich'in ülkesini en kazançlı devlet olarak çıkarması da yine onun diplomatik zekâsının bir sonucuydu.

Kongrenin kararlarından memnun olmayan devletler elbette vardı. Ancak göz ardı edilen daha önemli bir konu vardı ki o da bu kararların Avrupa halkları tarafından ne kadar kabul göreceğiydi. Devlet adamları ellerine aldıkları kalemle Avrupa haritasını adeta sil baştan çizerlerken o çok korktukları Fransız Devrimi'nin düşünce akımlarının çoktan Avrupa'ya yayıldığını unuttular. Bu devletler, oluşacak herhangi bir hürriyetçi isyana birlikte müdahale etme kararı alsalar da insanların aslında milliyetlerini görmezden geldiklerini çok geç fark edeceklerdir. Yalnızca kralların çıkarları düşünülerek çizilen haritalarda görmezden gelinen milletlere en bariz örneği Polonya oluşturuyordu:

⁸⁷ Üçok, **a.g.e.**, s. 52.

⁸⁸ Sander, **a.g.e.**, s. 100.

“Polonya toprakları bir kere daha Avusturya, Rusya ve Prusya arasında paylaşılmış ve Polonyalıların büyük bir kısmı Rusya’nın hegemonyası altına girmişti. Halbuki Napolyon 1807 yılında, Prusya ile Rusya arasında bir tampon olmak üzere, Varşova Büyük Dukalığı adı ile bağımsız bir Polonya devleti kurmuştu. Polonyalılar bağımsızlığın tadını almışlardı. 1815 Viyana Kongresinde ise, bu bağımsız Polonya bir kere daha ortadan kaldırılarak toprakları üç devlet arasında bölüşülmüştür.”⁸⁹

Toplumun isteklerinden ve değerlerinden uzak bu toprak paylaşımını değerlendiren Fransız tarihçi A. Debidour, Viyana Kongresi için şu yorumu yapmıştı: “1815’in diplomatları Avrupa’yı en kötü kanunlarla donatmak için bir yıllarını verdiler. Bu fenalıkları tamir etmek için de bir yüzyıl gerekecektir.”⁹⁰ Ne acıdır ki yüzyıl sonrasında yeniden birbirlerine silah doğrultup Dünya Savaşı’nın en acımasız sahnelerinde yer alacaklardı.

30 Mayıs 1814’te imzalanan Paris Barış Antlaşması’nın 32. maddesine istinaden Viyana Kongresi’nde toplanan güçler, bundan sonra bir dizi kongreler gerçekleştirdi. 1815’ten sonra oluşturulan “Metternich Sistemi” beraberinde “Kongre Sistemi”ni de getirdi. Viyana Kongresi, ilk defa Avrupa Devletleri’ni ortak paydada buluşturan kongrelerin başlangıcı oldu. Bu bağlamda, Mart 1814’te Chaumont Antlaşması, 30 Mayıs 1814 ve 20 Kasım 1815’te Paris Barış Antlaşmaları, 9 Haziran 1815’te Viyana Antlaşması, 26 Eylül 1815’te Kutsal İttifak, 20 Kasım 1815’te Dörtlü İttifak Antlaşması ile 1818’de Aix-la-Chapelle, 1819’da Karsbald, 1820’de Troppau, 1821’de Laibach, 1822’de Verona, 1856’da Paris, 1878 Berlin, 1906 Algesiras, 1912 Londra ve 1913 Bükreş Kongreleri yapıldı.

Kongre Sistemi, Metternich’in “Napolyon’a karşı oluşturulan güçler birliğinin ayakta tutulması gerektiği” düşüncesinden kaynaklanmıştı. Yeniden iktidara getirilen hükümdarların birlikte hareket etmelerini destekleyecek ve ortak eylemler gerçekleştirebilecek yeni bir mekanizmaya ihtiyaç vardı. Kongre Sistemi, köklü monarşilere bu mekanizmayı gerçekleştirecek olan bir yeni düzen getirmişti. Bu şekilde büyük devletler sıkça bir araya gelecek ve birliktelik hedeflerini güçlendireceklerdi. Böylelikle Metternich, ülkesini Fransa tehlikesinden

⁸⁹ Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995), s. 15.

⁹⁰ Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), s. 78.

korumanın yanı sıra Kongre Sistemi'ni kıtadaki liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik, kentleşme, endüstrileşme gibi değişiklikleri önlemek amacıyla kullanarak bu sistemi de büyük ölçüde kendi lehine çevirmeyi başarmıştı.⁹¹

Avrupa Devletleri'nin sürdürülebilir barış ortamı için gerekli gördükleri “Avrupa Uyumı” Metternich'e göre genelin çıkarlarını besleyen her konuda birlikte olmak ve büyük güçlerden herhangi birinin tek başına hareket etmesine engel olmak demektir. Bunun sonucu olarak 19. yüzyılın ilk yarısı kongrelerle geçmiştir. Yapılan kongreler kesin ve samimi sonuçlar vermese de gerçekleştirilen ortak müzakere yöntemi dönemin diplomatlarınca etkili bir yöntem olarak görülmekteydi.⁹²

Viyana Kongresi sürecinde, konferanslarda gözlemci yazar bulunduran Frankenthal Kitabevi'nin son notu şu şekildeydi: Şimdiye kadar Viyana Kongresi Kronikleri adıyla çıkardığımız bu dergi Mayıs'ın 15'inde sona erecek ve 1 Haziran'dan sonra “Napolyon'a Karşı Avrupa Birliği Kronikleri” adıyla basılacaktır.⁹³ Dolayısıyla bugünkü anlamıyla Avrupa Birliği'nin 1815 diplomatlarının siyasetiyle temeli atılmış bulunmaktaydı.

3.2. Metternich'in Yönlendirmesi Sonucunda Kurulan Güç Dengeleri

Viyana Kongresi mutlak gücü belirlemek, yetkiyi tanrıdan alan güçlü monarşi devletlerini kıtanın hâkimi kılmak ve monarşi düzenine zarar verecek bütün yeniliklerin karşısında durmak için toplanan kralların, prenslerin kongresiydi. Alınan kararlar da bu türden kaygıları geride bırakan bir dönem başlatıyordu. Büyük devletlerin yenilik karşıtlığını herhalde Avusturya İmparatoru'nun 1821'de öğretmenlere yaptığı konuşmasının şu sözleriyle özetlemek mümkündür:

“Eskiye muhafaza ediniz. Çünkü eskilik iyilik, yenilik fenalıktır. Ecdadımız eskini iyi olduğunu ispat ettiler. O halde yeni fena olmalıdır. Yeni fikirleri hiçbir zaman kabul edemem. Bu fikirlerden kaçınız. Benim alim adama değil, sadık tebaaya ihtiyacım vardır. Böyle olmalısınız. Vazifeniz de budur. Bana hizmet

⁹¹ Tuncer, **a.g.e.**, s. 57.

⁹² Ünver- Hulkiender, **a.g.e.**, s. 26-27.

⁹³ **Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses**, s. 928. (y.ç.)

etmek isteyen emirlerime itaat etmelidir. Bunu yapmayan ve yeni yeni fikirlerle karşıma çıkmak isteyen defolsun. Eğer defolmazsa ben icabına bakarım.”⁹⁴

Yeniliğe karşı olan güçler, bu tür hareketliliği birlikte yenmek için bir araya geldikleri Viyana Kongresi’ni henüz sonlandıramamışken Napolyon Elba Adası’ndan kaçarak 1 Mart 1815’te Juan Körfezi’ne çıktığı haberi geldi. 7 Mart’ta Grenoble’a, 10 Mart’ta da Lyon’a gelen Napolyon yeniden imparatorluğunu ilan etti. Bunun üzerine Avrupa Devletleri tekrar Napolyon’a karşı birleşerek savaş hazırlıklarına başladı. Napolyon da askeri hazırlıklarını tamamlayarak müttefik güçlerine karşı harekete geçti. Napolyon’u ve adamlarını Osmanlı’nın yeniçeri asilerine benzeten Metternich, bu kaçıışı nedeniyle onu “kuduz köpek gibi öfkeli ve şiddetli” olarak tasvir etmişti. Metternich, Avrupa Devletleri’nin yanı sıra Osmanlı Devleti’ne de Napolyon’un imparatorluğunu tanımaması için çağrıda bulunmuştu.⁹⁵ Müttefikler güçler, 18 Haziran 1815’te Waterloo’daki savaşta Napolyon’u kesin bir yenilgiye uğrattı ve Napolyon, müttefikler tarafından yakalanarak Afrika’nın Gine Körfezi açıklarındaki Saint Helena adasına sürgüne gönderildi. 20 Kasım 1815’te Fransa ile Avusturya, Rusya, Prusya ve İngiltere arasında ikinci kez barış antlaşması imzalandı. Buna göre Fransa 1790 sınırlarına çekildi, yılda 700 milyon Frank savaş tazminatını kabul etti.⁹⁶ Fransa’nın 53 kara ve deniz kalesi, üç yıl boyunca 150 bin kişiden oluşan müttefik ordusu tarafından işgal edildi. Bunların dışında Fransa, tüm savaş filosunu teslim etmek zorunda kaldı. XVIII. Louis Fransa Kralı ilan edildi.⁹⁷ Kendisini “fatihin fatihi” olarak gören Metternich bu savaş sonrasında Napolyon’a karşı alınan zaferi kendisine atfetmiştir:

“Napolyon dünyanın şimdiye değin görmüş olduğu en fevkalade insandır, ancak dünyanın fatihi olan bu kişiyi ben fethettim.’ Metternich’e göre kendisinin Napolyon ile mücadelesi, yaşamının en önemli kısmıydı. Öncesi sadece hazırlık, sonrası ise sıradan tarihti.”⁹⁸

⁹⁴ Esmer, **a.g.e.**, s. 96.

⁹⁵ Kemal Beydilli, **Prens Metternich Zamanında Avusturya’nın Osmanlı Devleti’ne Karşı Tutumu**, Lisans Bitirme Tezi, İstanbul, 1968, s. 35.

⁹⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 80.

⁹⁷ N. V. Yeliseyeva, **Yakın Çağlar Tarihi**, Çev. Özdemir İnce, Yordam Kitabevi, 2. bs., İstanbul, 2010, s. 96.

⁹⁸ Tuncer, **a.g.e.**, s. 33.

Napolyon'un bu girişiminden endişe duyan müttefik devletler, Viyana Kongresi'nde belirledikleri yeni Avrupa haritasını ve Avrupa'nın statüsünü korumak için iki antlaşma yaptılar. Biri 26 Eylül 1815'teki Kutsal İttifak, diğeri 20 Kasım 1815'teki Dörtlü İttifak'tı. Kutsal İttifak fikri Rus Çarı I. Aleksandr'ın önerisiydi. Napolyon'un sonunu getiren Rusya Seferi'nde güçlü imparatoru hezimete uğrattığı gerekçesiyle Aleksandr kendini Avrupa'yı kurtaran kişi olarak görüyordu. Napolyon'a karşı alınan nihai başarıyı da kendisine atfediyordu.⁹⁹ Aleksandr, Viyana sistemini ve Avrupa'nın bu yeni düzenini din ilkelerine göre korumanın gerekliliğine inanıyordu. Bu amaçla Hristiyan dünyasının birliğini kalıcı bir çözüm olarak görüyordu. Çar Aleksandr'ın görüşüne göre;

“Hristiyan halklar Tanrı tarafından yönetilen tek bir aileyi oluşturmakta ve Hristiyan prensler de bu Hristiyan ailesinin üyelerini yönetmek üzere Tanrı tarafından seçilmiş olan temsilcileri simgelemektedir. Birbirlerine kardeşlik bağıyla bağlı olan bu prensler, her durumda ve her yerde kendilerini aynı ülkenin bireyleri olarak görmekteydi. Hristiyan hükümdarların oluşturduğu bu birlik, Avrupa'ya barışı, düzeni ve huzuru getirme sözünü vermişti.”¹⁰⁰

Çar I. Aleksandr Kutsal İttifak'ı Avusturya ve Prusya'ya kabul ettirdi ve bu üç devlet arasında antlaşma imzalandı. Bu antlaşma devletlerin her türlü politikasının Hristiyanlığın ilkelerine göre şekillenmesini öngörüyordu. Avrupa düzeninin korunması ve devam ettirilmesi için Avusturya Katolikliği, Prusya Protestanlığı, Rusya Ortodoksluğu temsil ederek hareket edeceklerdi. Bu ittifaka daha sonra 19 Kasım 1815'te Fransa da katıldı.¹⁰¹

Ancak Metternich Kutsal İttifak'ı Viyana sistemini koruması açısından yetersiz buluyordu. Bu ittifak Avrupa'daki mutlak monarşileri korumaya yönelik olsa bile Fransız Devrimi'nin ortaya çıkardığı tehlikeler için daha gerçekçi bir ittifaka gerek olduğu düşüncesindeydi. Bu nedenle 1 Mart 1814'te Chaumont'da Fransa'ya karşı ittifak antlaşması imzalayan Avusturya, Rusya ve Prusya devletleri 20 Kasım 1815'te bu antlaşmanın ikincisini yaptılar. Bu kez İngiltere de dahil oldu. Bu nedenle Dörtlü

⁹⁹ Esmer, **a.g.e.**, s. 93

¹⁰⁰ Tuncer, **a.g.e.**, s. 59.

¹⁰¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 100.

İttifak adı verildi. Dörtlü İttifak Fransa'ya karşı imzalanmış olsa da Metternich bu ittifakı uzun yıllar boyunca Avrupa'daki özgürlükçü hareketleri bastırmak için kullanacaktı. Bu ittifaka 15 Kasım 1818'de Fransa da katıldı. İttifak antlaşmaları gereği dini ve siyasi birlik kurulacak, Avrupa'daki herhangi bir ayaklanma veya Viyana düzenini bozacak bir olay karşısında müttefik devletler bir arada hareket edecekti. Bu yeni düzene "Metternich Sistemi" veya "Viyana Sistemi", döneme de daha sonra tarihçiler tarafından "Metternich Çağı" adı verildi.¹⁰²

Metternich için Avrupalılar "Avrupa'nın dizginlerini elinde tutan adam (der Kutscher Europas/the Coachman of Europe)" lakabını kullanmıştı.¹⁰³ Yaklaşık 30 yıl bu lakabın hakkını veren Metternich, milliyetçi ayaklanmalar karşısında çaresiz kalana dek dizginleri elinden bırakmayacaktı. Viyana Sistemi Avrupa monarşilerini yücelterek bu köklü monarşilerin güçler birliği kurmasını sağlamıştı. Ancak Metternich "sistem" sözcüğünü kesinlikle kabul etmiyor, oluşan bu durumu dünyayı yöneten yasaların uygulanması olarak görüyordu. Sistem yerine bazı temel ilkelere bağlı olduğunu şöyle açıklıyordu:

"Bizler bilim öncesi bir çağda yaşamıyoruz. Bu nedenle içinde yaşadığımız çağda bir dava yolunda çaba harcayan insanlara en etkin rehberi her gün uyguladığımız ve her çağda, insanların deneyimlerinin meyvesi olan ilkeler ve kurallar oluşturacaktır. Siyasal sistemlerin başka sistemler tarafından kolaylıkla kenara itilmeleri bunların yapılarından kaynaklanmaktadır. Eğer ben bir sistemi savunsaydım, bu sistem benimle birlikte imparatorluğumuzdan ve Almanya'dan yok olabilecekti. Ancak gördüğüm kadarıyla durum böyle olmamıştır."

Ayrıca benimsediği "ilke" kavramını ise şu şekilde açıklıyordu:

"Alp Dağları'nda tepeye giden yolda dağcılara yol göstermek üzere belirli aralıklarla direkler konulmuştur. Bunlar karın üzerlerini örtemeyeceği yüksekliktedir. Kar yolu kapayabilir, bu durumda dağcı ya da yolcu durmak zorunda kalır. Ancak gözünü direklerden ayırmadığı takdirde uçuruma düşmekten kurtulabilir. İlkeler de ahlaki alanda bu yol gösterici direklerle aynı

¹⁰² Tuncer, a.g.e., s. 35.

¹⁰³ Metternich und seine Zeit Sonderausstellung-1, Wien, 1959, s. 21. (y.ç.)

işleve sahiptir. Bunlar bizzat hedefi oluşturmayıp hedefe giden yolu belirlerler.”¹⁰⁴

Metternich Sistemi veya Metternich’in işaret ettiği ilkeler, özgürlük hareketlerine karşı mutlakıyet düzeninin korunması anlamına geliyordu. Dolayısıyla bu sistemin getirdiği halkın isteklerinden ve gerçekçilikten uzak monarşi düzeni ne yazık ki çok sayıda tepkiye neden oldu. 1818-1830 arasında geçen süre bir “devrim ve karşı-devrim” mücadelelerine sahne oldu.¹⁰⁵ Önce Almanya’da üniversitelerde isyan çıktı. Daha sonra sırasıyla Fransa, İtalya’da, Napoli’de, Piyemonte’de ve İspanya’da çeşitli sorunlar ve ayaklanmalar meydana geldi.

Viyana Sistemi ile Fransız Devrimi’nin etkilerini baskı yoluyla ortadan kaldıracığına inanan Avrupalı devletler küçük çaplı ayaklanmaları bastırmış olsa da 1830 Devrimleri’ne engel olamadı. Avrupa halkları bir kez bağımsızlık düşüncesine kapılınca ondan vazgeçemediler. Halkı en alt sınıf olarak gören monarşilerin yerine halkın sesinin çıkacağı yönetimler istediler. Dolayısıyla demokratik yönetim arzusu ortaya çıktı. Siyasi bağımsızlığın yanı sıra ekonomik ve dini bağımsızlık söylemleri de gittikçe artıyordu. Pek çok ülkede Katolik Kilisesi’nin dini ilkelerden kopmadan liberalizme destek vermesi gerektiğini savunan fikir adamları vardı.¹⁰⁶

Ulusçuluk akımının çoktan yayıldığı Avrupa kıtasında halklar gazeteler aracılığıyla fikir birliği sağlıyor ve birbirlerinden güç alıyorlardı. Metternich’in dağınık olarak bıraktığı Almanya’da halk eski monarşi düzenini kabul etmiyor ve özellikle üniversiteli gençler Almanya’nın birleşmesi için protestolar düzenliyorlardı. Metternich, Karlsbad Kongresi’nde üniversiteleri sıkı denetimlerle kontrol etme ve bazı kitapların, gazetelerin sansüre tabi tutulması kararı aldı. Protestoların güçlenmesinde önyak olan 27 öğrenci idamla yargılandı. Daha sonra cezaları hapse çevrildi. Metternich, Üniversitelerdeki ayaklanmayı despot bir biçimde geçici olarak bastırdı.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Tuncer, **a.g.e.**, s. 41.

¹⁰⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 101-102.

¹⁰⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 113.

¹⁰⁷ Esmer, **a.g.e.**, s. 128.

Almanya'dan sonra İtalya'da da çok sayıda ayaklanma çıktı. İtalya da Almanya gibi dağınık halde bırakılmış, milli birlik kurmasına müsaade edilmemişti. Bu durum İtalya'daki monarşi karşıtlarını harekete geçirince Napoli Kralı 1820'de özgürlük yanlılarının istediği liberal anayasayı yürürlüğe koydu. Anayasa değişikliği, Viyana Kongresi'nde imzalanan, Napoli'nin Avusturya'nın uyguladığı sistemden başka bir yönetim şekli uygulayamayacağı maddesine zıt düşüyordu. Metternich 1820'de Trappau Kongresi'nde Beşli İttifak devletlerini toplayarak devrimci yöntemlerle kabul ettirilen hükümet değişikliklerini kabul etmeyecekleri ve böyle durumlarda silahla mücadele edecekleri kararını kabul ettirdi. Trappau'da alınan kararları bildirmek üzere Napoli Kralı'nı 1821'de Laibach Kongresi'ne davet etti. Metternich Napoli'de yeniden eski düzen getirdi ve buraya asker sevk ederek devrim yanlılarını dağıttı.¹⁰⁸

1820'de İspanya'da liberal anayasa yeniden yürürlüğe konmuş fakat liberallerin istekleri kesilmeyince Metternich yine bir kongre düzenleyerek duruma müdahil olmuştu. 1822'de Beşli İttifak Verona Kongresi'nde toplandı. Alınan karara göre 1823'te Fransa 100 bin kişilik orduyu İspanya'ya soktu ve liberalizm yanlılarını saf dışı bırakmayı başardı. Metternich'in muhafazakarlık zemininde oluşturduğu "Avrupa Uyumu" liberallerin ayaklanmalarını bastırarak başarıya ulaşmış ve güçler dengesinin ömrünü uzatmıştı. Ancak Beşli İttifak topluluğuna dahil olmasına rağmen İngiltere bu kongrelerin hiçbirine katılmadı. Devletlerin iç işlerine karışmayı doğru bulmadığını belirten İngiltere diğer devletlere nazaran daha liberal bir tutum sergiliyordu.¹⁰⁹

27 Temmuz 1830'da Fransa'da cumhuriyetçiler yeni düzene karşı ayaklanma başlattılar. Kanlı mücadelelere sebep olan bu ayaklanma sonucunda Fransa Kralı değişti. Fransa'daki bu değişim diğer ülkelere de hızla yayılmaya başladı. Belçika ile Hollanda Viyana Kongresi'nde birleştirilmişti. Ancak iki farklı millet, farklı dil ve din gibi unsurlar Belçika ile Hollanda arasında uyuşmazlık ortaya çıkarmıştı. Yaşanan gerginlikler 25 Ağustos 1830'da Brüksel'de ayaklanmaya sebep oldu. Bu ayaklanma sonucunda Belçika 1834'te bağımsızlığını ilan etti ve tarafsızlığı büyük güçler tarafından onaylandı.¹¹⁰

¹⁰⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 107.

¹⁰⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 109.

¹¹⁰ Esmer, **a.g.e.**, s. 127.

Polonya Viyana Kongresi'nde Rusya, Avusturya ve Prusya arasında paylaştırılmıştı. Rusya'nın yönetimine karşı Polonyalılar 29 Ekim 1930'da ayaklandı. Polonyalıların ayaklanması kanlı bir şekilde bastırılarak başarısızlığa uğradı. Bu isyanlardan etkilenen İtalya'nın Avusturya yönetiminde olan şehirlerinde de benzer ayaklanmalar başladı. Ancak Avusturya bunları asker sevkıyatı ile durdurmayı başardı.

1830 Devrimleri Avrupa'da yeni bir bloklaşma oluşturdu. Fransa ile birlikte Beşli İttifak olan büyük güçler bu ayaklanmalar karşısında kendi içinde parçalandılar. Bunun sonucunda Avusturya, Rusya ve Prusya Doğu Bloku'nu, İngiltere ve Fransa da Batı Bloku'nu oluşturdular. Avrupa'daki hareketlenmelere karşı birlikte mücadele edip monarşiyi ve Viyana düzenini koruyacak olan devletler çoktan bloklaşmıştı.¹¹¹ Avrupa Devletleri kendi aralarında çatışma içine girmişken toplumların tepkileri de giderek arttı. Doğu Blok'u her ne kadar liberalizm hareketlerini sert bir şekilde bastırsa da özellikle 1830'dan sonra liberalizm düşüncesi gittikçe kuvvetlendi. Yönetici gücüne körü körüne güvenen tipik bir kabine yetkilisi olan Metternich, demokrasi ve ulusçuluk fikirlerini de üstün idari zekasına dayanarak yönetebileceğini düşünüyordu. Bu bağlamda kendini "tüm dünyanın hasta yönetimlerinin doktoru" olarak görüyordu.¹¹²

Sanayinin güçlenmesi ve üretimin artmasıyla ortaya çıkan ulaşım sorunu demiryolları yapımını hızlandırdı. Bunun sonucu olarak da toplumların birbirlerine yakınlaşması ve fikir birliği oluşturmaları kolaylaştı. Sanayinin gelişmesi aynı zamanda işçi sınıfının büyümesini sağlarken beraberinde de düşük ücretlerle çalıştırma, sanayi şehirlerinde yoksullaşma gibi sorunlar oluştu. Bu durum sosyalizm akımının yayılmasını sağladı. Öte yandan aynı topraklarda yaşayan insanların millet kavramı ile birleşme hareketi de nasyonalizm hareketlerini güçlendiriyordu. Nihayetinde liberalizm, sosyalizm ve son olarak nasyonalizm akımları toplumları müthiş bir hızla etkilemeye başladı.¹¹³

1830 ayaklanmalarının kalıcı bir sonucu olarak Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi de Avrupa halklarını son derece etkilemişti. Dörtlü İttifak'ın Avrupa'nın

¹¹¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 130.

¹¹² Aretin, **a.g.e.**, s. 242. (y.ç.)

¹¹³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 131.

neresinde bir isyan çıkarsa bastıracaklarına dair yaptıkları antlaşma Rum İsyanı sırasında devreye girmemişti. Çünkü Yunanistan'ın bağımsızlığı Avrupa devletlerini Osmanlı Devleti'ne karşı avantajlı duruma getirecekti. Metternich'in Dörtlü İttifak'ın gücüne olan inancına karşın Yunan bağımsızlığı sonucunda bu sistemin işe yaramadığı da kanıtlanmış oldu. Metternich'in müdahale sistemi bu olay sonucunda parçalanmaya başladı. Yunan bağımsızlığının bir diğer önemi ise Viyana Kongresi'nde sınırları belirlenen Avrupa haritasının ilk kez değişikliğe uğramasıydı.¹¹⁴

Nihayetinde 1830'da bağımsızlığını ilan eden Yunan hareketi tüm Avrupa halklarını liberal yönetimlerin mümkün olabileceği düşüncesine inandırmıştı. Metternich'in dediği gibi "1832'de Avrupa'da tek ciddi sorun vardı, o da devrimdi."¹¹⁵

Metternich devrimleri bir doğa felaketi olarak görüyordu. O'na göre bütün devrimler, halk yığınlarının zenginleri soyması maksadıyla yapılıyordu. Eğer bir ülkede devrim varsa diğer ülkelerde de savaşılabileceği anlamına geliyordu ve devrimler diğer ülkelerden destek göremezse Fransız Devrimi gibi başarısızlıkla sonuçlanırdı. Metternich'e göre üç tür devrim vardı. Bunlardan ilki saray devrimleriydi ve kişileri hedef alırdı. İkincisi siyasal devrimlerdi ve hükümetleri hedef alırdı. Üçüncüsü ve en tehlikelisi ise sosyal devrimlerdi. Bunlar toplumun temellerini hedef alan yıkıcı ve etkileyici devrimlerdi.¹¹⁶

Müttefiklerin tüm baskılarına rağmen Viyana Kongresi'ne tepkiler devam ediyordu. Anayasal bir düzen içinde özgürce yaşamak isteyen halkların bağımsızlık istekleri giderek ulusçuluk söylemlerine dönüşmeye başlamıştı.

İsviçre'de kantonlar arası fikir ayrılıkları 1844'te ayıklanmaya dönüştü. Uzun mücadeleler sonucunda 1848'de yeniden bir anayasa düzenlendi ve Viyana Kongresi'nde tarafsız bırakılan İsviçre, bu sistemi yıkan bağımsız bir devlet haline geldi. Daha önce pek çok şehrinde ayaklanmalar yaşanan İtalya kıtadaki gelişmeler üzerine yeniden ayaklandı. Bu kez kanlı sopalı saldırılara sebep olan ayaklanmayı sonuca ulaştırırsa o sırada Avusturya'da yaşanan ayaklanmaydı. Avusturya askeri İtalya'dan geri çekilmek zorunda kaldı ve İtalya, Piyemonte liderliğinde birleşti. Aydınlanma açısından diğer devletlerden çok daha önde giden Fransa ve Prusya'da da

¹¹⁴ Beydilli, **a.g.e.**, s. 40.

¹¹⁵ Tuncer, **a.g.e.**, s. 41.

¹¹⁶ Tuncer, **a.g.e.**, s. 42.

ayaklanmalar çıktı. Ancak Prusya'nın istediği Alman Birliği henüz gerçekleştirilemedi.

3.3. Metternich'in Neden Olduğu Küresel Gelişmelerin Başlaması

Avrupa'da 19. yüzyıl siyaseti 1815'ten başlayarak üç evrede gerçekleşti. Birincisi 1815-1848 arasında gericilik, 1848-1871 arasında reform ve 1871-1914 arasında rekabet olarak ortaya çıktı. İlk evrede kurulan muhafazakâr kale 1848'in devrimlerine kadar ayakta kalmayı başardı. İkinci aşamada büyük güçler, toplumsal değerler karşısında direnmek yerine kontrollü reformlara razı oldular. Devletler bu aşamada her türlü kararlarında ödün vermek zorunda kaldı. İtalya ve Almanya'nın bağımsızlığına kavuşması bu evrenin sonunda gerçekleşti. Üçüncü aşamada ise diplomatik düzenlemeler, anayasal yönetimler, askeri silahlanma ve artan sanayi gücü nedeniyle devletler sömürge rekabetine girdiler. Bu rekabet büyük güçleri küresel bir savaşa sürükledi.¹¹⁷

Viyana Kongresi'nden memnun olmayan halkların ayaklanmalarının ikinci aşaması olan 1848 Devrimleri'nin en büyük etkilerinden biri Avusturya'da yaşandı. Avusturya'da biri Viyana'da liberal, diğeri Macaristan'da ulusal bağımsızlık hareketi olmak üzere iki ayrı ayaklanma yaşandı. Çeşitli ırk ve dine mensup insanlardan oluşan Avusturya İmparatorluğu bu fikir akımlarının karşısında büyük tehlike altındaydı. Fransa'daki Şubat Devrimi haberleri Viyana'ya ulaşınca burada aydınlar ve baskı altında bırakılan üniversite öğrencileri harekete geçtiler. Bu grup demokratik anayasa isteklerini içeren bir dilekçeyi meclise vermek üzere 13 Mart 1848'de meclis binası önünde toplandılar. Burada "Kahrolsun Metternich!" diye bağırmaya başlayan gruba askerler müdahale edince karşılıklı olarak ateş açıldı. Her iki taraftan da çok sayıda insan hayatını kaybetti. 13 Mart'ta Metternich siyasi hayatının son belgesi olan saraydan ayrılma ve görevinden istifa dilekçesini başbakan unvanıyla imzaladı ve Avusturya'dan ayrılarak İngiltere'ye gitti.¹¹⁸

¹¹⁷ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, Çev. Ed. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 811.

¹¹⁸ **Metternich und seine Zeit Sonderausstellung-2**, Wien, 1959, s. 23. (y.ç.)

Metternich, 19. yüzyılın ilk yarısında siyasi başarıları ile Avrupa'nın politikasına yön veren bir devlet adamı, yüzyılın son yarısında aydınlıkçı fikirlere karşıtlığı nedeniyle halk tarafından görevinden azlettilen bir “*hasta siyasetçi*” olmuştu. Sonrasında ise Avusturyalı ozan Franz Grillparzer'in 1839'daki yorumunda dediği gibi “olağanüstü bir diplomat ve kötü bir devlet adamı”¹¹⁹ olarak anılmaktan ileriye gidemeyecektir.

Metternich'e karşı Viyana'daki ayaklanmalar büyürken Avusturya, Macarların bağımsızlık ayaklanmalarını bastırmakta yetersiz kaldığı için özerklik vermeyi kabul etti. Bu duruma diğer etnik halklar yeni bir isyanla tepki gösterdiler. Onlar da kendilerine özerklik verilmesini istiyorlardı. Avusturya bu ayaklanmaları bastırmak için Rusya'dan yardım almak zorunda kaldı. Ayaklanmalar bastırıldı ancak 1849'da tahta geçen yeni imparator Macaristan'ın özerkliğini tanımadı. Böylece Macaristan yeniden Avusturya'ya bağımlı hale getirildi. Ancak bu durum ulusal bağımsızlığa kavuşana kadar isyanlara sebep olacaktı. Avusturya geçici bir sükunete kavuşsa da 1848 Devrimleri'nin etkileri Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam edecekti.

Metternich'in istifası ile birlikte adını verdiği Metternich Sistemi de çöküntüye uğradı ve artık Viyana Kongresi'nden sonra oluşturulan mutlak monarşi dönemi giderek son bulmaya başladı. 1847'de Metternich'in Viyana'daki Prusya elçisine söylediği “Benim tecrübem vardır, tedavi kabul eden derdi etmeyen hastalıktan ayırabilirim. Bu, tedavi kabul etmez nevidendir. Sonuna kadar mukavemet edeceğiz. Fakat neticeden pek emin değilim” sözlerinden sonra bu öldürücü hastalık 1848'de Metternich'in yönetimini de öldürdü.¹²⁰ 1815'te Napolyon'u yenilgiye uğratan Avrupa Devletleri ile kendisini Napolyon'un fatihi olarak gören Metternich özgürlük, bağımsızlık ve eşitlik fikirlerini de yenilgiye uğrattıklarını düşünmek gibi büyük bir gaflete düşmüşlerdi. Metternich, siyasi kariyerinin sonunu getiren özgürlük ve eşitlik kavramlarını şöyle açıklıyordu:

“Kötülüğü yaratmak için iki sözcük yeterlidir. Bu sözcükler özgürlük ve eşitlik. Özgürlük sözcüğü eğer doğru yerde kullanılırsa çok iyi, yanlış yerde kullanılırsa nefret uyandırıcı bir şeyi ifade eder. Eşitlik sözcüğü için de durum aynıdır. Bu

¹¹⁹ Tuncer, **a.g.e.**, s. 13.

¹²⁰ Esmer, **a.g.e.**, s. 163.

sözcük yasa önünde eşitlik ya da sosyal eşitlik anlamına gelebilir. Bunlardan birincisi çok iyi, ikincisi ise aptallıktır. Hiçbir zaman bir aptal ile bir aydın, çok fakir bir adam ile zengin bir adam arasında eşitlik olduğuna ikna olmayacağım. Tanrı'nın ve yasanın önünde eşitliğe evet, ancak sosyal açıdan eşitliğe hayır diyorum. Özgürlük sözcüğü bana bir çıkış noktasını değil, bir yere varışı ifade etmektedir. Düzen sözcüğü çıkış noktasıdır. Özgürlük düşüncesi ancak düzen düşüncesine dayanabilir; çünkü düzen olmadan özgürlük ancak belirli bir grubun amaçlarını gerçekleştirmeye yarayabilir. Gerçek yaşamda ise bu diktatörlük ortaya çıkarır. Halkın egemenliği yalnızca düşsel bir kavram olabilir. Çünkü egemenlik, hiç kuşkusuz yüce güce aittir ve bu güç halk tarafından kullanılamayacağına göre, halkın bunu bir makama devretmesi gerekmektedir.”¹²¹

Metternich, kötülük olarak gördüğü özgürlük, eşitlik ve ulusçuluk fikirlerinin Avrupa'ya yayılmasına engel olamadı. Ancak baskıcı politikası ve kurduğu devletler ittifakıyla bu akımların yıkıcılığını 30 yıl kadar geciktirmiş oldu.

Aslında Metternich Sistemi'nin kıtadaki sonunu getiren iki önemli konu vardı. Bunlar milliyetçilik akımı ve “Doğu Sorunu” idi. Rusya, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki toprakları üzerinde genişlemek isteyince burada Avusturya ile çıkarları çatıştı. Doğu Avrupa'da yayılan milliyetçilik akımını Rusya da destekleyince halkların milli düşünceleri gittikçe güçlendi ve Metternich Sistemi çöktü.¹²²

Metternich, kongre sürecinde Osmanlı'ya Rusya konusunda güvence vermişti. Avrupa topraklarında artık savaşların sona erdiğini, her devletin kendi iç işleriyle meşgul olacağını ve böylece Rusya'nın Osmanlı topraklarına saldırmayacağını garanti etmişti. Rusya'nın Avrupa'daki Osmanlı topraklarında egemen olması Avusturya'nın da İngiltere'nin de işlerini zorlaştıracaktı. Ancak Osmanlı bu uyarıları, Avusturya ve Rusya ile aralarında bir soğukluk var gibi gösterip Osmanlı'nın Rusya'ya karşı düşüncesini öğrenmek maksadıyla yapıldığını düşünerek dikkate almamıştı.¹²³

Doğu Sorunu, Osmanlı'nın çökmesiyle Güneydoğu Avrupa'daki topraklarının büyük güçler tarafından paylaşılacak olması amacıyla yürütülen bir politikanın sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Rusya'nın bu bölgedeki Slav-Ortodoks halklar üzerinde egemen olma isteği diğer devletlerin özellikle İngiltere ve Avusturya'nın çıkarlarına ters düşüyordu. Osmanlı'nın ani bir çöküşü bu devletlerin miras kavgasıyla Avrupa'yı

¹²¹ Tuncer, **a.g.e.**, s. 43-44.

¹²² Tuncer, **a.g.e.**, s. 56.

¹²³ Beydilli, **a.g.e.**, s. 38-39.

savaşa sürükleyeceği için yüzyılın en çok üzerinde durulan konularından biri Doğu Sorunu olmuştur. 1821’de Rusya’nın Rum İsyanı’na müdahalesi buradaki ağırlığını ortaya koyacağı endişesiyle Avusturya İngiltere ve Fransa da soruna müdahil olmuştu. İsyanın Osmanlı Devleti’ne karşı çıkması bu “hasta adam”ı zayıflatacağı için müttefik devletlerin doğu sorunu, yine birlikte hareket etmeleriyle çözüme kavuşmuştur. Sürecin kaçınılmaz sonu olarak 1830’daki Yunan bağımsızlığı, kıtadaki milli devlet istemiyle ayaklanan halklara cesaret vermişti. Birinci Dünya Savaşı’na kadar devam edecek olan Doğu Sorunu, milli devlet kurma arzusuyla bağımsızlık mücadelelerine girişen halkların sahibi “Boğaz’daki hasta adam” ve “Tuna’daki hasta adam” için yıkımla sonuçlanmıştı.¹²⁴

Metternich’in Viyana düzeni olarak planladığı birlik bir yönüyle Napolyon’un Avrupa İmparatorluğu amacına benziyordu. Avrupa’yı tek bir siyasi kurala bağlamak, büyük devletleri bu siyasi kuralların bağlayıcı çemberinde tutmak amacındaydı. Ancak Metternich’in milli değerleri yok sayan bu planı toplumsal gerçeklerden uzak olmakla beraber kendi içinde de istikrarlı değildi. Avrupa’nın değil, yalnızca hükümdarların birliğini sağlayabilmişti. Hükümdarların siyasi amacı ise Avrupa’nın geleceği değil kendi tahtlarının geleceğiydi. Toplumun istekleri ve kıtadaki gelişmeleri yok sayarak oluşturulan bu zemini bozuk düzen, dönemin gerçekleri tarafından yıkılmaya mahkumdu.

Viyana Kongresi’nin diplomatları göreceli barış ortamını ve bu düzenin istikrarını sağlamak için Fransa’ya karşı “cezalandırma” yerine denge, “intikam” yerine meşruiyet ilkesini benimsediler.¹²⁵ Yaklaşık 30 yıl sürecek olan kısmi başarılarının nedeni bu ılımlı siyaset düşünceleriydi. Ancak birlikte kurdukları ittifaklarını ikili anlaşmalarla yıktıkları gibi, denge siyasetlerini de şahsi çıkarları nedeniyle yıktılar.

Metternich’in 1815’te kurduğu yeni düzen sayesinde, bu tarihten itibaren görevinden ayrıldığı 1848 yılına kadar geçen sürede Avrupa’da hiç savaş yapılmadı. Ayaklanmalar karşılıklı büyük çatışmalara neden olmuştu ancak bunlar savaş

¹²⁴ Beydilli, “Şark Meselesi”, s. 354-355.

¹²⁵ Sander, **a.g.e.**, s. 99.

niteliğinde büyük çarpışmalar değildi. Bu yönüyle Metternich Sistemi barış ve sükuneti sağlamada başarılı olmuştur diyebiliriz.

Avrupa'da özgürlükçü ve milliyetçi akımlardan etkilenen halkların ayaklanması kıtada yayılmakla birlikte mutlak sonuca doğru gitmeye başladı. Metternich'in parçalanmış devletler halinde bırakarak gücünü kırmak istediği İtalya ve Almanya, milli birlik kavramlarının kıtadaki ilk örneklerinden oldu. 1861'de İtalyan Birliği 1870'te Alman Birliği kuruldu.

Metternich'in istifası siyasi ayaklanmaların bir kısmını durdurmuş olsa da toplumların memnuniyetsizliğine tek başına çare olacak bir olay değildi. Çünkü kıtada hızla gelişmekte olan bir sanayi sektörü vardı. Kara ve deniz savaşlarında teknoloji ilerliyordu. Demiryolları, telgraf, hızlı ateş eden silahlar, buharlı ve zırhlı savaş gemileri, kıtadaki üstünlük gücünü belirler duruma gelmişti. Denizaşırı hareket hızı ve silah gücü gittikçe önem kazanıyordu.¹²⁶ Teknolojik gelişmeler, yeni aletlerde insan gücüne olan ihtiyacı azaltıyordu. Bu da daha az insanın çalışması ve dolayısıyla daha fazla kazanç anlamına geliyordu. Sanayi makinelerinin artmasıyla üretim hızlanıyor ve gittikçe daha fazla ham maddeye ihtiyaç duyuluyordu. Bir zincir halkası gibi birbirini tetikleyen gelişmeler özellikle büyük devletlerin hızla gücüne güç katmasını sağlıyordu. Bunlar hiç şüphesiz İngiltere, Almanya gibi sanayisi gelişmiş büyük devletlerdi. Gelişmekte olan sanayi sistemi gruplar halinde ve bir arada çalışan, dertleri sıkıntıları ortak olan bir işçi sınıfını meydana getirdi.

Avrupa'da üretimin artması hız kazanınca bu kez ülkelerde kendi nüfusları tarafından bu ürünler tüketilemez oldu. Devletler üretim fazlası ürünleri satmak için yeni alanlar aramaya başladı.¹²⁷ Bunun yanı sıra hızlı üretime geçilince sanayide hammadde yetersizliği de ortaya çıktı. Avrupa'nın hammadde kaynakları büyük devletler için tatmin edici bir verim sağlamıyordu. Bunun üzerine büyük güçler yeni hammaddeler sağlayacakları topraklara yönelmeye başladılar. Avrupa Devletleri'nin hammadde ve ürünlerini satabilecekleri pazar arayışı sonucunda ele geçirdiği topraklar sömürgeciliğin başlangıcı oldu. Bu yolda en çok tercih ettikleri bölgeler ise Afrika ve

¹²⁶ Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, 16. Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askerî Çatışmalar**, Çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 8. bs., İstanbul, 2001, s. 186.

¹²⁷ Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995)**, s. 45.

Uzak Doğu olmuştı. Büyük güçler bu kez denizaşırı sömürge toprakları için korkunç bir yarışa girdiler. 1875 yılında Afrika'nın Avrupa sömürgeciliğine konu olan kısmı kıtanın onda biri kadardır. 1895 yılında ise Afrika'nın Batı sömürgeciliğine konu olmayan kısmı onda birdir.¹²⁸ Batı Avrupa ülkeleri gelişen sanayileri ile silahlar ve teknolojik aletler üretip fabrikalarda seri üretime geçerek hızla büyümeye başladı, ancak gelişmemiş köylü toplumlar barındıran Avrupalı büyük güçler bu gelişmelerin gerisinde kaldı. Bunlardan biri Rusya diğeri Avusturya idi.¹²⁹

Avusturya, büyük güçlerin arasında bir bakıma en zayıfı sayılabilecek durumdaydı. 19. yüzyılın son yarısından 1914'e kadar geçen sürede Avusturya'nın en önemli üretimleri kömür, bira ve şeker pancarı olmuştı. Tekstil sanayiinde de yükselme yaşıyordu. Ülke gelirleri önemli oranda tarım ve çiftçilikten sağlanıyordu. Avusturya, Fransa'dakine benzer kontrollü bir ulusal-kültürel kentleşme yöntemiyle güçlenebilirdi. Ancak Viyana'nın denetiminde olan bölgeler en çok etnik çeşitliliğe sahip olan yerlerdi. Birinci Dünya Savaşı başladığında kentte seferberlik emri 15 farklı dilde duyurulmuştu.¹³⁰ Bu etnik çeşitlilik, ayaklanmalar ve devrimler çağında Avusturya'nın kontrolünden çıkarak Metternich'i ve kurduğu düzeni yıkmayı başarmıştı.

18. yüzyılın sosyal devrimleri niteliğindeki Amerikan ve Fransız Devrimi, uzun vadede sürükleyici sonuçlar doğurmuştu. Bu bağlamda, siyasal, toplumsal ve ekonomik yönleriyle önce Avrupa'ya daha sonra da tüm dünyaya yayılarak globalleşme hızını artırdı. Diğer taraftan, bireylerin kendi egemenliğini kurabileceğini kanıtlayarak köklü monarşilerin temelini sarstı. Gücünü tanrıdan alan yöneticiler, bireylerin siyasi sorumluluk üstlenmesiyle yeni yöntemler geliştirerek kendini bireye kabul ettirme aşamasına geldiler. Artık devletler tanrının eliyle değil, halkların sesiyle yönetilmeye başlandı. Buradan hareketle, en net haliyle Metternich ve Viyana Sistemi şu şekilde özetlenebilir:

“Viyana’da Metternich’in devrilmesi, Bastille’in ele geçirilmesi kadar önemli bir olaydır. 1789’da Bastille, garnizonsuz eski bir kaleydi. 1848’de Metternich ise zayıf ve destekçisi olmayan bir adamdı. Ama her ikisi de eski düzenin simgeleriydiler. İkisi de gidince, beraberlerinde eski düzeni de götürdüler. Tam

¹²⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 46.

¹²⁹ Kennedy, **a.g.e.**, 240.

¹³⁰ Kennedy, **a.g.e.**, 267.

olarak gerçekleşmeleri biraz zaman da alsa, Bastille’de liberalizm, Viyana’da ulusçuluk başarı kazandı. Başka bir anlatımla, monarşinin yurttaşlar üzerindeki otoritesi 14 Temmuz 1789’da tanrısız temelini yitirdi; insan hakları Paris sokaklarında zafer kazandı. Ulusların hakkı ise Viyana sokaklarında kazanılacaktır. Her iki olay da temelini tanrıdan alan geleneksel hükümetin sonu oldu. Artık halk ya onların onayıyla ya da zorla yönetilecekti. Bundan sonraki 130 yıllık Avrupa tarihi, bir bakıma, bu iki yöntem arasında gidiş gelişlerin tarihidir.”¹³¹

Metternich Sistemi Avrupa kıtasında bulunan bütün monarşileri eski egemenlik gücüne kavuşturarak milliyetçi hareketleri ve milli birlikleri engellemek üzerine kurulmuştu. Devrimlerden sonra yavaş yavaş bölünen ve bir yandan da endüstrisini geliştiren devletler, sonu sömürgecilığe kadar giden bir kaynak açlığı içine girdiler. Kutsal İttifak zaten çok etkili olmamıştı, Beşli İttifak da devrimci hareketlerin karşısında kendi içinde parçalanmaya başladı. Ekonomisini büyüten devletler için artık Avrupa kıtası dışına çıkma ihtiyacı doğdu. 1814’ten 1815’e kadar balolar, danslar, görkemli yemek davetleriyle gerçekleşen Viyana Kongresi’nin ve sonucunda oluşturulan Viyana Sistemi’nin, yeni Avrupa haritası devrimlerle parçalandı. Metternich’in mutlak monarşi emeli, milletlerin bağımsızlığıyla yerle bir oldu. Halkların istekleri gözetilmeksizin çizilen yeni haritayı Avrupa halkları, devrimlerle kendi lehine göre değıştirdi. Bu süreçte ayakta kalan büyük devletler sınırlarını sömürgelerle genişletme yoluna gitti. Ekonomik çıkarlarını hayata geçirmekte ısrarlı olan hırslı devletler bu uğurda katliamlar bile yaptı. Yine de büyümeyi ihmal etmedi.

Metternich, Avrupa Devletleri’nin koşulsuz şartsız büyümesi yolunda bir sistem inşa etmiş oldu. Avrupalı devletler artık birbiriyle sömürge toprakları için savaşıacaklardı. Sonu gelmeyen bu ekonomik hırs ise büyük güçleri Birinci Dünya Savaşı’na sürükleyecekti. 1830 Devrimleri’nden sonra Metternich şöyle demişti: “Eski Avrupa sonun başlangıcında. Yeni Avrupa ise varlığına henüz başlamadı ve bu bitiş ile başlangıç arasında bir kaos olacak.”¹³² Tahmin ettiğı gibi yeni Avrupa küresel bir kaosa neden olacaktı. Aradaki çekişmeler ise ekonomik olarak büyüyen devletleri sömürge yarışına sürükleyecekti. Viyana Kongresi’nin getirdiğı 40 yıllık barış dönemi, 1914’te büyük bir savaşıa dönüşecek olan tansiyonu engelleyemeyecekti. Avrupa’nın

¹³¹ Sander, a.g.e., s. 110.

¹³² Alptekin, a.g.m., s. 8.

sanayisi gelişen ve modern silahlarla donatılan güçleri, Napolyon Savaşları'nı bile hafif bir çatışma gibi gölgede bırakacak olan modern bir savaşa gireceklerdi.¹³³

Yaklaşık 30 yıl boyunca Avrupa siyasetine yön veren, “*Politikanın Efendisi*” sayılan, kıtada ve dünyada köklü değişimlere sebep olan, Viyana Kongresi'nde gösterişli davetlerini gazetelerde detaylandırarak Paris'e nispet yapan, görkemli şenlikleriyle kralları ve hükümdarları büyüleyen, “ömrümde hiçbir yanlış siyasi harekette bulunmadım” diyen¹³⁴ Avusturya Başbakanı Metternich'in, istifaya zorlanıp sürgüne gönderilmesinin ardından Avusturyalı bir yazarın 1848'de çıkardığı kitapta trajikomik bir sayfa yer alıyordu. 15 Mart 1848 tarihli “Metternich'in Pasaportu” başlığı altında, Metternich'in kişisel bilgileri verilmişti:

Doğum Yeri: Şeytan Dağı.*

Konumu: Sülük gibi Avusturyalıların cüzdanına yapışmış durumda.

İkameti: Balo salonlarında ikamet ediyordu ancak şu anda yaşamını bir kaçak olarak sürdürüyor ve sürekli yer değiştiriyor.

Dini: Yok. Ara sıra Rus etkisinde.

Durumu: Önceden vatandaştı, şu anda acınası bir halde.

Mesleği: Vatanının, krallığın, devletin, vatandaşın ve halkın parasını yemek.

Yeteneği: 75 yaşında bir oyuncu.

Uzmanlık Alanı: Kötü adam rolleri, özellikle hilekâr rollerinde doğal bir yeteneğe sahip.

Diğer İlgi Alanları: Altın yemek, halkın kanını emmek ve dünyayı kendine güldürmek.

Yaşı: (Yeteneği başlığında verildi). Keşke hiç doğmasaydı.

Görünüü: Topal bir şeytan.

Yüzü: Bakmaya bile değmez.

Gözleri: Liguori gözleri.*

¹³³ Davies, **a.g.e.**, s. 812.

¹³⁴ Esmer, **a.g.e.**, s. 97.

* Teufelsberg. (Şeytan Dağı). Bu uydurma isim daha sonra İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma atık ve çöp yığınlarıyla oluşan 115 metre yüksekliğindeki Berlin'de bir tepe için de kullanılacaktır.

* Alfonso Maria de Liguori. Metternich Sistemi'nin baskıcı ve devrim karşıtlığından dolayı sevilmeyen piskoposu.

Ağız ve Dili: Sivri.

Burnu: Uzun ve yere bakıyor.

Sağı: İyi bir yanı yok.

Diğer Özellikleri: Güya bakan ama her an kaçmaya hazır ödeğin teki.

Kendi Adıyla İmzası: Artık bir adı yok, yani öldü diyebiliriz.

Bu pasaport sonsuza dek geçerlidir.¹³⁵

Gücünü toplumdan değil, yaldızlı makam sahiplerinden alan bütün siyaset adamlarının, gerçekçi düzlemde vardığı mutlak sona Metternich de feci bir düşünüşle mecbur kalmıştır. “Avrupa’nın dizginlerini elinde tutan adam”, deyim yerindeyse; “eğreti ata binmiş ve tez inmiştir.”

¹³⁵ Friedrich M. Kircheisen, “Die Schriften von und über Friedrich von Gentz,” **Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung**, 27. Band, Böhlau Verlag GmbH & Co.KG, Wien, 1906, s. 108-111. (y.ç.)

SONUÇ

Avrupa’da 19. yüzyıl siyasetini ve kıtanın geleceğini etkileyen iki önemli isim vardı; Napolyon Bonaparte ve Fürst von Metternich. Napolyon, Avrupa’yı bir Fransa Cumhuriyeti olarak birleştirmek üzere işgallere başlamış ve güçlü ordusu sayesinde Avrupa Devletleri’ne karşı başarılı olmuştu. 1814’te Avrupa güçlerine yenilip sürgüne gönderildiğinde ise yerine kıtanın ikinci büyük devlet adamı olan Metternich’i bırakmıştı. Metternich, Napolyon gibi savaş ve işgallerle değil, masa başındaki dayatmaları ve siyasi dehası sayesinde başarılı olmuştu.

Avrupa’nın en büyük sorunu olan Napolyon’u etkisiz hale getirmek, büyük güçler için yeterli bir zafer değildi. Avrupa’nın altüst olmuş haritasından devletler memnun değildi ve bu düzenin derhal eski haline getirilmesi konusunda hemfikirdiler. 30 Mayıs 1814’te Paris Barış Antlaşması’nı imzalayan Avrupa Devletleri, Avrupa’yı yeniden düzenlemek için bir kongre gerçekleştirmeyi planladılar. Burada karar verilen kongre Viyana’nın ev sahipliğinde toplanacaktı. Bu durum, hırslı ve başarılı bir diplomat olan Metternich’in Avrupa Devletleri üzerindeki emellerini gerçekleştirmesinde önemli bir avantaj oluşturuyordu. Metternich, Viyana’da derhal hazırlıklara başladı.

Metternich’in adeta güç gösterisi yapacağı Viyana Kongresi için hazırlıklar titizlikle devam ederken Metternich bir yandan da kongrenin gündemini oluşturacak konuları belirlemeye başlamıştı. Her şeyden önce monarşi düzeninden kesinlikle taviz vermeyecek ve Fransız Devrimi’nin yaydığı aydınlıkçı fikirlerden Avrupa’yı kurtaracaktı. Diğer önemli konu ise Almanların Prusya liderliğinde birleşmesine ve İtalya’daki krallıkların siyasi birlik kurmasına engel olmaktı. Böylelikle hem Prusya tarafından hem de İtalya’da kendi sınırlarını güvenceye alarak Fransız tehlikesinden ülkesini koruyabilecekti. Viyana Kongresi’ne katılan irili ufaklı bütün devletlerin ve küçük prensliklerin kendi ülkesi için pek çok çıkarı vardı. Kongre’de her devlet bir diğerine bu çıkarları kabul ettirmeye çalışsa da kongre kararlarının önemli bir kısmı Metternich’in baskıcı yönü sayesinde Avusturya’nın lehine olmuştu.

Metternich, kongre başkanı olmanın yanı sıra Avrupa’da saygın görülen bir diplomattı. Siyasi zekâsı, baskın karakteri ve kongredeki başkanlık sıfatı sayesinde

kongre kararlarını kendi isteği doğrultusunda yönlendirmeyi başarmıştır. En büyük kazancı ise Alman Konfederasyonu konusundaki istikrarı olmuştu. Metternich Alman devletlerinin temsilcileriyle çeşitli protokoller gerçekleştirerek yeni oluşturulacak Alman anayasası ve Alman Konfederasyonu konularının temel şartlarını belirlemişti. Metternich bizzat kendi hazırladığı anayasa taslağını devletlerin önerisine sunmuştu. Anayasanın çoğunluğu Avusturya'nın çıkarları ve güvencesi üzerine maddeler barındırıyordu. Diğer taraftan Alman Devletleri'ni dağınık halde tutacak hükümler vardı. Viyana Kongresi resmi olarak başlayana değin bu protokoller devam etti. Metternich, anayasayı da konfederasyonu da Avusturya'nın avantajlı olacağı şekilde tasarladı ve nihayetinde diğer Alman devletleri kabul etmek zorunda kaldı. Diplomatlar uzun tartışmaların sürdüğü toplantılarda ter dökerken bir yandan da büyük parti eğlenceleri, halka açık kutlamalar, sosyal etkinlikler de dillere destan bir ihtişamla devam ediyordu.

Avrupa Devletleri'nin çoğu kongre kararlarından memnun olmasa da ikinci bir Napolyon hezimetinden ve Fransız Devrimi'nin fikir akımlarının toplumları etkilemesinden son derece çekindikleri için kongrede oluşturulan "Avrupa Uyumu"nu kabul etmişlerdir. Avrupa'da Viyana Kongresi'nden sonra "Metternich Sistemi" adı verilen baskıcı ve muhafazakâr bir yeni sistem oluşmuştur. Bu sistemde ittifaklar kurarak birleşen güçler kıtanın huzurunu sağlamak adına birbirlerine her türlü desteği sağlıyorlardı. Devrimin getirdiği özgürlükçü ve milliyetçi akımlara karşı muhafazakarlığı savunan büyük güçler, bu düşünceler karşısında birlik halinde hareket etmek için Kutsal İttifak ve Dörtlü İttifak adıyla birliktelik antlaşmaları yaptılar. Antlaşmada olduğu gibi "Metternich Sistemi"ne ya da diğer adıyla "Viyana Sistemi"ne karşı ayaklanan halklar büyük güçler tarafından beraberce bastırılmıştır. Ancak 1848 Ayaklanmaları kıtanın hemen her yerinde yayılmış ve bu ayaklanmanın sonucunda Metternich görevinden istifa ettirilmiştir.

Metternich'in bizzat düzenlediği ve kontrolü altında gerçekleştirdiği Viyana Kongresi, arkasından getirdiği gelişmeler nedeniyle yüzyılın seyrini etkileyecek nitelikteydi. Burada Metternich'in kongredeki etkin rolünden yola çıkarak doğrudan veya dolaylı biçimde Avrupa'da neden olduğu gelişmeleri ve bu gelişmelerin sonucunda dünya siyasetinin şekillenmesini ele aldık. Metternich, Avusturya'yı olası

bir Fransız işgali veya Fransız Devrimi'nin etkilerinden korumak adına türlü politik çözümlere başvurarak önce Alman Konfederasyonu'nun oluşturulmasında, akabinde Viyana Kongresi'nde çizilen yeni sınırların belirlenmesinde adeta maharetli bir süreç gerçekleştirdi dersek yanlış olmayacaktır. Ancak Metternich'in, yalnızca Avusturya lehine planladığı Alman anayasası kalıcı olmaktan uzak yapay bir özelliğe sahipti. Avusturya'yı ve dolayısıyla Avusturya Başbakanı olarak kendisini, Alman Devletleri üzerinde koruyucu ve karar verici güç olarak belirlemişti. Ne var ki bu durumdan memnun olmayan ve uzun bir süredir Fransız Devrimi'nin etkisiyle ulusçuluk fikirleri altında birleşen Alman devletleri, daha gerçekçi bir Alman Birliği kurma yolunda yavaş yavaş ilerliyordu. Benzer şekilde, hem Fransa ile Avusturya arasında tampon bölge oluşturmak hem de Avusturya sınırlarındaki krallıkları güçsüz kılmak için dağınık bıraktığı İtalya da defalarca ayaklanmalar yaşayacak ve sonucunda kendi milli birliğini ilan edecekti.

Metternich'in Viyana Kongresi'nde kendi sınırlarını korumak ve diğer Alman Devletleri'nin Avusturya'dan daha güçlü olmasını engellemek adına dayattığı kararlar, kongreden birkaç yıl sonra yapaylığını ortaya koyarak halkların ayaklanmalarına sebep oldu. Kongrede alınan kararlar gerçekçilikten, halkların isteklerinden, ihtiyaçlarından ve ülkelerin geleceğini destekleyecek temel kavramlardan uzaktı. Bu temel kavramlar o yıllarda Fransız Devrimi'nin etkisiyle yayılan liberalizm, nasyonalizm ve sosyalizm gibi fikir akımlarıydı. Fransa başta olmak üzere, Polonya gibi siyasi statüsü defalarca büyük güçler tarafından değiştirilen ülkelerde, İtalya gibi bağımsızlık fikirlerinden etkilenen dağınık krallıklarda bu kavramların etkileri çoktan yerleşmişti. Avrupa halkları mutlak monarşilerin yıkılıp yerine parlamenter sistemin gelebileceğini ve halkın da yönetimde etkili olabileceğini bir kez tecrübe etmişti.

Viyana Kongresi sonrasında oluşan “Metternich Sistemi” yenilikçi politikalardan uzak, eski monarşi düzenini yeniden kıtada hâkim kılmak isteyen bir amaca yönelikti. Bu yeni düzen köklü monarşi devletlerinin işine gelse de Avrupa halkının kongreden beklediği çok sesli yeni bir siyasi düzenin kurulmasıydı. Nihayetinde halkların sesi egemenlerin gücünden daha etkili oldu. Viyana Kongresi sonrasında birbiri ardına siyasi ayaklanmalar başladı ve Avrupa'nın bütün devletleri bu ayaklanmaların etkisini yaşadı. Metternich Sistemi'nin bir uzantısı olan Beşli İttifak

Devletleri ayaklanmaları bastırmak için bir araya geldi. Ancak bu baskı Avrupa halkları üzerinde sindirme politikası etkisi yerine daha fazla karşıtlık hissiyle artan bir sonuç doğurdu. Metternich, Fransız Devrimi'nin getirdiği ilkeleri güçsüzleştirmek için çabalarken zamanın sosyal güçlerini göz ardı etmişti. Yeteneğini ve gücünü devrimin ortaya çıkardığı ilkelere karşı harcadı ve bu ilkelerin yayılmasını engelleyemeyince sonuç olarak Avusturya İmparatorluğu için bir felaket ortaya çıkmıştı.

1848 yılında yaşanan bir dizi ayaklanmanın en önemlilerinden biri de Avusturya'daki ayaklanmalardı. Macarlar bağımsızlık isteğiyle Viyana'da ayaklanmıştı. Avusturya Kayzeri Macarlara bağımsızlık vermeyi kabul edince imparatorluk bünyesinde yaşayan diğer halklar da aynı istekle baş göstermeye başladılar. Bu kez olaylar Avusturya İmparatorluğu halklarının Macarlara yönelik saldırılarına dönüştü. Macarların bağımsızlıklarının geri alınmasıyla çözüme ulaştırılacağı sanılan bu konu yeni isyanlar doğuracaktı. Diğer önemli konu ise ayaklanan halkın Metternich'i istifaya zorlaması ve sonucunda ülkeyi terk ederek İngiltere'ye sığınmasıydı. Metternich 1815 Viyana Kongresi ile mutlak monarşi güçlerini geri getirerek baskıcı bir siyasal düzen oluşturmuştu. Metternich, 1789'da başlayan Fransız Devrimi'nin kıtada oluşturduğu liberal ve ulusçu fikirlerin yıkıcı sonuçlarından kaçamasa da etkilerini 30 yıl kadar yavaşlatmıştı.

Metternich'in Viyana Kongresi'nin hazırlık sürecindeki politikası diğer devletler nezdinde kongrede daha etkili ve nihayetinde amaçlarını kabul ettirme konusunda başarılı olmasını sağlamıştı. Alman Konfederasyonu ve Avusturya'nın siyasi düzenini etkileyecek konularda taviz vermemesi, Avusturya'yı Viyana Kongresi'nden kazançlı olarak çıkartmıştı. Bu avantajla oluşturduğu yeni düzen ve beraberinde oluşan güçler birliği Avrupa'da siyasi bir denge oluşturdu. Avrupa Devletleri'nin güç birliği içinde hareket etmesi liberal kesimlerin sesini kısma ve kıtadaki monarşilerin hem Avrupa'da hem de dünya çapında güç gösterisi yapmasına olanak tanıyordu.

Öncelikle İtalyanlar 1848'den başlayarak 1870'e kadar devam edecek olan "Risorgimento" dedikleri, "yeniden doğuş veya diriliş" anlamına gelen milli birliklerini kurdu. 1870'te ise Alman Birliği tamamen milli bir temelde kuruldu ve

böylece Metternich'in oluşturduğu Alman Konfederasyonu tarihe karıştı. Ayrıca Almanya Birliği, krallık değil imparatorluk vasfıyla oluşacak kadar geniş sınırlara sahipti.

Avrupa Devletleri'nin monarşi sistemini yeniden kurmak adına bir araya geldiği 1815 Viyana Kongresi, Fransız Devrimi'nin altüst ettiği devletleri ve Napolyon işgaliyle değişen sınırları düzenlemişti. Viyana Sistemi'ne tepki gösteren küçük çaplı protestoları da bastırmayı başaran büyük güçler, bağımsızlık ayaklanmaları karşısında direnç gösteremedi. Viyana düzeninin dağılmasıyla ortaya çıkan ulusçuluk ideolojisi devletlerin milli birlikler kurmasına zemin hazırlamıştı. Metternich, Fransız Devrimi'nin Avrupa'da oluşturacağı anarşiyi geciktirmeyi başarsa da milli devletlerin oluşumuna engel olamamıştı.

Ancak sanayinin ve teknolojinin geliştiği bu çağda yeni demiryolları yapılması, dolayısıyla köyden kente göçün başlaması ve işçilerin makine hızına yetişmek için bir arada yaklaşık 16-18 saat çalıştırılması, halkların fikir birliği oluşturmalarına yol açtı. Öte yandan gazete yayınlarının çoğalması ile Avrupa'daki olaylardan haberdar olmaya başlayan aydınlar köklü ve baskın monarşi güçlerinin artık sonu geldiğine dair halkı aydınlatmaya başlamıştı. Bu aydınlanma Avrupa Devletleri'ne yayılmaya başlayınca ortaya çıkan ayaklanmalar Metternich'in başkanlığındaki Viyana Kongresi'nde masa başında çizilen haritaları ve halkların mürekkeple yazılan kaderini değiştirmeyi başardı. 1830'da Yunanistan'ın bağımsızlık kazanması ise Avrupa halklarını iyiden iyiye umutlandırmıştı. 1830-1848 yılları arasında birbiri ardına yaşanan ayaklanmaların kimi kanlı şekilde bastırılırken kimisi de iktidarı devirerek halkların devrimi niteliği kazandı. Metternich 1848 yılında istifa ederek sürgüne gönderildi fakat Avrupa siyasetine olan etkileri 1848 sonrasında da farklı bir yönde devam etti. Milli kimliğini oluşturan devletler ekonomisini büyütme uğruna denizaşırı işgallerde bulunurken Metternich'in ülkesi Avusturya, çok uluslu ve büyük bir kısmı köylü olan halkının düzenini sağlamakla meşguldü.

Sanayisi oldukça gelişen İngiltere ve Almanya teknolojik makinelerle seri olarak ürettikleri ürünleri satacak pazar sıkıntısı çekiyorlardı. Aynı zamanda bu seri üretimin devamlılığını sağlayacak ham madde gereksinimini de Avrupa toprakları

karşılamıyordu. İngiltere bu amaçla sömürge topraklarını oldukça genişletmişti. Almanya ise henüz 20 yıllık bir devlet olmasıyla beraber İngiltere'ye meydan okumak pahasına sömürge arayışına girişmişti. Bu arayışı Almanya'yı önce Uzak Doğu'ya sonra Osmanlı topraklarına götürmüştü. Osmanlı, Almanya için ekonomik sömürge olmaktan ileri geçememişti. Bunun üzerine Almanya İngiltere'nin gelir kaynağı olan Afrika topraklarına yöneldi. Aradığı ham madde kaynağını Güneybatı Afrika'da bulan Almanya bu topraklarda yaklaşık 30 yıl iktidarını sürdürerek sanayisini ve bütçesini zenginleştirdi.

Ekonomik büyüme hırsı bir zamanlar müttefik olarak hareket eden Avrupa Devletleri'ni 19. yüzyılın sonlarında birbirleriyle karşı karşıya getirmişti. Sömürge topraklarının siyasi güvencesini korumak için çatışma durumuna gelen devletler bu hırsları nedeniyle Birinci Dünya Savaşı'nı başlatacak kadar birbirine bilenmişti. Metternich'in 19. yüzyıl başlarında planladığı siyasi düzenin büyük güçleri ve artık ortadan kaybolan Avrupa ahengi, 20. yüzyılın başında bütün dünyayı içine çekecek küresel bir savaşın temelini oluşturmuştu. Bütün büyük siyaset adamları gibi Metternich de "en büyük" ve "en etkili" olmak adına kişisel hırsıyla planladığı bir düzenin getirisi olarak felaketler zincirinin başlangıç halkası ve devrimler nedeniyle aynı zincirin ilk kurbanlarından biri olmuştu.

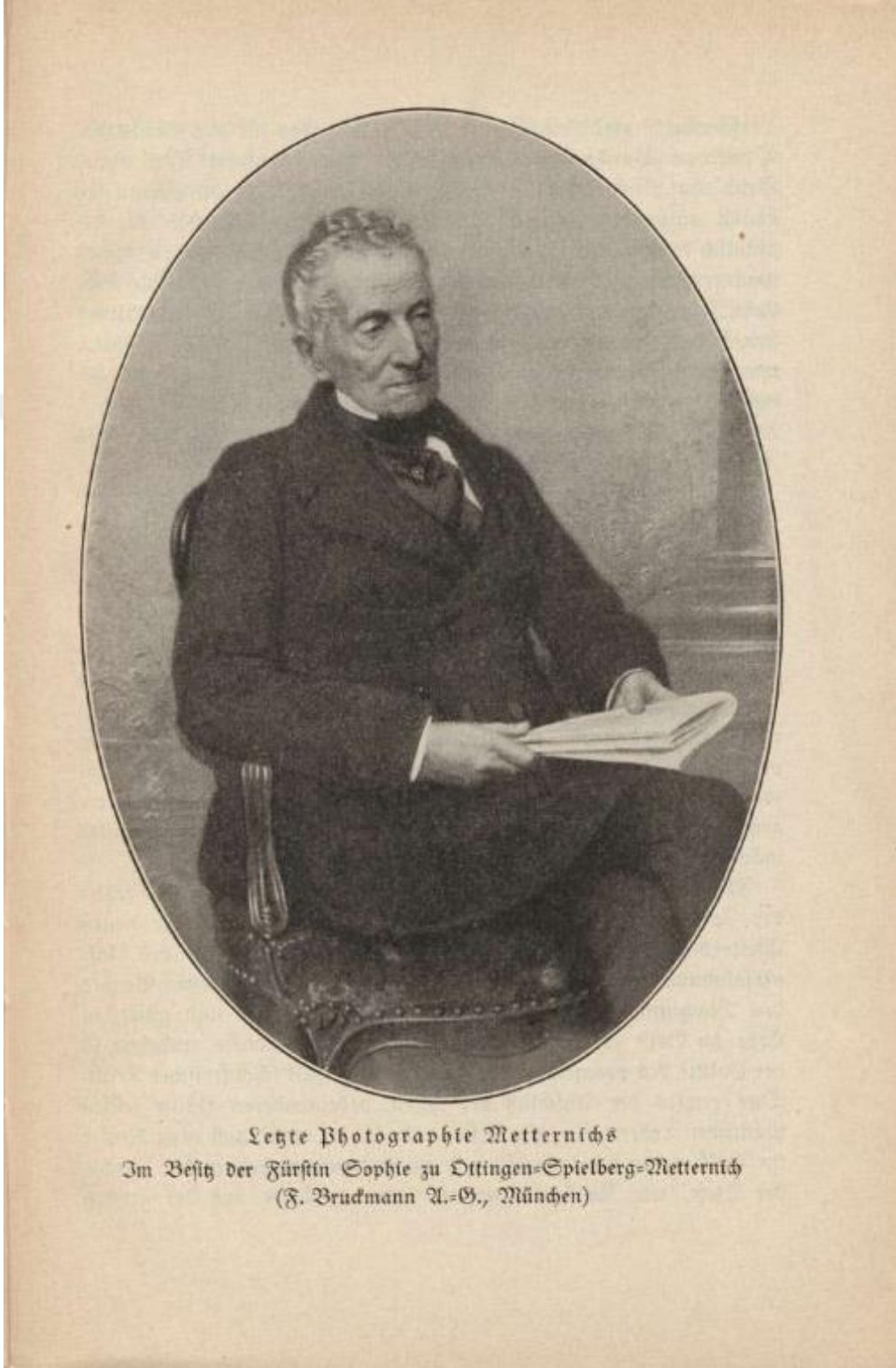
EKLER

Şekil 1 Avusturya Dışışleri Bakanı Prens Klemens Wenzel Nepomuk Lothar von Metternich (1733-1859).

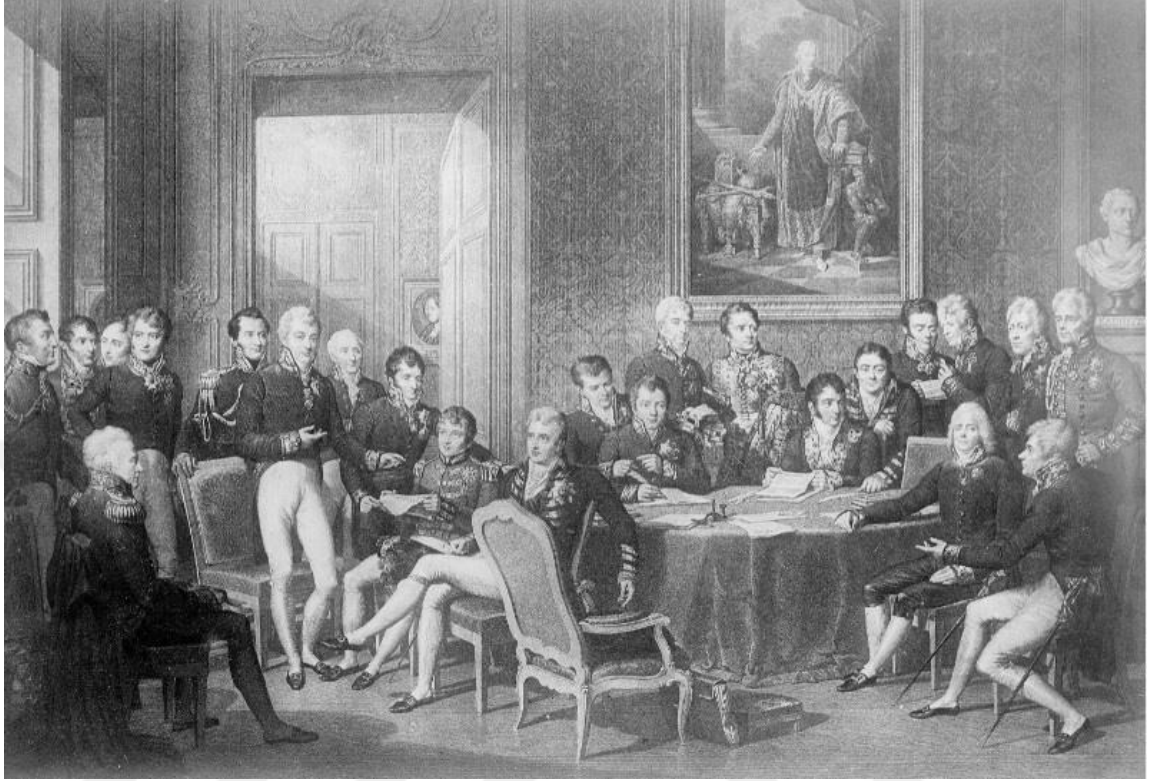
<http://www.istanbultarih.com/avrupa-nin-dizginlerini-elinde-tutan-adam-196.html> (erişim tarihi: 27.12.2020).

Şekil 2 Metternich'in bilinen son fotoğrafı.

https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN822886464&PHYSID=PHYS_0045&view=overview-toc&DMDID=DMDLOG_0008 (erişim tarihi: 27.12.2020).

Şekil 3 Viyana Kongresi (1815).

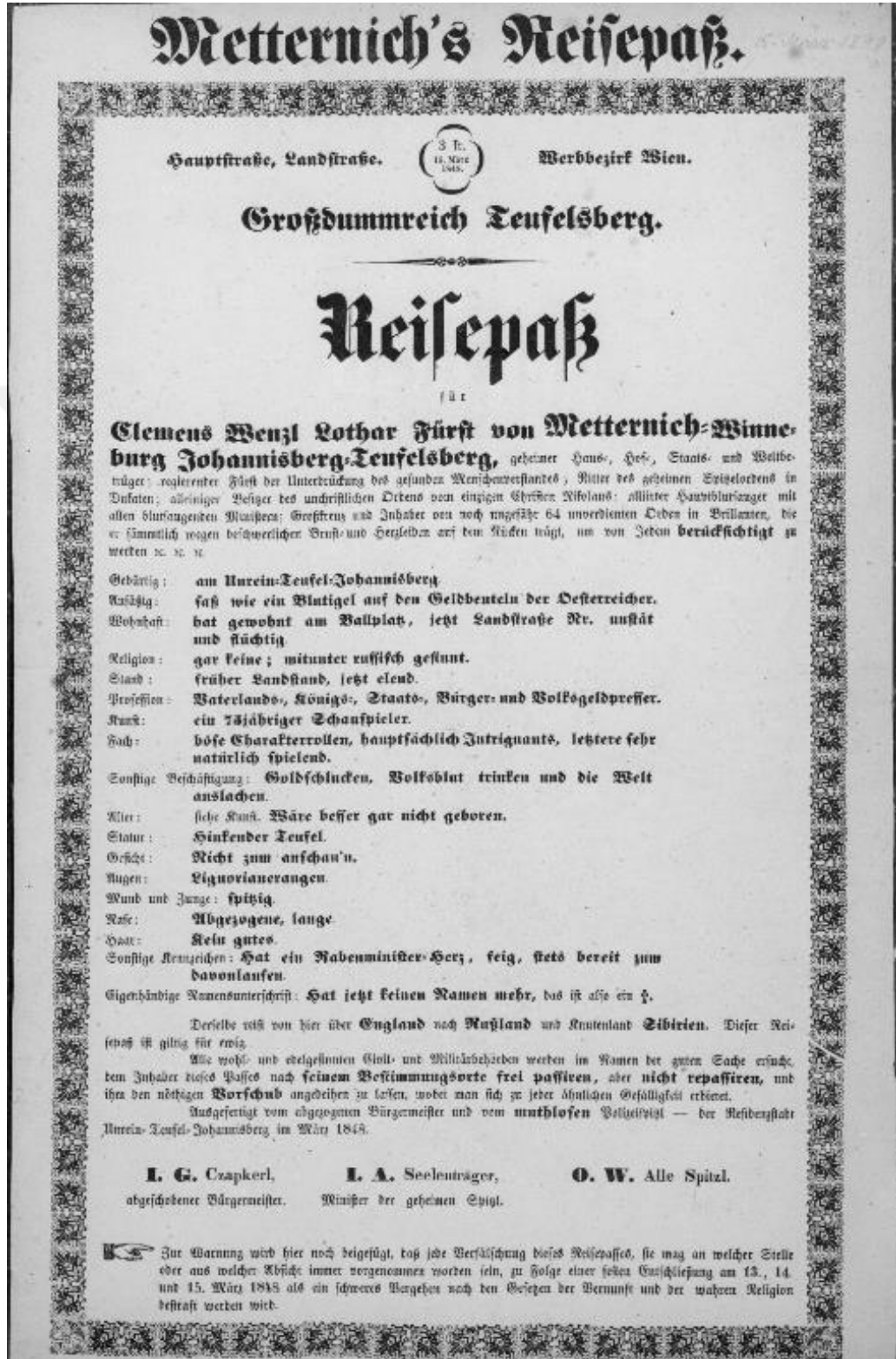

<https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10B9190A> (erişim tarihi: 27.12.2020).

Şekil 4 Viyana Kongresi sonrasında Avrupa'nın haritası ve Alman Konfederasyonu'nun sınırları (1815).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_uyumu#/media/Dosya:Map_congress_of_vienna.jpg (erişim tarihi: 27.12.2020).

Şekil 6 Christian Schöller tarafından çizilen karikatür. Metternich'in eşek üzerinde "şampanyasız" sürgüne gönderilişi (1848).

<https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10F0E31A> (erişim tarihi: 27.12.2020).

KAYNAKÇA

Viyana Kongresi Kronikleri

Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 1. Band, 1.-4. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1815.
Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 2. Band, 5.-8. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1815.
Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 3. Band, 9.-12. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1815.
Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 4. Band, 13.-16. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1815.
Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 5. Band, 17.-20. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1815.
Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 6. Band, 21.-24. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1816.
Klüber, J. L:	Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815, 7. Band, 25.-28. Heft, Erlangen, J. J. Palm und Ernst Enke, 1817.
Kronik	Chronik des allgemeinen Wiener Kongresses, Frankenthal, Enderes und Herter'sche Buchhandlung, 1814-1815.
Kronik	Acte Du Congres De Vienne Du 9 Juin 1815, Avec Ses Annexes. 1815.

Literatür Kaynakları

Alptekin, G:	Napolyon'un Avrupa Sistemi'nde Yarattığı Değişiklikler ve Napolyon Sonrası Avrupa (1799-1848) y.y., 2014.
Aretin, K. O:	Neue Deutsche Biographie , Berlin, Duncker&Humblot GmbH, 1994.
Armaoğlu, F:	19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914) , Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997.
Armaoğlu, F:	20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995) , İstanbul, Alkım Yayınevi, 2004.
Arndt, E. M:	Beherzigungen vor dem Wiener Kongreß , Leipzig, S. I, 1814.
Aydın, M:	"Tophane Konferansı "Doğu Rumeli'ye Veda". Tarih Dergisi , s. 115, 2011.
Beydilli, K:	Prens Metternich Zamanında Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne Karşı Tutumu , İstanbul, y.y., 1968.
Beydilli, K:	"Şark Meselesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , C. 38, s. 354, 2010.
Beydilli, K:	"Viyana", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , C. 43, s. 114, 2013.
Chateaubriand, A. D:	Napoleon Bonaparte (Mezar Ötesinden Anılar) , Çev. Yaşar Nabi, İstanbul, Varlık Yayınları, 1969.
Davies, N:	Avrupa Tarihi , Çev. Ed. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge Kitabevi, 2011.
Engels, F. - Marx, K:	Komünist Parti Manifestosu , Çev. Celal Üster-Nur Deriş, İstanbul, Can Yayınları, 2008.
Erkan, S:	"Savaş ve Barış Bağlamında XIX. Yüzyıl Uluslararası İlişkilerinin Özellikleri", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , S. 22, Aralık 2010, s. 98.
Esmer, A. Ş:	Siyasi Tarih , İstanbul, Maarif Matbaası, 1944.

Jenkins, K:	Tarihi Yeniden Düşünmek , Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 1997.
Kacı, İ.T:	“XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Habsburg Monarşisi’nin Şark Siyasetine Dair Perde Arkası Tartışmalar”, VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi , C. IV, S. 1, Bahar 2019, s. 225-226.
Kennedy, P:	Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, 16. Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askerî Çatışmalar , İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2001.
Kirchheim, F. M:	“Die Schriften von und über Friedrich von Gentz”, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung , 27. Band, Wien, Böhlau Verlag GmbH & Co.KG, 1906, s. 108-111.
McNeill, W. H:	Dünya Tarihi , Çev. Alaeddin Şenel, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.
Yazar Yok	Metternich und seine Zeit Sonderausstellung-1 , Wien, 1959.
Yazar Yok	Metternich und seine Zeit Sonderausstellung-2 , Wien, 1959.
Metternich, W, R:	Aus Metternich’s Nachgelassenen Papieren , Wien, Wilhelm Braumüller k. k. Hof-und Universitätsbuchhändler, 1880.
Paulsen, N:	Zum Wiener Kongreß verbündeten Rechts-Mächte kaiserlich königliche Majestäten , Nürnberg, i.e. Nürnberg, 1815.
Roberts, J. M:	Avrupa Tarihi , Çev. Fethi Aytuna, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2015.
Sander, O:	Siyasi Tarih-İlkçağlardan 1918’e , Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 1989.
Tretschke, H. V:	Der Wiener Kongress , Breslau, Ferdinand Hirt Verlag, 1815.

Tuncer, H:	Metternich'in Osmanlı Politikası (1815-1848) , İstanbul, Kaynak Yayınları, 1996.
Tuncer, H:	Osmanlı-Avusturya İlişkileri (1789-1853) , İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008.
Uçar, Ş:	Varlığın Mânâ ve Mazmûnu , İstanbul, İz Yayıncılık, 1995.
Uçarol, R:	Siyasi Tarih (1789-1994) , İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995.
Unterreiter, F:	Die Revolution in Wien vom März und Mai 1848 , Wien, Carl Überreuter, 1848.
Üçok, C:	Siyasal Tarih (1789-1960) , Ankara, Sevinç Matbaası, 1975.
Ünver, M. - Hulkiender, M:	Osmanlı Fransız İlişkilerinde Krizler ve Çatışmalar 1901 Hadisesi (Loranda ve Tubini Meselesi) , İstanbul, İlgi Kültür Sanat, 2018.
Wachalla, J. W:	Der österreichische Reichskanzler Clemens Lothar Fürst von Metternich: historisch-politische Studie , Wien, Commisions-Verlag von Carl Sartori, 1872.
Weissenbach, A:	Meine Reise zum Congress. Wahrheit und Dichtung , Wien, J. B. Walfishauser, 1816.
Yeliseyeva, N. V:	Yakın Çağlar Tarihi , Çev. Özdemir İnce, İstanbul, Yordam Kitabevi, 2010.

Görsel Kaynaklar

Şekil 1	http://www.istanbultarih.com/avrupa-nin-dizginlerini-elinde-tutan-adam-196.html (erişim tarihi: 27.12.2020)
Şekil 2	https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN822886464&PHYSID=PHYS_0045&view=overview-toc&DMDID=DMDLOG_0008 (erişim tarihi: 27.12.2020)
Şekil 3	https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10B9190A (erişim tarihi: 27.12.2020)

Şekil 4	https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_uyumu#/media/Dosya:Map_congress_of_vienna.jpg (erişim tarihi: 27.12.2020)
Şekil 5	https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10F0E635 (erişim tarihi: 27.12.2020)
Şekil 6	https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10F0E31A (erişim tarihi: 27.12.2020)

